श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

अध्यादेशक्रमाङ्कः 17

कुलानुशासकः

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

1. कुलानुशासकस्य नियुक्तिः विश्वविद्यालयस्य प्राध्यापकपदवीतः अधः न स्थितेषु शिक्षकेषु करिष्यते स च छात्राणां मध्ये अनुशासनस्य निर्वाहस्य सम्बन्धे तादृशानां अधिकाराणां प्रयोगं करिष्यति तथा च एतादृशानि कर्तव्यानि निर्वक्ष्यति, यथा कुलपतिद्वारा तस्मै प्रत्यायोजितानि भवितुमर्हति / समर्पयिष्न्ते।

उपरि उल्लिखितानां "छात्राणां" अर्थः विश्वविद्यालयस्य विभागानां/छात्रावासस्य/केन्द्रस्य/अध्ययनविद्यालयस्य नियमिताः, अंशकालिकाः/ पूर्वविद्यार्थिनः वर्तते।

2. कुलानुशासकः त्रीणि वर्षाणि यावत् पदे स्थातुं शक्ष्यति, पुनः नियुक्त्यर्थं च योग्यः भविष्यति।

3. कुलानुशासकस्य पार्श्वे ते सर्वाधिकाराः भविष्यन्ति ये कुलपतिना तस्मै समर्पिताः स्युः।

4. कुलानुशासकः तादृशानां सर्वेषां अधिदेयांशानां सुविधानां च पात्रः भविष्यति येषां कार्यकारिपरिषद्द्वारा समये समये अनुमोदनं भवितुमर्हति।

5. कुलानुशासकः अनुशासनसमितेः सचिवः भविष्यति, समितेः सभायाः आहवानं च करिष्यति।

6. कुलानुशासकस्य सहायता वर्षत्रयाय कुलपतिना नियुक्तेन जनेन करिष्यते।

7. अनुशासनस्य कस्यापि उल्लङ्घनस्य सञ्ज्ञानं ग्रहीतुं कुलानुशासकस्य अधिकारः भविष्यति, यदि च परिस्थितीनाम् आवश्यकता भवेत् तर्हि एतादृशेषु प्रकरणेषु तत्कालं अनुशासनात्मकं कार्यवहनं कर्तुं तस्य अधिकाराः भविष्यन्ति।

8. कुलानुशासकः निम्नलिखितानि कार्याणि करिष्यति : १.

(i) छात्रसमुदाये प्रचलितस्य अनुशासनात्मकवातावरणस्य निरीक्षणम्;

(ii) व्यक्तिगतायाः अथवा सामूहिक्याः अनुशासनहीनतायाः कार्याणां निवारणस्य दृष्ट्या सूचनानां, तर्जनानां, कतिपयानां कार्याणां नियमनार्थं निर्देशानां, अन्यव्यवस्थानां च प्रसारणं, निवारकोपायानां प्रवर्तनं च,

(iii) अनुशासनहीनतायाः घटनानां विषये प्रासङ्गिकतथ्यानां संग्रहणं, प्रमाणानां मूल्याङ्कनं दोषिछात्रेषु दण्डस्य परिमाणस्य निर्धारणम्/अनुशंसनम्। यदा कदापि तेन आवश्यकं मन्यते चेत् तदा कुलानुशासकः तेषां निर्णयार्थं कुलपतेः अथवा अनुशासनसमित्याः समक्षं प्रासङ्गिकसूचनाः स्थापयिष्यति; अथ च

(iv) छात्राणां विरुद्धं अनुशासनात्मककार्याणां सम्बद्धान् सर्वान् आदेशान् प्रसारयिष्यति।

9. कुलानुशासकः विश्वविद्यालये सायिकिल/स्कूटर चेति द्विचक्रवाहनानां कृते

स्थापनस्थानस्य परिपालनस्य व्यवस्थां करिष्यति।

10. विश्वविद्यालयपरिसरस्य कानूनव्यवस्थायाः स्थितिविषये कुलानुशासकः स्थानीयप्रशासनेन सह सम्पर्कं सन्धारयिष्यति।

11. कुलानुशासकस्य पार्श्वे एताः शक्तयः भविष्यन्ति यत् :

(i) कुलपतिना तस्मै निर्दिष्टेषु अथवा अन्येन केनचित् जनेन तस्मै निवेदितस्य अथवा स्वयं लक्षितस्य अनुशासनस्य उल्लङ्घनस्य प्रकरणेषु निलम्बनं कार्यवहनस्य प्रवर्तनम्

(ii) सप्ताहद्वयाधिककालपर्यन्तं कस्यापि छात्रस्य निलम्बनं निष्कासनं वा; अथ च

(iii) समये समये निर्धारितस्य आर्थिकदण्डस्य आरोपणम्।

12. अनुशासनात्मककार्याणां सर्वेषु प्रकरणेषु यत्र प्रकरणसम्बद्धस्य कुलानुशासकेन मतं भवति यत् आवश्यकः दण्डः तस्य दण्डशक्तिम् अतिक्रमति, तत्र सः अनुशासनसमित्याः समक्षं समुचितकार्याणि कर्तुं निवेदयिष्यति।

13. विदेशीयछात्रकल्याणम् (वीजा इत्यादयः)

14. वीआईपी इति विशिष्टजनानां सुरक्षा

15. विश्वविद्यालयस्य सम्पत्त्याः सुरक्षा

कुलानुशासकः अन्यानि तानि कार्याणि करिष्यति यानि कुलपतिः समये समये तस्मै निर्देष्टुं शक्नोति।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

अध्यादेशक्रमाङ्कः 18

सहायकप्राध्यापकानां, सहप्राध्यापकानां प्राध्यापकानां पदेषु नियुक्तेः प्रक्रियाः/मानदण्डाश्च

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

1. विश्वविद्यालयः प्रमुखराष्ट्रियदैनिकवार्तपत्रेषु शिक्षणपदेषु नियुक्त्यर्थं अखिलभारतीयविज्ञापनानि प्रसारयिष्यति, विश्वविद्यालयस्य जालपुटे अथवा विश्वविद्यालयानुदानायोगस्य/शिक्षामन्त्रालयस्य जालपुटे समये समये न्यूनातिन्यूनम् 30 दिवसस्य समयः दास्यते। परिनियमः20(1) इत्यस्मिन् च सङ्घटितचयनसमित्याः अनुशंसानाम् आधारेण अखिलभारतीयाधारेण च नियुक्तयः प्रवर्तिष्यन्ते।

2. कुलसचिवः प्रत्येकं सदस्याय सभायाः न्यूनातिन्यूनं दशदिनानि पूर्वं सूचनां प्रसारयिष्यति, यस्यां सभायाः समयः स्थानं च ज्ञापयिष्यते। आगन्तुकाधिकारिणा नामाङ्कितस्य जनस्य/केन्द्रसर्वकारेण नामाङ्कितजनस्य कार्यकारिपरिषद्द्वारा नामाङ्कितविशेषज्ञानां च सुविधाधीनं पूर्वपरामर्शपूर्वकं चयनसमित्याः सभायाः सम्मेलनं भविष्यति।

3. अध्यक्षस्य पार्श्वे चयनसमितेः सभायां मतदानस्य अधिकारः भविष्यति तुल्यमतदानस्थितौ च सः निर्णायकं मतं दास्यति।

4. चयनसमित्याः अनुशंसाः कार्यकारीपरिषदः समक्षं प्रस्तुताः भविष्यन्ति तथा च आदेशपरिनियमः12(2) (**ii**) इत्यस्य अनुसारं कार्यकारिपरिषदः अनुमोदनानन्तरं नियुक्तेः आदेशाः प्रसारिताः भविष्यन्ति।

5. विश्वविद्यालयानुदानायोगेन समये समये प्रसारितानां निर्धारितानां न्यूननतमयोग्यतायाः अन्यनियमानां समयानां च अनुसरणं करिष्यते ।

i. उपर्युक्तस्य अतिरिक्तं कुलपतिः अध्यक्षस्य सम्बद्धपीठप्रमुखेन विभागप्रमुखेण च परामर्शं कृत्वा शैक्षणिकपरिषदे तादृशविनिर्देशानां समयानां वा निर्धारणं कर्तुं शक्नोति ये पदं पूरयितुं आवश्यकाः भवेयुः।

6. केवलमनेन तथ्येन निर्धारितयोग्यता अनुभवश्च न्यूनतमे भविष्यतः यदनयोः अभावे अभ्यर्थिनः साक्षात्काराय अर्हाः न भविष्यन्ति।

7. न्यूनतमायोग्यतायाः अनुभवस्य च आधारेण अथवा केनापि अन्यसमयेन, विश्वविद्यालयस्य पार्श्वे योग्यतायाः आधारेण, अभ्यर्थिनां सङ्ख्यां सीमितं कर्तुं विनियमानाम् अनुसारं सङ्घटितायाः परीक्षणसमितेः अनुशंसानाम् आधारेण साक्षात्काराय आहूतव्यानां जनानां सङ्ख्यां निर्धारयितुं अधिकारः सुरक्षितो भविष्यति।

8. आरक्षितवर्गाणां विषये भारतसर्वकारेण निर्धारितनियमानां प्रक्रियाणां च अनुसरणं विश्वविद्यालयविधेः धारा 7 अनुसारं करिष्यते।

9. चयनप्रक्रिया केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयाधिनियमः 2020, विश्वविद्यालयेषु अध्यापकानाम् अन्यशैक्षणिककर्मचारिणां च नियुक्त्यर्थं न्यूनतमयोग्यताविषये विश्वविद्यालयस्य परिनियमैः अथ च समये समये संशोधितैः विश्वविद्यालयानुदानायोगस्य विनियमैः उच्चशिक्षायां मानकनिर्वाहार्थं उपायाः-2018 इत्येतैः च निर्धारयिष्यते।

10. एकस्मिन्नेव दिनाङ्के चेत् द्वयोः अधिकानां वा पदानां चयनस्य सन्दर्भः स्यात्,

तर्हि सेवायां वरिष्ठतां निर्धारयितुं चयनितानाम् अभ्यर्थिनां योग्यतायाः क्रमेण अनुशंसाः करिष्यन्ते।

11. भविष्यद्घटनासम्बद्धेन केनापि समयेन सह काऽपि अनुशंसा न कर्तव्या।

12. चयनसमितिः प्राध्यापकस्य अथवा सहप्राध्यापकस्य पदस्य अभ्यर्थिनि विचारं कृत्वा मतस्वीकृतौ अग्रिमनिम्नपदस्य कृते उपयुक्तविकल्पस्य अनुशंसां कर्तुं शक्नोति। अनुसूचितजाति/जनजाति/इतरपश्चवर्तिवर्ग/शारीरिकविकलाङ्गता/आर्थिकदृष्ट्या दुर्बलखण्डवर्गखण्डेन सम्बद्धानां अभ्यर्थिनां सन्दर्भे निर्धारितवयसः, न्यूनतमयोग्यतायाः, अनुभवादीनां शिथिलतायाः वैधानिकप्रावधानानि तेषां कृते प्रयोज्यानि करिष्यन्ते।

13. यदि योग्यता, आयुः, अनुभवादिसम्बद्धेषु निर्धारितसमयेषु कामपि शिथिलतां दत्त्वा चयनसमित्या नियुक्त्यर्थं कस्यापि अभ्यर्थिनः अनुशंसा क्रियते तर्हि सैव उक्ता अभिलेखिता च भविष्यति।

14. यदा चयनसमितये चयनितस्य अभ्यर्थिनः अधिकप्रारम्भिकवेतनस्य अथवा अग्रिमवृद्धेः प्रस्तावस्य अनुशंसा कर्तुं उचिता प्रतीयते तदा तत् आलक्ष्य तद् उल्लिखितविश्वविद्यालयानुदानायोगस्य नियमविनियमानुसारं भविष्यति।

15. विज्ञापितपदानां सङ्ख्या अस्थायिरूपेण मान्या भवितुमर्हति। चयनसमये पदसङ्ख्यां वर्धयितुं/ न्यूनीकर्तुं तदनुसारं नियुक्तिं कर्तुं च विश्वविद्यालयस्य अधिकारः सुरक्षितः भविष्यति।

16. सेवायां स्थिताः अभ्यर्थिनः समुचितमार्गेण आवेदनं कुर्वन्तु।

17. साक्षात्काराय आहूतासु राज्याद् बाह्यतः आहूतेभ्यः अनुसूचितजाति/अनुसूचित जनजातिश्रेणीषु अभ्यर्थिभ्यः यात्रायाः एकलद्वितीयश्रेणीरेलभाटकं दास्यते, तत् च

यात्रापत्रसङ्ख्यायाः/प्रमाणस्य प्रस्तुतेरनुसारं तुल्यं भविष्यति।

18. कस्यचित् अभ्यर्थिनः पक्षतः कस्मिन् अपि रूपेण अनुशंसाप्रचारेण तादृशः अभ्यर्थी अयोग्यः भविष्यति।

19. अधिनियमे/विधाने/अध्यादेशे न निर्दिष्टस्य कस्यचित् विषयस्य विषये प्रक्रियां निर्धारयितुं अध्यक्ष-संयोजकस्य अधिकारः भविष्यति।

20. चयनसमित्याः अनुशंसाः यदि कार्यकारिपरिषद्द्वारा अनुमोदिताः भवन्ति तर्हि एतादृशानुमोदनस्य दिनाङ्काद् आरभ्य, एकवर्षपर्यन्तं वैधाः भविष्यन्ति।

21. आवेदनपत्राणि समये समये विश्वविद्यालयेन निर्धारितमूल्येन विक्रयणार्थं उपलप्स्यन्ते, पञ्जीकरणशुल्कं च गृहीतं भविष्यति। भारतसर्वकारस्य/विश्वविद्यालयानुदानायोगस्य नियमानुसारम् अनुसूचितजातिभ्यः/जनजातिभ्यः/शारीरिकरूपेणहीनेभ्यः /आर्थिकरूपेणदुर्बलेभ्यः इत्यादिवर्गाभ्यर्थिभ्यः पञ्जीकरणशुल्कग्रहणं विधास्यते।

22. विश्वविद्यालयस्य विरुद्धं कस्यापि विवादस्य वा वैधानिकप्रक्रियायाः सन्दर्भे न्यायक्षेत्रं दिल्लीपर्यन्तं सीमितं भविष्यति।

23. अस्मिन् अध्यादेशे कस्मिन्नपि निहिते तथ्ये सत्यपि कुलपतिः एतादृशान् उपायान् कर्तुं शक्नोति ये कष्टानि दूरीकर्तुं अन्येषाम् असाधारणानां विषयाणां समाधानार्थं च आवश्यकाः भवेयुः।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

<u>अध्यादेशक्रमाङ्कः 19</u>

<u>वृत्त्युन्नयनद्वारा सहायकप्राध्यापकानां, सहप्राध्यापकानां प्राध्यापकानां च पदोन्नतये मानदण्डाः/अध्यादेशाः</u>

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

1. विश्वविद्यालयानुदानायोगस्य वृत्त्युन्नयनयोजनायाः अन्तर्गतं सहायक-सहायकप्राध्यापकानां, सहप्राध्यापकानां प्राध्यापकानां इत्यादीनां च शैक्षणिक-कर्मचारिणां पदोन्नतिं कर्तुं विश्वविद्यालयस्य अधिकारः अस्ति।

2. विश्वविद्यालयानुदानायोगस्य वृत्त्युन्नयनयोजनायाः अन्तर्गतं सहायकप्राध्यापकानां, सहप्राध्यापकानां, प्राध्यापकानाम् इत्यादीनां शैक्षणिक-कर्मचारिणां च पदोन्नतिः विश्वविद्यालयानुदानायोगेन समये समये प्रसारितानां दिङ्निर्देशानां विनियमानाम् अनुसारं विधास्यते।

3. वेतनसंरचना, पात्रता, सेवासमयाः, कर्तव्यानि, उत्तरदायित्वानि च भारतसर्वकारस्य विश्वविद्यालयानुदानायोगेन प्रसारितनियमानुसारं मानदण्डानुसारं च सहायकप्राध्यापकानां, सहप्राध्यापकानां प्राध्यापकानाम् इत्यादीनां शैक्षणिक-कर्मचारिणां च कृते प्रयोज्यानि भविष्यन्ति ।

4. अस्मिन् अध्यादेशे कस्मिन्नपि निहिते तथ्ये सत्यपि कुलपतिः एतादृशान् उपायान् कर्तुं शक्नोति ये कष्टानि दूरीकर्तुं अन्येषाम् असाधारणानां विषयाणां समाधानार्थं च आवश्यकाः भवेयुः।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

<u>अध्यादेशक्रमाङ्कः 20</u>

<u>नियुक्तिभ्यः लिखितानुबन्धः</u>

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

1. विश्वविद्यालयानुदानायोगस्य वृत्त्युन्नयनयोजनायाः अन्तर्गतं सहायकप्राध्यापकानां, सहप्राध्यापकानां प्राध्यापकानां इत्यादीनां शैक्षणिक-कर्मचारिणां च पदोन्नतिं कर्तुं विश्वविद्यालयस्य अधिकारः अस्ति।

विश्वविद्यालयस्य प्रत्येकं शिक्षकः शैक्षणिककर्मचारिसदस्यः च लिखितानुबन्धेन नियुक्तो भविष्यति, यस्य प्रपत्रम् एतेन निर्धारितं एतेन अध्यादेशेन संलग्नं च कृतम्।

वैधानिकेतरमुद्रापत्रे एतत् टङ्कितं करणीयम्, एकं मूलप्रपत्रं, द्वे च प्रतिलिपी च प्रदातव्यानि।

सेवानुबन्धः

सन्धेः अनुच्छेदः ....,.......................पुत्रः/पुत्री .... आयुवर्गस्य ....भारतगणराज्यस्य आवासीयस्य.........., वर्षम्20........ -----------------इति दिनाङ्के संविदेयं निष्पादिता।(अतः परं 'प्रथमभागः पक्षकारः' इति वक्ष्यते अपरभागश्च श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः, नवीदिल्ली अस्ति।) अनेन पक्षकारः प्रदत्तसमयानुसारं निबन्धनानुसारं च विश्वविद्यलयस्य सेवाभ्यः सहमतः जातः।

अधुना एते वर्तमानसाक्षिणः पक्षकारः च क्रमशः एवं सहमताः सन्ति -

1. प्रथमभागस्य पक्षः विश्वविद्यालयस्य प्राधिकारिणां तेषांआदेशानाम् अनुपालनं करिष्यति ये समये समये विश्वविद्यालयेन दातुं शक्यन्ते एतस्मिन् निहितानां समयानां नबन्धनानां चाधीनं दायित्वे सम्मेलनस्य दिनाङ्काद् आरभ्य सेवायां वर्तिष्यन्ते।

2. प्रथमभागस्य पक्षः स्वस्य पूर्णसमयस्य ध्यानस्य च कुशलतया परिश्रमेण च स्वकर्तव्येषु समर्पणं करिष्यति। अथ च विश्वविद्यालयसेवकव्यवहारसहितं नियमानाम् सर्वदा पालनं करिष्यति। यस्मिन् विश्वविद्यालये सः संलग्नः भवितुम् अर्हति तस्य विश्वविद्यालयस्य तस्याः शाखायाः निर्धारित-नियमैः बद्धः सन् समये-समये प्रदत्तकर्तव्यानां पालनं सः करिष्यति।

3. प्रथमभागस्य पक्षः शिक्षकस्य/अधिकारिणः स्तरस्य भविष्यति तथा च नियुक्तिदिनाङ्कानुसारं (विभागे/केन्द्रे/कार्यालये) तस्य स्थितिः (पदनाम) च भविष्यति।

4. प्रथमभागे पक्षाय एतेषां नियमानाम् प्रवर्तनदिनात् आरभ्य ....रूप्यकाणां मूलभूतवेतनेन सहितं मानकवेतनं प्रदत्तं भविष्यति। सः विश्वविद्यालयस्य/ भारतसर्वकारस्य प्रयोज्यनियमानाम् अन्तर्गतं स्वीकार्यसामान्याधिदेयांशानां अपि पात्रं भविष्यति।

5. प्रथमपक्षेण अस्य सन्धेः अवधिमध्ये स्वस्य प्रयोज्यनियमानुसारं अवकाशः अर्जनीयः भविष्यति।

6. यदि प्रथमभागस्य पक्षस्य विश्वविद्यालयसेवाहिताय यात्रा आवश्यकी भवति; तदा सः विश्वविद्यालये तस्य समकक्षपदाधिकारिणां कृते प्रयोज्यपरिमाणे यात्राधिदेयांशं प्राप्तुं अर्हिष्यति।

7. उक्तसन्धेः सेवानिवृत्तेः वयसः अवधिमध्ये कदापि केनापि पक्षेण अन्यपक्षाय लिखितरूपेण मासत्रयस्य सूचनां दत्त्वा समापनं कर्तुं शक्यते। तत्र च समयः यत् कोऽपि पक्षः सूचनायाः स्थाने अन्यपक्षाय वेतनस्य समं राशिं दातुं शक्नोति यः मासत्रयात् न्यूनः भवितुम् अर्हति

8. प्रथमभागस्य पक्षस्य प्रयोज्यनियमानुसारं विश्वविद्यालयस्य भविष्यनिधेः/ सेवापश्चाद्वेतनस्य / नवीनसेवापश्चाद्वेतनयोजनायाः लाभस्य पात्रता भविष्यति।

9. प्रथमभागस्य पक्षः विश्वविद्यालयानुदानायोगेन समये समये अधिसूचितायाः संशोधनीयायाः निर्धारितायाः स्वमूल्याङ्कन-पीएबीएस-पद्धतेः समक्षं आत्मानं समर्पयिष्यति ।

10. अस्मिन् सन्धौ यत्किमपि प्रावधानं नैव कृतं तत्कृते भारतस्य संविधानस्य अनुच्छेदः 309ख तथा 313 अन्तर्गतं नियमानां प्रावधानानि विश्वविद्यालयस्य सेवायां शिक्षकेषु/अधिकारिषु तावत् प्रयोज्यानि भविष्यन्ति यावत् ते सन्धेः अन्तर्गतं प्रथमभागस्य

पक्षकारे प्रयोज्यानि तेषां प्रयोज्यतायाः च विषये विश्वविद्यालयस्य निर्णयः अन्तिमः भविष्यति।

एतस्य साक्ष्ये प्रथमभागस्य पक्षकारः.................................... .... तथा कार्कारिपरिषदः च आदेशेन कुलसचिवस्य कृते तस्य पक्षतः च कार्यरतस्य कार्यकारिपरिषदः आदेशेन निर्देशेन च सः भारतगणज्यस्य.................... वर्षे हस्ताक्षरं कृतवान् अस्ति।

प्रथमभागस्य पक्षेण हस्ताक्षरितम् : १.

सन्निधौ-

साक्षी : १) ______________

साक्षी : २)________________

कुलसचिवः ________________

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

अध्यादेशक्रमाङ्कः 21

विश्वविद्यालयस्य शिक्षकाणां सेवायाः समयाः

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

विश्वविद्यालयस्य शिक्षकाः इत्यनेन अभिप्रायः- प्राध्यापकाः, सहप्राध्यपकाः, सहायकप्राध्यपकाः अन्ये च जनाः ये विश्वविद्यालये अध्यापनार्थं/निर्देशार्थं वा शोधं कर्तुं वा नियुक्ताः कर्तुं शक्यन्ते च अध्यादेशैः शिक्षकरूपेण नामाङ्किताः कृताः सन्ति।

विश्वविद्यालयस्य शिक्षकः विश्वविद्यालयस्य पूर्णकालिकः वेतनभोगी कर्मचारी भविष्यति विश्वविद्यालयाय च स्वस्य पूर्णसमयं समर्पयिष्यति। एतेषु मानदाः, आगन्तुकाः, अंशकालिकाः, तदर्थशिक्षकाः च न समाविष्टाः भविष्यन्ति।

तत्र समयः अस्ति यद् अस्मिन् अध्यादेशे निहितं कस्मिन्नपि विश्वविद्यालयानाम् अथवा अध्येतृनिकायानां परीक्षासम्बन्धे कार्ये लोकसेवा-आयोगस्य अथवा कस्यापि साहित्यिककार्यस्य प्रकाशनस्य वा रेडियो/दूरदर्शन-वार्ता-विस्तार-व्याख्यानस्य वा, उप-कुलपतेः अनुमत्या वा, अन्यस्मिन् कस्मिन्नपि शैक्षणिककार्ये प्रयोज्यं न भविष्यति।

विश्वविद्यालयस्य कोऽपि पूर्णकालिकवेतनप्राप्तः शिक्षकः कार्यकारीपरिषदः अनुमतिं विना प्रत्यक्षतया परोक्षतया वा कस्मिन् अपि व्यापारे, व्यवसाये, नैजशिक्षणे, अन्यस्मिन् तादृशे कार्ये वा न संलग्नो भविष्यति येन सह किमपि पारिश्रमिकं मानदधनं वा सम्बद्धं भवति। तथापि विश्वविद्यालयानुदानायोगस्य दिङ्निर्देशानुसारं विश्वविद्यालयस्य पूर्वानुमत्या च शिक्षकाः परामर्शकार्येषु संलग्नाः भवितुं शक्नुवन्ति।

कर्तव्यानां स्वरूपम्

प्रत्येकं शिक्षकः विश्वविद्यालयस्य तादृशेषु कार्येषु भागं ग्रहीतुं तथा विश्वविद्यालये तादृशानि कर्तव्यानि निर्वोढुं प्रतिश्रोष्यति यानि तत्कालं यावत् प्रवर्तमानस्य अधिनियमस्य, विधानस्य, अध्यादेशस्य च अनुसारं आवश्यकानि स्युः, तानि अध्यापनेन, अनुसन्धानेन, विस्तारेण, छात्राणां परीक्षाभिः , तेषां अनुशासनेन , कल्याणेन सामान्यतः च विश्वविद्यालयस्य प्राधिकारिणां निर्देशानुसारं कार्यनिष्पादनेन सम्बद्धानि स्युः, प्रशासनिकैः, नैगमीयादिभिर्वा कर्तव्यैः सम्बद्धानि।

परिवीक्षा पुष्टेरवधिश्च

परिवीक्षाकालस्य न्यूनतमः अवधिः एकवर्षं भविष्यति यस्य विस्तारः असन्तोषजनकप्रदर्शने अधिकतमम् एकवर्षपर्यन्तं वर्धितुं शक्यते।

एकवर्षस्य अन्ते पुष्टिः तावत् स्वयमेव भविष्यति, यावत् प्रथमवर्षस्य समाप्तेः पूर्वं विशिष्टेन आदेशेन परिवीक्षाकालः द्वितीयवर्षं यावत् विस्तारितो न भवति ।

केन्द्रसर्वकारेण समये समये प्रसारिताः परिवीक्षा-पुष्टि-नियमाः केवलं सेवाप्रवेशस्य प्रारम्भिक-चरणे एव प्रयोज्यन्ते ।

परिवीक्षा-पुष्टि-विषये केन्द्रसर्वकारस्य अन्ये सर्वे नियमाः यथोचितपरिवर्तनैः सह प्रवर्तिष्यन्ते ।

पुष्टीकरणम्

परिवीक्षायाः शिक्षकस्य पुष्टीकरणस्य विषयं समुचितसमये कार्यकारिपरिषदः समक्षं स्थापयितुं कुलसचिवस्य कर्तव्यं भविष्यति।

यदि कार्यकारिपरिषद् चतुर्विंशतिमासानां परिवीक्षाकालस्य समाप्तेः पूर्वमपि, विस्तारितपरिवीक्षाकालस्य समाप्तेः पूर्वं वा, यथावत्, शिक्षकस्य पुष्टिं न कर्तुं निर्णयं करोति तर्हि सा लिखितरूपेण सूचनां दास्यति तच्च अवधिसमाप्तेः पूर्वं त्रिंशद्दिनाधिकं समयेन न भविष्यति

तत्र समयः यत् कस्यचित् शिक्षकस्य पुष्टिः न करणीयः इति निर्णयस्य कृते कार्यकारिपरिषदः उपस्थितसदस्यानां द्विगुणिततृतीयभागस्य बहुमतस्य आवश्यकता भविष्यति।

वेतनवृद्धिः

प्रत्येकं शिक्षकः स्वस्य वेतनपरिमाणे तावद्वृद्धिम् अर्हति यावत् कार्यकारिपरिषदः सङ्कल्पेन तत् निरुद्धम् अथवा स्थगितम् न भवति तथा च शिक्षकाय स्वस्य लिखितप्रतिनिधित्वं कर्तुं उचितः अवसरः न दीयते।

सेवानिवृत्तेः आयुः

विधेः प्रावधानस्य अधीनं विश्वविद्यालयस्य सेवायां पुष्टीकृतः प्रत्येकं शिक्षकः तावत्पर्यन्तं तादृशसेवायां निरन्तरं स्थापयिष्यते यावत् सः विश्वविद्यालयानुदानायोगेन भारतसर्वकारेण च समये समये निर्धारितरूपेण सवानिवृत्तेः आयुः न प्राप्नोति।

सेवासमयेषु निबन्धनेषु च परिवर्तनम्

प्रत्येकं शिक्षकः विश्वविद्यालयस्य विधीनां, अध्यादेशानां, विनियमानाम्, नियमानाञ्च अनुरूपं कार्यं कर्तुं बाध्यः भविष्यति तथा च विश्वविद्यालयेन निर्मितव्यावसायिकनैतिकसंहितानुसारं कार्यं कर्तुं बाध्यः भविष्यति।

तत्र समयः अस्ति यत् पदनाम, वेतनपरिमाणं, वृद्धिः, भविष्यनिधिः, सेवानिवृत्तिलाभः, सेवानिवृत्तेः आयुः, परिवीक्षा, पुष्टिः, शिक्षकस्य नियुक्तेः अनन्तरम् अवकाशः अवकाशवेतनस्य सेवातः निष्कासनस्य च विषये तस्य सेवायाः नियमेषु तादृशं किमपि परिवर्तनं न करिष्यते; यस्य प्रतिकूलप्रभावः तस्य उपरि भवेत्।

व्यावसायिकी आचारसंहिता

विश्वविद्यालयस्य प्रत्येकं शिक्षकः विश्वविद्यालयेन निर्मितायाः आचारसंहितायां पालनं करिष्यति, विश्वविद्यालयस्य शिक्षकस्य पक्षतः च निम्नलिखितत्रुटयः कदाचारः इति गणयिष्यन्ते-

i) विश्वविद्यालयेन समये समये प्रत्तानां कर्तव्यानां निष्पादने कापि त्रुटिः।

ii) छात्राणां, सहकारिणाां वा प्रशासनस्य विरुद्धं सन्दीपनम् (अनेन गोष्ठीषु अन्येषु च स्थानेषु यत्र छात्राः उपस्थिताः सन्ति तत्र सिद्धान्तेषु स्वमतभेदं प्रकटयितुं शिक्षकस्य अधिकारे बाधा न जन्यते) अथवा अन्यत् किमपि कार्यं यत् विश्वविद्यालयस्य हितस्य विरुद्धम् अस्ति।

iii) साम्प्रदायिकक्रियासु लिप्तिः, अथवा सहकर्मचारिभिः सह स्वसम्बन्धेषु जाति-पन्थ-धर्म-लिङ्ग-विषये अनुचित-टिप्पणीकरणं तथा च उपर्युक्तविचाराणाम् अथवा एतादृशानां अन्येषां कार्याणां उपयोगेन स्वस्य सम्भावनायाः परिष्कारार्थं प्रयत्नानाम् अनुष्ठानं यद् विश्वविद्यालयस्य हितस्य विरुद्धम् अस्ति ।

iv) विश्वविद्यालयस्य समुचितप्राशासनिकशैक्षणिकसंस्थाभिः/शैक्षणिकनिकायानां निर्णयानां कार्यान्वयने अस्वीकारः।

v) पदस्य वैधिकस्य अर्थस्य, व्याख्यायाः, अभिव्यक्तेः च अन्तः कीदृशस्यापि प्रकारस्य साहित्यचौर्ये प्रवृत्तिः।

त्यागपत्रम्

पूर्णकालिकः वेतनभोगी शिक्षकः विश्वविद्यालयं प्रति लिखितरूपेण त्रयाणां मासानां सूचनां दत्त्वा अथवा तस्याः स्थाने विश्वविद्यालयाय त्रयाणां मासानां वेतनं दत्त्वा कदापि स्वस्य अनुबन्धं समाप्तं कर्तुं शक्नोति। परिवीक्षाकालीनां, आनुबन्धिकानां, अस्थायिनां

तदर्थशिक्षकाणाम् अथवा तत्स्थाने वेतनप्राप्तानां शिक्षकाणां सन्दर्भे सूचनायाः अवधिः एकमासः स्यात्।

तत्र समयः अस्ति यत् कार्यकारिपरिषद् स्वविवेकेन सूचनायाः आवश्यकतां त्यक्तुं शक्नोति।

अनुबन्धः

केन्द्रीयविश्वविद्यालयविधेः धारा ३३(१) अन्तर्गतं अध्यापकविश्वविद्यालययोः मध्ये लिखितः अनुबन्धः अध्यादेशैः निर्धारितरूपेण भवितुमर्हति।

पुनः नियोजितसेवापश्चाद्वेतनभोगिनां वेतननिर्धारणम् भारतसर्वकारेण समये समये प्रसारितनियमानुसारम्।

शिक्षणदिनानि, **कार्यभारः**, **अवकाशस्य नियमाः च**

शिक्षणदिनानां सङ्ख्यां , कार्यभारं, अवकाशनियमं च नियन्त्रयन्तः नियमाः समयाः च विश्वविद्यालयानुदानायोगेन भारतसर्वकारेण च समये समये यथा निर्धारिताः भविष्यन्ति।

अस्मिन् अध्यादेशे किमपि निहिते सत्यपि कुलपतिः केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधेः २०२० विश्वविद्यालयस्य विधानस्य विश्वविद्यालयानुदानायोगस्य विनियमानां च प्रावधानदृष्ट्या कष्टानि दूरीकर्तुं अन्येषां च असाधारणविषयाणाम् आवश्यकोपायान् कर्तुं शक्नोति, यथा हि उपरि निर्दिष्टम् ।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

अध्यादेशक्रमाङ्कः 22

विश्वविद्यालये तस्य अधिकारक्षेत्रे च उच्चशिक्षासंस्थासु नवागन्तुकच्छात्राणां तोदनस्य निवारणम्

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

विश्वविद्यालयानुदानायोगेन समये समये प्रसारितेषु संशोधितानां च "उच्चशैक्षिकसंस्थासु रैगिंग इति नवागन्तुकछात्राणां तोदनस्य सङ्कटान् निवारयितुं (2009) इत्यस्य विश्वविद्यालयानुदानायोगविनियमानाम्" अन्तर्गतं नवागन्तुकछात्राणां तोदनं निषिद्धं दण्डनीयं च अस्ति।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

<u>अध्यादेशक्रमाङ्कः 23</u>

<u>कर्मचारिणां छात्राणां च उपालम्भनिवारणसमितयः</u>

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

विश्वविद्यालयस्य कर्मचारिणां छात्राणां च उपालम्भानां निवारणाय सङ्घटिततन्त्रं भविष्यति।

यावत् अन्यथा न उल्लेखितम् -

छात्रः इत्यस्य अर्थः अस्ति ते सर्वे छात्राः ये विश्वविद्यालयेन सञ्चालिते कस्मिन् अपि पीठे/केन्द्रे/विभागे/महाविद्यालये वा परिसरे अध्ययनकार्यक्रमाय पञ्जीकृताः सन्ति।

कर्मचारी इत्यस्य अर्थः अस्ति विश्वविद्यालयेन नियुक्तः कोऽपि जनः, अस्मिन् च विश्वविद्यालयस्य शिक्षकाः अन्ये च कर्मचारिणः समाविष्टाः सन्ति ।

उपालम्भसमितिः निम्नलिखितसामान्यसिद्धान्तानाम् अनुसरणं करिष्यति-

1. परिसरसमुदायः उपालम्भनिवारणतन्त्रस्य विषये पूर्णतया सूचितः करणीयः;

2. प्रत्येकं छात्रस्य/कर्मचारिणां उपालम्भस्य पञ्जीकरणं कृत्वा तस्य स्वीकृतिः करणीया भवितुमर्हति;

3. यदि पक्षान्तर्गतम् अन्तिमनिर्णयः सम्भवः नास्ति तर्हि आवेदकं प्रति एतदाशयेन स्वीकृतिपत्रं प्रेषयितव्यं यत् कदा यावद् अन्तिमप्रतिवचनं अपेक्षितव्यम् इति

4. सामान्यतया कोऽपि उपालम्भः मासत्रयात् अधिकं सीमां यावत् लम्बितो न भवेत्;

5. कुलपतिना नामाङ्कितः अधिकारी उपालम्भानां निवारणाय उत्तरदायी जनः च सप्ताहे न्यूनातिन्यूनं एकवारं निश्चितसमये उपालम्भान् व्यक्तिगतरूपेण श्रोतुं स्वतन्त्रतया उपलब्धः भवेत् अथ च

6. सः मासत्रयाधिकं यावत् लम्बितोपालम्भानां निर्णयं करिष्यति। पीडितपक्षः यः अधीनस्थस्य/संलग्नसङ्घटनस्य निवारणेन न सन्तुष्टः, सः कुलपतेः समीपं गन्तुं शक्नोति अथवा (छात्रस्य सन्दर्भे) सः एतादृशनिर्णयस्य प्राप्तेः दिनाङ्कात् पञ्चदशदिनानाम् अवधिमध्ये लोकपालं प्रति आवेदनं कर्तुं शक्नोति।

7. प्रत्येकं समितेः कार्यकालः अधिसूचनादिनात् आरभ्य वर्षद्वयस्य अवधिं यावद् भविष्यति।

I. **छात्रोपालम्भनिवारणसमितिः**

अध्यक्षः - कुलपतिना नामाङ्कितो भविष्यति।

सदस्यः

छात्रपरिषदः त्रयः प्रतिनिधयः, नामाङ्किताः

कुलपतिद्वारा त्रयः नामाङ्किताः जनाः ।

छात्रकल्याणपीठप्रमुखः, सदस्यसचिवः।

सम्बद्धपीठप्रमुखः (विशेषामन्त्रितः)

शक्तयः कार्याणि च

(i) छात्रेषु व्यक्तिगतरूपेण समूहरूपेण वा प्रत्यक्षतया प्रभविष्णुषु विषयेषु छात्रैः लिखितानां हस्ताक्षरितानां च उपालम्भयाचिकासु विचारकरणम्;

(ii) उपालम्भानाम् अन्वीक्षणम्, अनुशंसनं, समुचितकार्याणां कृते सम्बद्धप्राधिकारिभ्यः विद्यापरिषदे कार्यकारिपरिषदे च विज्ञप्तिप्रेषणम्

(iii) यदि प्रपत्रेषु कृताः आरोपाः निराधाराः इति ज्ञायन्ते तर्हि प्रवर्तकस्य विरुद्धं समुचितकार्याणाम् अनुशंसनम्।

II. **शिक्षकोपालम्भसमितिः**

कार्यकारिपरिषद्द्वारा एकस्याः समित्याः सङ्घटनं भविष्यति यस्यां निम्नलिखिताः सम्मिलिताः भविष्यन्ति-

कुलपतिः अथवा तस्य प्रतिनिधिः - अध्यक्षः

लिङ्गस्य, अल्पसङ्ख्यकानाम्, अनुसूचितजातीनाम्, अनुसूचितजनजातीनाम्, अन्यपश्चवर्तिवर्गस्य प्रतिनिधित्वं कुर्वतः शिक्षणसमुदायस्य पञ्च प्रतिनिधयः

कुलपतिना नामाङ्कितः जनः समितिसचिवः भविष्यति।

शक्तयः कार्याणि च

(i) शिक्षकाणां व्यक्तिगतरूपेण समूहरूपेण वा प्रत्यक्षतया प्रभविष्णुषु विषयेषु

शिक्षकैः लिखितानां हस्ताक्षरितानां च उपालम्भयाचिकासु विचारकरणम्;

(ii) उपालम्भानाम् अन्वीक्षणम्, अनुशंसनं, समुचितकार्याणां कृते सम्बद्धप्राधिकारिभ्यः विद्यापरिषदे कार्यकारिपरिषदे च विज्ञप्तिप्रेषणम्

(iii) यदि प्रपत्रेषु कृताः आरोपाः निराधाराः इति ज्ञायन्ते तर्हि प्रवर्तकस्य विरुद्धं समुचितकार्याणाम् अनुशंसनम्।

III. **शिक्षकेतरकर्मचार्युपालम्भसमितिः**

अध्यक्षः - कुलपतिना नामाङ्कितो भविष्यति।

लिङ्गस्य, अल्पसङ्ख्यकानाम्, अनुसूचितजातीनाम्, अनुसूचितजनजातीनाम्, अन्यपश्चवर्तिवर्गस्य प्रतिनिधित्वं कुर्वतः शिक्षणसमुदायस्य पञ्च प्रतिनिधयः

कुलसचिवः अथवा तेन नामाङ्कितः समितेः सदस्यसचिवः भविष्यति।

शक्तयः कार्याणि च

(i) कर्मचारिणां व्यक्तिगतरूपेण समूहरूपेण वा प्रत्यक्षतया प्रभविष्णुषु विषयेषु

कर्मचारिभिः लिखितानां हस्ताक्षरितानां च उपालम्भयाचिकासु विचारकरणम्;

(ii) उपालम्भानाम् अन्वीक्षणम्, अनुशंसनं, समुचितकार्याणां कृते सम्बद्धप्राधिकारिभ्यः विद्यापरिषदे कार्यकारिपरिषदे च विज्ञप्तिप्रेषणम्

(iii) यदि प्रपत्रेषु कृताः आरोपाः निराधाराः इति ज्ञायन्ते तर्हि प्रवर्तकस्य विरुद्धं समुचितकार्याणाम् अनुशंसनम्।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

<u>अध्यादेशक्रमाङ्कः 24</u>

<u>विभागाध्यक्षाः</u>

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

1. विश्वविद्यालये सम्बद्धविषयाणां विभागाध्यक्षाः भविष्यन्ति।

2. विभागाध्यक्षस्य नियुक्तिः कुलपतिना सम्बद्धविभागानाम् प्राध्यापकेषु वरिष्ठतायाः क्रमेण चक्रानुक्रमेण त्रयाणां वर्षाणाम् अवधिपर्यन्तं भविष्यति।

3. विभागाध्यक्षो निम्नलिखितानि विधास्यति-

(1) सः विभागस्य शैक्षणिकप्रमुखः भविष्यति , विभागस्य अध्ययनमण्डलस्य च सभानाम् आह्वानम् , अध्यक्षतां च करिष्यति;

(2) विभागस्य शिक्षकाणां माध्यमेन कक्षासु प्रयोगशालासु च अनुशासननिर्वहनं करिष्यति,

(3) विभागस्य समुचितसञ्चालनार्थं यथा आवश्यकं भवितुमर्हति तानि कर्तव्यानि विभागे शिक्षकेभ्यः समर्पयेत्,

(4) विभागे शिक्षणस्य अनुसन्धानस्य च समन्वयस्य पर्यवेक्षणस्य च उत्तरदायी भवेत्,

(5) विभागस्य शिक्षण-शिक्षणेतर-कर्मचारिणां सदस्यानाम् अवकाश-आवेदनानां अनुशंसाप्रयोजनार्थं निर्मितनियमानुसारं सम्बद्ध-पीठप्रमुखाय अनुशंसाविधानम्

(6) विभागस्य अभिलेखानाम्, उपकरणानां, काष्ठलौहाद्यासनकापाटिकादीनां विभागीयपुस्तकालयस्य पुस्तकानां च कृते उत्तरदायी भविष्यति,.

(7) विभागेन सम्बद्धानां अधिनियमानां/संविधेः/अध्यादेशानां विनियमानाञ्च प्रावधानानाम् अनुपालनाय उत्तरदायी भविष्यति, अथ च

(8) विद्यापरिषदा, कार्यपरिषदा कुलपतिना च प्रदत्तानां इतरशैक्षणिककर्तव्यानामनुष्ठानम्।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

<u>अध्यादेशक्रमाङ्कः 25</u>

<u>पीठे विभागानां कार्यणि कर्तव्यानि च</u>

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

विभागस्य संविधानम्

पीठस्य प्रत्येकं विभागे परिनियमे१५(५)(ख) प्रदत्तसदस्याः अन्ये जनाः अपि सम्मिलिताः भविष्यन्ति, सम्बद्धविभागस्य अनुशंसया सम्बद्धपीठेन नामाङ्किताः भवेयुः।

विभागस्य कर्तव्यानि

विभागस्य कर्तव्यानि भविष्यन्ति-

(क) प्रस्तावितेषु विविधपाठ्यक्रमेषु छात्राणां प्रवेशप्रदानं उक्तप्रवेशानां प्रक्रियायै सम्मर्शप्रदानं च;

(ख) विभागेन प्रदत्तस्य प्रत्येकस्य पाठ्यक्रमस्य सत्रमूल्याङ्कनस्य प्रतिमानप्रदानं, कार्यक्रमाय सम्मर्शप्रदानं च;

(ग) पीठमण्डलस्य माध्यमेन शिक्षणपदानां निर्माणाय, उन्मूलनाय वा शैक्षणिकपरिषदे प्रस्तावप्रदानम्;

(घ) विभागस्य सदस्यैः व्यक्तिगतरूपेण समूहरूपेण च क्रियमाणानां शोधपरियोजनानां प्रस्तावकरणम्;

(ङ) पीठमण्डलं प्रति अध्ययनकार्यक्रमेभ्यः पाठ्यक्रमस्य सन्दर्भाणाम् अन्यपठनसामग्र्याः च प्रस्तावानां सम्मर्शानां च प्रदानम्।

(च) स्वसदस्यैः युक्तानां समितीनां सङ्घटनविधानं एतेभ्यः च समितिभ्यः तासां क्षमतान्तर्गतं विशिष्टकार्याणां समर्पणम्;

(छ) स्वशिक्षकाणां मध्यतः छात्राणां कृते परामर्शदातृणां नियुक्तिः;

(ज) विभागे विषयस्य अध्ययनस्य अनुसन्धानस्य च विभिन्नकार्यक्रमाणाम् मानकानां निर्वाहार्थं परिष्कारार्थं च योजनानां प्रस्तावकरणं सहायताविधानं च

(झ) सम्बद्धपीठेन कुलपतिना समर्पितानाम् इतरकार्याणाम् अनुष्ठानम्।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

अध्यादेशक्रमाङ्कः 26

परीक्षकाणां नियुक्तिः

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

I. **विश्वविद्यालयस्य सततानां सत्रान्तपरीक्षाणां कृते**

विश्वविद्यालयस्य सतताः परीक्षाः सत्रान्तपरीक्षाः च सम्बद्धपीठप्रमुखेण आयोजयिष्यन्ते यश्च सम्बद्धविभागप्रमुखस्य/सम्बद्धपीठप्रमुखस्य परामर्शस्य अनुमोदनस्य च अनन्तरं परीक्षायाः प्रतिमानस्य निर्णयम् अपि करिष्यति।

II. **पीएच.डी./विद्यवारिधि-उपाधिप्रदानम्**

पीएच.डी./विद्यवारिधि-कृते परीक्षकस्य नियुक्तिः पीठमण्डलेन अनुशंसितनामसमूहात् कुलपतिना करिष्यते तथा च विद्याकार्यपरिषद्द्वारा विचारः अनुमोदनं च करिष्यते।

विश्वविद्यालयप्रवेशपरीक्षाणां कृते

विश्वविद्यालयस्य विभिन्नकार्यक्रमेषु प्रवेशार्थं प्रवेशपरीक्षाणां (यदि आयोज्यन्ते) परीक्षकाणां नियुक्तिः कुलपतिना सम्बद्धपीठप्रमुखस्य अनुशंसानाम् आधारेण करिष्यते, यः एतदर्थं पाठ्यक्रमस्य प्रारूपस्य च अनुशंसामपि करिष्यति।

यत्र कुत्रापि सामान्यप्रवेशपरीक्षा आयोज्यते तत्र सहभागिनः विश्वविद्यालयाः मूल्याङ्कनस्य मानदण्डानां निर्णयं करिष्यन्ति।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

<u>अध्यादेशक्रमाङ्कः 27</u>

<u>निवासे सहायकपीठसदस्यानां विदुषां आवासीयाध्येतॄणां नियुक्तिः</u>

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

1. अनुसन्धान-अध्यापनयोः अन्तर्विषयसहकार्यं प्रोत्साहयितुं कार्यकारीपरिषद् अन्यविश्वविद्यालयानाम्/प्रतिष्ठितशोधसंस्थानानां/सङ्घटनानाम् उद्योगानां च सहायकपीठसदस्यानां नियुक्तिं करिष्यति, ये अधिमानतः अपेक्षाकृतं युवानः तथा मध्य-वृत्तिकालिक-व्यावसायिककर्मचारिणः विशेषज्ञाः च भविष्यन्ति।

2. एतेषां पीठसदस्यानां स्नातकोत्तरयोग्यता अथवा डॉक्टरेट्-योग्यता भवेत् शैक्षणिकानुसंधानप्रमाणपत्राणि च भवेयुः; एते विश्वविद्यालयविभागे सहायकाध्यक्षरूपेण नियुक्त्यर्थम् अर्हाः भविष्यन्ति तथा च सार्वजनिकक्षेत्राणाम् उपक्रमाणां , व्यावसायिकनिगमानाम् कर्मचारिणः विशेषज्ञाः चापि समाविष्टाः भवितुम् अर्हन्ति।

3. विश्वविद्यालयानुदानायोगेन निर्धारितप्रक्रियाणाम् अनुसरणं कृत्वा सहायकपीठसदस्यस्य नियुक्तिः एकस्य शैक्षणिकवर्षस्य कृते द्वयोः सत्रयोः कृते कार्यकालस्य आधारेण भविष्यति।

4. तस्मै प्रतिशिहोरं/प्रतिसत्रं 1500 रूप्यकपर्यन्तं साङ्केतिकमानदेयं प्रदत्तं भविष्यति यत् प्रतिमासं अधिकतमं 50,000 रूप्यकाणि विश्वविद्यालयानुदानायोगेन वा निर्धारितमानदण्डानुसारं भविष्यति ।

5. विश्वविद्यालयः तस्मै, छात्रैः सहकर्मिभिः च सह कार्यानुष्ठानेभ्यः, संवादेभ्यः च सुविधायै उपयुक्तं कार्यालय-स्थानं प्रदास्यति।

6. विश्वविद्यालये कस्मिन् अपि समये पञ्चतः अधिकाः एतादृशाः सदस्याः न भविष्यन्ति।

निवासस्थाने विद्वांसः(आवासीयाध्येतारः)

1. अनुसन्धानं व्यावसायिककार्मिकसङ्घटनानां , व्यावसायिकनिगमानाम् , सार्वजनिकक्षेत्राणाम् उपक्रमाणां, वरिष्ठव्यावसायिककर्मचारिणः विशेषज्ञाः च, येषां पार्श्वे स्नातकोत्तर-अथवा डॉक्टरेट्-योग्यता, शैक्षणिक-शोध-प्रमाणपत्राणि च सन्ति, ते विश्वविद्यालयविभागे आवासीयाध्येतृ-रूपेण नियुक्त्यर्थं पात्राणि भविष्यन्ति।

2. प्रवासिभारतीयाः, भारतमूलजनाः, व्यावसायिककर्मचारिणः, विदेशीयसंस्थासु कार्यं कुर्वन्तः विशेषज्ञाः अपि एतेषां पदानाम् पात्रतां सन्धारयिष्यन्ति। एवम् एतानि पदस्थानानि विदेशीयानां (अभारतीयानां) व्यावसायिककर्मचारिणां विशेषज्ञानाञ्च कृते उद्घाटितानि भविष्यन्ति ये स्वकार्य्ये भारतीयविषयेषु कार्यरताः सन्ति।

3. आवासीयाध्येतृविदुषां नियुक्तिः षट्तः चतुर्विंशतिमासपर्यन्तं भविष्यति तेभ्यः च प्रतिमासं 80,000 रूप्यकपर्यन्तं समेकितपारिश्रमिकं प्रतिवर्षं 1,00,000 रूप्यकाणां आकस्मिकानुदानं च प्रदास्यते।

4. एतदतिरिक्तं विश्वविद्यालयः तेभ्यः उपयुक्तं कार्यालयक्षेत्रं आवासीयसुविधां च प्रदास्यति।

5. विश्वविद्यालये कस्मिन् अपि समये एतादृशानां सदस्यानां सङ्ख्या द्वयधिका न भविष्यति।

6. कुलपतिः सम्बद्धजनेन,सम्बद्धविभागस्य/केन्द्रस्य/संस्थायाः द्वाभ्यां प्रमुखाभ्यां सह परामर्शं कृत्वा सहायकपीठसदस्यस्य/आवासीयाध्येतुः रूपेण एतेषां नियुक्त्यर्थं कार्यकारपरिषदं प्रति स्वस्य अनुशंसां करिष्यति।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

<u>अध्यादेशक्रमाङ्कः 28</u>

<u>सङ्कायाध्यक्षः, छात्रकल्याणशक्तयः कार्याणि च</u>

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

1. छात्रकल्याणपीठप्रमुखः (छात्रकल्याणनिदेशकः) छात्राणां सामान्यकल्याणस्य विषये कक्षायाः बहिः तानि कार्याणि करिष्यति यानि तेषां व्यक्तित्वस्य वृद्धौ विकासे च योगदानं दातुं सहायकानि भवेयुः। छात्रकल्याणपीठप्रमुखः प्रमुखविश्वविद्यालये उपयोगिनः बौद्धिक-सामाजिक-सांस्कृतिक-नैगम-जीवनस्य माध्यमेन छात्राणां मध्ये तेषां उद्देश्यस्य पूर्ण-प्राप्तये मतिविस्ताराय प्रयतिष्यते।

2. छात्रकल्याणपीठप्रमुखः प्रायशः छात्रेषु प्रभविष्णुषु सर्वेषु विषयेषु कुलपतेः सहायतां करिष्यति तथा च उक्तशक्तीनां प्रयोगं करिष्यति तथा च अन्यानि तानि कार्याणि करिष्यति यानि छात्रकल्याणपीठप्रमुखाय कुलपतिद्वारा प्रदत्तानि स्युः।

3. अन्येषां सर्वेषां कर्तव्यानाम् अतिरिक्तं छात्रकल्याणपीठप्रमुखः विश्वविद्यालयस्य सम्बद्धाधिकारिभिः/एकांशैः सह परामर्शं समन्वयं च कृत्वा निम्नलिखितविषयाणां विषये कर्तव्यानि कार्याणि करिष्यति-

क. विश्वविद्यालयात् बहिः क्रीडाकार्यकलापानां शैक्षिकपर्यटनस्य भ्रमणस्य च सुविधानां व्यवस्थापनम्;

ख. छात्राणां सहभागितया सह सामाजिकसांस्कृतिकक्रियाकलापानाम् आयोजनम्;

ग. विश्वविद्यालये छात्रनिकायानां सङ्घटनं कार्यप्रणाली च;

घ. छात्र-शिक्षक-सम्बन्धः;

ङ. आवश्यकतापेक्षिणां छात्राणां कृते आर्थिकसहायता;

च. देशे विदेशे वा अग्रे अध्ययनार्थं अध्येतृवृत्तेः छात्रवृत्तेः वा प्रापणम्;

छ.स्वास्थ्यचिकित्सासेवाः;

ज. छात्रपरामर्शः;

झ. महिलाछात्राणां दिव्याङ्गानां च छात्राणां कृते विशेषव्यवस्थाः, यदि काश्चित् सन्ति, ताः प्रदास्यन्ते; विश्वविद्यालयप्रशासनस्य छात्राणां च मध्ये सम्पर्कः;

ञ. छात्रसूचनासेवाः;

ट. छात्रसङ्घः; अथ च

ठ. कुलपतिद्वारा अधिकृतानां प्रत्यायोजितप्रमाणपत्राणां प्रसारणम्।

4. छात्रकल्याणपीठप्रमुखः विश्वविद्यालये नामाङ्कनस्य दिनाङ्काद् आरभ्य प्रत्येकस्य छात्रस्य आवश्यकविवरणं रक्षिष्यति।

5. छात्रकल्याणपीठप्रमुखः मातापित्रोः/अभिभावकानाम् सहायतायाः सहकार्यस्य च आवश्यकतायाः विद्यमानस्य कस्यचित् विषयस्य विषये छात्राणां मातापितृभ्यां/अभिभावकैः सह संवादं कर्तुं शक्नोति।

6. छात्रकल्याणपीठप्रमुखः कुलपतेः नियन्त्रणे कार्यं करिष्यति तथा च अनुशासनसमितेः छात्राणां कार्येषु सम्बद्धानाम् अन्यसमितीनां च सदस्यः भविष्यति।

7. छात्रकल्याणपीठप्रमुखः तेषां छात्राणां प्रकरणानाम् कुलपतये विज्ञप्तिं प्रदास्यति येषां विषये विशेषं ध्यानम् आवश्यकं भवति अथवा येषाम् आचरणं क्रियाकलापाश्च विश्वविद्यालयस्य हिताय न सन्ति अथवा येषां निरन्तरतायाः विश्वविद्यालये लाभस्य सम्भावना नास्ति।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

<u>अध्यादेशक्रमाङ्कः 29</u>

<u>सङ्कायाध्यक्षस्य समितिः</u>

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

1. विश्वविद्यालयेन विश्वविद्यालयस्य पीठप्रमुखस्य एका समितिः सङ्घटिता भविष्यति, या पीठप्रमुखसमितिः इति नाम्ना प्रसिद्धा भविष्यति।

2. पीठप्रमुखस्य समितौ निम्नलिखिताः सम्मिलिताः भविष्यन्ति।

i. कुलपतिः अध्यक्षः (पदेन)

ii. सर्वे पीठप्रमुखसदस्याः (पदेन)

iii. कुलसचिवः - सचिवः

3. अस्याः समितेः कार्याणि निम्नलिखितानि भविष्यन्ति।

क. अन्तर्राष्ट्रियसम्मेलनादिषु शिक्षकाणां प्रतिनियुक्तेः अनुशंसाकरणम्;

ख. विश्वविद्यालये यत्किमपि विषयम् उत्पद्येत तस्मिन् विचारकरणम्।

ग. पीठानां विभागानां च कार्यानुष्ठानसम्बद्धेषु सामान्यप्रशासनिकविषयेषु विचारकरणम् ; अथ च

घ. कार्यकारिपरिषद्द्वारा तस्यै न्यस्तेषु कुलपतिना निर्दिष्टेषु वा अन्यविषयेषु विचारकरणम्।

4. पीठप्रमुखसमितेः सभाः अध्यक्षेण आहूताः भविष्यन्ति।

5. समितेः सम्मेलनपूर्तिसङ्ख्या सदस्यानां तृतीयांशो भविष्यति।

6. सभायाः सञ्चालनस्य नियमाः ते एव भविष्यन्ति ये अस्मिन् सम्बन्धे विनियमैः निर्धारयितुं शक्यन्ते।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

<u>अध्यादेशक्रमाङ्कः 30</u>

<u>यौनोत्पीडनं प्रति संवेदनशीलता, संरोधो निवारणं च</u>

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः, नवा दिल्ली यौनोत्पीडननिवारणाधिनियमः 2013 अथ च मानवसंसाधनविकासमन्त्रालयान्तर्गतं विश्वविद्यालयानुदानायोगस्य अधिसूचना क्रमाङ्कः 91-1/2013(**TFGS** 02/05/2016) इत्यन्तर्गतं निर्धारितप्रावधानैः/दिङ्निर्देशैः सह मन्त्रालयेन प्रसारितैः निर्देशैः उच्चशिक्षणसंस्थासु महिलाकर्मचारिणां छात्राणां च यौनोत्पीडनस्य संरोधस्य, निषेधस्य, निवारणस्य च विषये भारतसर्वकारस्य शिक्षाविभागेन , विश्वविद्यालयानुदानायोगेन च समये समये प्रसारितानां विनियमानां (२०१५)पालनं करिष्यति।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

<u>अध्यादेशक्रमाङ्कः 31</u>

<u>विश्वविद्यालयस्य छात्रावासस्य नियमाः</u>

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

निवासभवनस्य (छात्रावासस्य) उद्देश्याः एवं सन्ति-

(क) विश्वविद्यालयस्य छात्राणां कृते तादृशानुकूलनिवासस्थानप्रदानं येन ते उच्चशिक्षायाः प्राप्तये समर्पिताः भवेयुः;

(ख) छात्राणां प्रभावयोग्यवयोरन्तर्गतं प्रबुद्धसंरक्षताप्रदानं यदा ते स्वमातापितृभ्यः/अभिभावकेभ्यः दूरं निवसन्ति;

(ग) विभिन्नपृष्ठभूमितः आगच्छन्तः छात्राः एकत्र निवासस्य, सहकार्यस्य सद्भावनायाश्च भावनां आत्मसात्करणे व्यापकसामाजिकसंरचनां प्राप्तुं अवसरं प्राप्नुयुः इति सुनिश्चितीकरणम्,

(घ) व्यक्तिगतव्यक्तित्वस्य सर्वतोमुखविकासाय सहपाठ्यक्रमीयपाठ्यक्रमबाह्यक्रियाकलापानाम् अवसरप्रदानं तेषां कलात्मकरचनात्मकप्रतिभायै च अभिव्यक्तेः अवसरप्रदानम्; अथ च

(ङ) छात्रेषु स्वस्य व्यवहाराणां नियन्त्रणस्य क्षमतानां विकासः।

परिसरे निवासः

(क) निवासभवने निवसद्भिः छात्रैः समये समये सम्बद्धाध्यादेशेन निर्धारितं शुल्कं दातव्यं भविष्यति।

(ख) निवासस्य उद्देश्यानां निर्वहणार्थं यथावश्यकं विश्वविद्यालये निवासभवनस्य परिपालनं करिष्यते।

(ग) प्रत्येकं निवासभवनस्य तादृशं नाम भविष्यति यत् विश्वविद्यालयेन तस्मै निर्दिष्टं भवेत्।

(घ) निवासभवने यथोचितसङ्ख्यायां छात्राः समायोजयितुं शक्यन्ते, अधिमानतः एकस्मिन् कक्षे द्वयोः छात्रयोः अधिकं समायोजनं नैव करिष्यते।

(ङ) निवासभवनस्य प्रत्येकं सभागारस्य प्रभारी संरक्षकः (वार्डन) भविष्यति।

पर्यवेक्षणं नियन्त्रणं च - आवासीयकेन्द्रीयसमितिः

क) निवासभवनस्य पर्यवेक्षणं नियन्त्रणं च कुलपतेरधिकारे निहितमस्ति। मुख्यसंरक्षकः (हैडवार्डन) एकस्याः केन्द्रीयावाससमित्याः साहाय्येन कुलपतेः कार्याणां निर्वहणे सहायतां करिष्यति।

ख) केन्द्रीयसमित्याः नियुक्तिः कुलपतिना अथवा तादृशेन जनेन करिष्यते यः तेन निर्दिष्टो भवेत् एतस्मिंश्च अधोलिखिताः सम्मिलिताः भविष्यन्ति;

i.**पीठप्रमुखः**, **छात्रकल्याणम्**;

II. मुख्यसंरक्षकः **;**

iii. क्रीडाप्रभारी

iv. विश्वविद्यालयेन निर्मितस्य निवासभवनस्य संरक्षकाः।

ग. केन्द्रीयसमितेः कार्यकालः प्रथमतः वर्षद्वयस्य भविष्यति।

घ.समित्याः कार्याणि निम्नलिखितरूपेण भविष्यन्ति।

i. विश्वविद्यालयस्य निवासभवने छात्राणां प्रबन्धनं**,** चयनं**,** प्रवेशः च।

II. निवासभवनस्य पर्यवेक्षणनीतीत्यादिविषयेषु विश्वविद्यालयाय प्रबन्धनेन सम्बद्धपरामर्शप्रदानम्**;**

iii. आवासीयछात्रेषु अनुशासनस्य निर्वाहः**;**

iv. एकस्मात् सभागारात् अन्यस्मिन् सभागृहे कस्यचित् छात्रस्य स्थानान्तरणम्**;** अथ च

v. अन्यानि कर्तव्यानि यानि कुलपतिना प्रदत्तानि भवेयुः।

ङ. समितिः कमपि छात्रं दुराचारस्य कृते तर्जयितुं शक्नोति**,** विश्वविद्यालयेन निर्धारितमार्थिकरूपेण छात्रं दण्डयितुं शक्नोति**,** छात्रं निवासभवनात् निष्कासयितुं शक्नोति।

च. केन्द्रीयसमितिः यथावश्यकं वारं वारं सम्मेलनं करिष्यति प्रत्येकस्मिन् सत्रे न्यूनातिन्यूनं द्विवारं सभायोजनं करिष्यति। सभायाः आह्वानानि करिष्यन्ते, सङ्कायाध्यक्षः**,** पीठाध्यक्षः छात्रकल्याणम् (**DSW)** एताभ्यां अध्यक्षता करिष्यते। सम्मेलनायोजनाय अनिवार्योपस्थितये सदस्यानां तृतीयांशो नियमः भविष्यति।

छ. छात्रकल्याणसङ्कायाध्यक्षः**,** समितिनिर्णयं कुलपतेः समक्षं प्रस्तोष्यति**,** यः यत्र आवश्यकं स्यात् तत्र विचारार्थं**,** अग्रे कार्यवहनाय च कार्यकारिपरिषदः समक्षं स्थापयिष्यति।

संरक्षकः, **निरीक्षकः स्थानीयसमितिश्च**

(क) प्रत्येकस्य निवासभवनस्य भोजनालयस्य च प्रबन्धकरणं संरक्षकस्याधिकारे निहितं भविष्यति, संरक्षकेण नियुक्तेन निरीक्षकेण स्थानीयसमित्या च तस्य साहाय्यं करिष्यते, तस्यां सम्मिलिताः भवितुमर्हन्ति-

(i) संरक्षकाध्यक्षः;

(ii) निरीक्षकः

(iii) निवासभवनात् त्रयः चत्वारः पञ्च वा छात्राः।

(ख) स्थानीयसमितिः संरक्षकेण नियुक्ता भविष्यति, तस्याः कार्यकालः एकवर्षं भविष्यति।

(ग) एकः अधिकाः वा निरीक्षकाः संरक्षकेण नियुक्ताः भवितुम् अर्हन्ति, स च तेभ्यः तादृशानि कर्तव्यानि समर्पयिष्यति यानि निवासभवनस्य सुचारुकार्यनिर्वहणाय योग्यानि इति अवगम्यन्ते।

(घ) निरीक्षकः एकवर्षं यावत् पदं धारयिष्यति तथा च कार्यकालस्य कालखण्डे निवासभवने निःशुल्कं निवासस्य तस्य अधिकारः भविष्यति।

निवासभवने प्रवेशाय पात्रता प्रक्रिया च

क. अध्ययनस्य पूर्णकालिककार्यक्रमेषु पञ्जीकृताः सर्वे छात्राः, ये च कुत्रापि कार्यरताः न सन्ति, ते विश्वविद्यालयस्य निवासभवनगृहे निवासार्थम् आवेदनं कर्तुं योग्याः सन्ति, तेभ्यश्च प्रथमा प्राथमिकता दास्यते।

i. यदा एव कश्चन छात्रः उपरि (क) इत्यत्र उल्लिखितानां कस्यापि समयस्य पूर्तिं विजहाति तदा एव सः/सा निवासभवने निवासार्थम् अयोग्यः/अयोग्या इति मंस्यते।

II. विश्वविद्यालयभवने स्थातुम् इच्छन्तः छात्राः विभागस्य पाठ्यक्रमे प्रवेशानन्तरं निर्धारितरूपेण आवेदनं कर्तुं शक्नुवन्ति।

iii. विभागाध्यक्षः चयनितानाम् अभ्यर्थिनां सर्वाणि आवेदनपत्राणि स्वस्वविभागेषु प्रवेशार्थं छात्रकल्याणपीठस्य प्रमुखाय प्रेषयितुं शक्नोति। आवेदनपत्राणां परीक्षणं केन्द्रीयसमित्या भविष्यति, या प्रत्येकस्मै आवेदकाय निवासभवने कक्षं आवंटयिष्यति।

iv. प्रथमवारं विश्वविद्यालये सम्मिलिताः दूरस्थस्थानात् च आगच्छन्तः छात्राः निवासभवने निवासार्थं प्राथमिकताम् अर्हिष्यन्ति।

v. आवासकक्षम् एकदा एकस्मै शैक्षणिकवर्षाय आवंटितं भविष्यति। प्रत्येकं छात्रेण अध्ययनस्य प्रत्येकस्मिन् आगामिनि वर्षे निवासभवने प्रवेशार्थं नूतनं आवेदनपत्रं दातव्यम्।

प्रतिवर्षं शैक्षणिकसत्रस्य आरम्भात् न्यूनातिन्यूनं १५ दिवसपूर्वम् आवेदनं सम्बद्धनिवासभवनस्य संरक्षकेण प्राप्तं स्यात्। पुनः प्रवेशस्य अनुमतिः तदा एव भविष्यति यदा निवासी अध्ययनकार्यक्रमे प्रवेशितः भवेत् तथा च सर्वेषां निवासभवनस्य/अध्ययनस्य कृते देयराशीनां प्रदान-प्रमाणं प्रदत्तं भवेत्।

ख. भारतीयसामाजिकविज्ञानानुसन्धानपरिषद्, वैज्ञानिकौद्योगिकानुसन्धानपरिषद्, विश्वविद्यालयानुदानायोगः, भारतीयकृष्यनुसन्धानपरिषद् इत्येतादृशसङ्घटनैः प्रायोजितपरियोजनासु अनुसन्धानकर्मिणः, विश्वविद्यालयानुदानायोगः, भारतीयकृष्यनुसन्धानपरिषद् इत्यादिभिः मान्यताप्राप्ताभिकरणानां राशेः समधिकवेतनाधारेण विश्वविद्यालये परियोजनायाः कार्यकाले उपलब्धतायाः आधारेण अनुसन्धानकर्मिणः निवासभवने समायोजयिष्यन्ते।

संरक्षकस्य नियुक्तिः, शक्तयः कार्याणि च

निवासभवनस्य संरक्षकः कुलपतिना वर्षद्वयस्य कृते नियुक्तः भविष्यति, पुनः नियुक्त्यर्थं च योग्यः भविष्यति।

1. निवासभवनस्य संरक्षकः कुलपतिना समये समये नियुक्तानि कर्तव्यानि निर्वक्ष्यति , मुख्यसंरक्षकेण सह परामर्शं कृत्वा कार्यं करिष्यति।

2. संरक्षकः विद्यावारिध्यनुसन्धानस्य अधीनं केन्द्रीयसमितेः दिङ्निर्देशानुसारं छात्राणां कृते कक्षाणाम् आवंटनं करिष्यति तथा च अभिभावकानां स्थायीनिवासङ्केतानां अन्यसूचनानां च सहितं समुचितप्राधिकारिमाध्यमेन निर्धारितरूपेण छात्राणां सूचीं निभालयिष्यति या आवश्यकी भवेत्।

3. कुलपतिना नियुक्तानां विशिष्टकर्तव्यानां अतिरिक्तं संरक्षकः निम्नलिखितकार्याणि अपि करिष्यति।

(i) निवासभवनगृहे प्रतिदिनं उपस्थितच्छात्राणां, अनुपस्थितच्छात्राणां च विषये आवासभवने निवासिनां मध्ये कल्याणस्य अनुशासनस्य च आवासीयछात्राणां दैनिकं अभिलेखस्य संरक्षणम्।

(ii) निवासभवने छात्राणां स्वास्थ्यस्य, स्वच्छतायाः, सामान्यजीवनस्य च निरीक्षणं, छात्राः च स्वनिर्मितनियमानुसारं नियमानाम् अनुशासनस्य च पालनं कुर्वन्ति इति सुनिश्चितीकरणम्।

(iii) निवासभवने निवसतां छात्राणां दुराचारस्य, अनुशासनहीनतायाः, रोगाणां च सर्वेषां प्रकरणानाम् सूचनायाः मुख्यसंरक्षकाय प्रदानम्।

(**iv**) सम्बद्धनिवासभवनस्य तासां सम्पत्तीनां सुरक्षा संरक्षणं परिपालनं च, याः दोषनिराकरणार्थं विश्वविद्यालयप्रधिकारिभिः आवंटितधनस्य निर्धारितमानदण्डानां च अन्तर्गतं न्यस्ताः सन्ति।

4. संरक्षकस्य कक्षाणां निरीक्षणस्य अधिकारः भविष्यति।

5. निवासभवने नियुक्तानां कर्मचारिणाम् उपरि संरक्षकस्य प्राशासनिकं नियन्त्रणं भविष्यति।

6. संरक्षकः आधिकारिककार्यस्य कृते आवासीयच्छात्राणां समस्यानां निवारणाय च निर्धारितसमये प्रतिदिनं छात्रावासकार्यालये उपलब्धः स्थास्यति ।

7. संरक्षकः तत्तन्निवासभवनस्य उक्तसम्पत्तीनां सम्यक् परिपालनस्य उत्तरदायी भविष्यति, याः तस्य प्रभारान्तर्गताः सन्ति।

8. संरक्षकः कक्षाणां आगन्तुकीयकक्षाणाम् आवंटनं, निरीक्षणं च करिष्यति।

9. संरक्षकः आवासीयच्छात्रपञ्जिकायाः आगन्तुककक्षपञ्जिकायाः च निरीक्षणं करिष्यति।

10. संरक्षकः तस्य आवासीयच्छात्रस्य विरुद्धम् अनुशासनात्मकं कार्यं करिष्यति यः कमपि अनधिकृतम् आगन्तुकं स्थापयति।

11. संरक्षकः आवासीयच्छात्राणां कक्षाणि द्विगुणतालकैः पिनद्धानि कृत्वा आवश्यकतायां सत्यां पुनः उद्घाटयितुं आदेशं दास्यति।

12. संरक्षकः मुख्यसंरक्षकेण सह परामर्शं कृत्वा आवासीयच्छात्राणां निष्कासनार्थं कार्यवहनं करिष्यति।

13. संरक्षकः समये समये कक्षेषु काष्ठलौहाद्युपकरणानां स्थापितसौविध्यानां च परिचर्याकर्तुः साहाय्येन सत्यापनं करिष्यति तथा च अतिरिक्तकाष्ठलौहाद्युपकरणानां प्राप्तये तेषां दोषदूरीकरणस्य/प्रतिस्थापनस्य कार्यवहनं करिष्यति।

14. छात्रैः निवासभवने सम्पत्तेः दुरुपयोगः क्षतिः वा भवति चेत् संरक्षकः छात्रावासनिक्षेपराशिनिरोधं सहितं आवश्यकमार्थिकं दण्डं दास्यति। संरक्षकस्य कृते संरक्षकतावधिपर्यन्तं भाटकरहितरूपेण असज्जितः आवासीयावासः प्रदास्यते।

कार्यकारिपरिषद्द्वारा समये समये यथानिर्धारितरूपेण अधिदेयांशं/विशेषवेतनं प्राप्तुं सः अधिकारी भविष्यति। संरक्षकः स्वस्य कार्यकालस्य समाप्तेः अथवा नियुक्तेः समाप्तेः समये स्वनिवासस्थानं रिक्तं करिष्यति। संरक्षकः ९० दिवसाभ्यधिकं अवकाशं प्राप्तुं पूर्वं स्वकक्षं

रिक्तं करिष्यति यावद्धि तस्मै कक्षं धारयितुं सम्बद्धस्य मुख्यसंरक्षकस्य अनुशंसया कुलपतिना विशेषरूपेण अनुमतिर्दत्ता न भवेत्।

विविधाः

1. परिसरे निवसन्तः विश्वविद्यालयस्य सर्वे छात्राः कुलपतेः विश्वविद्यालयस्य प्राधिकारिणां च अनुशासनात्मकनियन्त्रणे भविष्यन्ति।

2. संरक्षकेण परिपालिते आवासभवने प्रवेशस्य, निवासस्य, भोजनालयस्य च व्यवस्थायाः समयाः अस्मिन् सन्दर्भे विश्वविद्यालयेन निर्धारितनियमानुसारं भविष्यन्ति।

3. संरक्षकेण अवकाशमधिगन्तुं मुख्यसंरक्षकस्य पूर्वानुमतिः आवश्यकी भविष्यति।

यदा कश्चन संरक्षकः अवकाशं प्राप्नोति तदा तस्य अनुपस्थितिकालपर्यन्तं अन्येषु संरक्षकेषु तस्य उत्तरदायित्वानि कर्तव्यानि च वितीर्णानि करिष्यन्ते।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

<u>अध्यादेशक्रमाङ्कः 32</u>

<u>अध्ययनस्य पाठ्यक्रमाः</u>

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

1. विश्वविद्यालये विभिन्नेषु पीठेषु उपाधिभ्यः, डिप्लोमाप्रमाणपत्रेभ्यः, इतरप्रमाणपत्रेभ्यः च समये समये सक्षमनिकायैः अनुमोदिताः अध्ययनस्य विश्वविद्यालयेन निर्धारिताः पाठ्यक्रमाः भविष्यन्ति।

2. उपर्युक्तानां सर्वेषां पाठ्यक्रमानाम् विषये विनियमाः विश्वविद्यालयेन निर्मास्यन्ते।

उपर्युक्तस्य अतिरिक्तं विद्यापरिषदः पार्श्वे सम्बद्धपीठस्य अध्यक्षस्य अनुशंसया कस्यापि कार्यक्रमस्य आरम्भस्य, परिवर्तनस्य, विच्छेदस्य वा अधिकारः भविष्यति।

3. आवंटितासनेषु न्यूनतम-योग्यतावश्यकता, प्रदत्ताङ्कानां प्रतिशतादयः च शैक्षणिक-परिषद्-द्वारा समये समये अनुमोदयिष्यन्ते।

4. न्यूनतमपात्रतासमयेषु विश्वविद्यालयेन निर्धारितानि उपाधयः/डिप्लोमाप्रमाणपत्राणि/इतरप्रमाणपत्राणि च तेभ्यः विश्वविद्यालयेभ्यः/संस्थाभ्यः/मण्डलेभ्यः भविष्यन्ति येषां मान्यता विश्वविद्यालयेन सिद्धा स्यात्।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

अध्यादेशक्रमाङ्कः 33

अध्ययनपीठानां प्रमुखाः

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

1. विश्वविद्यालये अध्ययनपीठानां प्रमुखाः भविष्यन्ति।

2. प्रत्येकम् अध्ययनपीठप्रमुखः कुलपतिना अध्ययनपीठानां प्राध्यापकानाम् मध्यतः वरिष्ठतायाः चक्रानुक्रमेण त्रीणि वर्षाणि यावत् नियुक्तः भविष्यति:

तत्र समयः यत् यदि पीठिकायां केवलमेकः प्राध्यापकः अथवा कोऽपि प्राध्यापकः नास्ति तर्हि प्राध्यापकानाम् मध्यतः, यदि केऽपि सन्ति, तर्हि पीठिकायां वरिष्ठतायाः क्रमेण चक्रानुक्रमेण च तावत्पर्यन्तं पीठिकाप्रमुखत्वेन सहप्राध्यापकस्य नियुक्तिः भविष्यति, अनेन समयेन यत् पीठाध्यक्षः पञ्चषष्टिवर्षपर्यन्तं पदे नैव वर्तिष्यते।

3. यदा अध्ययनपीठे अध्ययनपीठप्रमुखस्य पदं रिक्तं भवेत् अथवा यदा अध्ययनपीठप्रमुखः अस्वस्थतायाः, अनुपस्थितेः अन्यस्य वा कारणेन स्वकार्यालयस्य कर्तव्यानि कर्तुम् असमर्थः भवेत् तदा कार्यालयस्य कर्तव्यानि वरिष्ठतम-प्राध्यापकेन निर्वक्ष्यन्ते।

4. अध्ययनपीठप्रमुखः तस्य अध्ययनपीठस्य प्रमुखः भविष्यति तथा च अध्ययनपीठे शिक्षणस्य अनुसन्धानस्य च मानकानां सञ्चालनस्य निर्वाहस्य च उत्तरदायी भविष्यति अध्यादेशैः निर्धारितानि अन्यकार्याणि च करिष्यति।

5. अध्ययनपीठप्रमुखस्य अध्ययनपीठस्य वा समितीनां वा कस्यामपि सभायां यथावत् उपस्थितेः वक्तव्यप्रदानस्य च अधिकारः भविष्यति, परन्तु तत्र तस्य मतदानस्य अधिकारः न भविष्यति यावत् सः तत्र सदस्यः न भवेत्, यथाप्रकरणम्।

6. अध्ययनपीठप्रमुखः शैक्षणिककार्यपीठस्य प्रमुखेण सह समन्वयं करिष्यति।

7. अध्ययनपीठप्रमुखः प्रमुखविभागैः अध्ययनपीठसम्बद्धानां अधिनियमस्य/विधानस्य/अध्यादेशस्य विनियमस्य च प्रावधानानाम् अनुपालनाय उत्तरदायी भविष्यति।

8. अस्मिन् अध्यादेशे निहिते सत्यपि कुलपतिः कठिनतानां निवारणाय अन्येषाम् असाधारणानां विषयाणां समाधानार्थं च आवश्यकान् उपायान् कर्तुं शक्नोति।

9. विश्वविद्यालयेन दत्तनिर्देशानुसारं विद्यालयस्य छात्राणां विषये विश्वविद्यालयस्य परीक्षाणां आवश्यकव्यवस्थां कर्तुं अध्ययनपीठप्रमुखस्य दायित्वं भविष्यति।

10. पीठस्य प्रमुखस्य दायित्वं भविष्यति यत् सः मण्डलस्य सभानाम् आह्वानं अध्ययनपीठप्रमुखतां च करिष्यति तथा च मण्डलस्य सभानां कार्यवृत्तानि रक्षिष्यति।

11. अध्ययनपीठप्रमुखस्य अध्ययनपीठप्रमुखत्वेन समर्पितविषयस्य सम्बद्धानां कार्याणां कृते कुलपतिं, शैक्षणिकपरिषदं, कार्यकारिपरिषदं च प्रति उत्तरदायी भविष्यति।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

अध्यादेशक्रमाङ्कः 34

छात्राणां प्रवेशः, नामाङ्कनं, प्रवासः स्थानान्तरणं च

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

1. अन्यस्मात् विश्वविद्यालयात् मण्डलाद् वा प्रवासपूर्वकं कोऽपि छात्रः अस्मिन् विश्वविद्यालये अन्तर्गतं कस्मिन् अपि स्नातक-स्नातकोत्तर-अध्ययन-पाठ्यक्रमे प्रवेशाय पात्रतां तावत् न प्राप्स्यति, यावत् सः सम्बद्ध-पाठ्यक्रमे प्रवेशार्थं अध्यादेशैः निर्धारितविश्वविद्यालयस्य मण्डलस्य वा समकक्षपरीक्षां परीक्षाः वा नोत्तीर्णवान्।

तत्र समयः यत् प्रवेशार्थं आवेदनस्य समर्थनं निम्नलिखितद्वारा भवेत् -

क. सम्बद्धात् विश्वविद्यालयात्/मण्डलात् प्रवासन-/अनापत्तिप्रमाणपत्रम्; अथ च

ख. छात्रस्य उपस्थितेः आचरणं च अभिलेखं प्रमाणीकुर्वत् महाविद्यालयस्य प्राचार्यस्य प्रमाणपत्रप्रदानम्।

तत्र समयः यत् यस्य छात्रस्य अध्ययनपाठ्यक्रमः न सम्पन्नः अस्ति तथा च भारतस्य अन्यस्मिन् विश्वविद्यालये अथवा मण्डले यस्य परीक्षायाः कृते सः अध्ययनं कुर्वन् आसीत् तस्मिन् परीक्षायां न उपस्थितः अभवत्, तस्य आवेदनम् अस्य विश्वविद्यालयस्य पाठ्यक्रमे प्रवेशार्थं तदानीं विचार्ययिष्यते यदा यस्य प्रतिमानं पाठ्यक्रमः च पूर्वविश्वविद्यालयस्य/मण्डलस्य पाठ्यक्रमस्य सदृशः स्यात्।

अध्ययनस्य विशेषपाठ्यक्रमस्य समये एकस्मात् सम्बद्धमहाविद्यालयात् अन्यस्मिन् महाविद्यालये(यत्र यत्र प्रयोज्यम्) छात्रस्य स्थानान्तरणं केवलं निम्नलिखितस्य प्रस्तुतौ एव अनुमतं भविष्यति।

i. यस्मात् महाविद्यालयात् प्रवासः याच्यते तस्य प्राचार्येण प्रसारितं स्थानान्तरण- / अनापत्तिप्रमाणपत्रम्;

ii. सम्बद्धमहाविद्यालयस्य छात्राणां पञ्जिकायां तेषां नामसमक्षम् उपस्थितिविज्ञप्तेः प्रमाणितप्रतिलिपयः; अथ च

iii. छात्रस्य आचरणस्य साक्षिभूतं विश्वविद्यालयात् / महाविद्यालयात् प्रमाणपत्रम्।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

अध्यादेशक्रमाङ्कः 35

परीक्षाणां समतुल्यताम् आलक्ष्य समितिः

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

1. परीक्षासमतुल्यताविषये स्थायिसमितिः स्यात् यत्र निम्नलिखितसदस्याः स्युः-

2. समितेः कार्याणि एवं भविष्यन्ति

1) अन्येषां विश्वविद्यालयानाम्/मण्डलानाम्/संस्थानानां नवीनपाठ्यक्रमाणाम्/परीक्षाणां मान्यतासम्बद्धेषु प्रस्तावेषु सम्बद्धपीठप्रमुखस्य विज्ञप्त्या सहविचारकरणम्, यैः अध्ययनपाठ्यक्रमाणां तेषां मानकानां च अन्वीक्षणं अनुशंसनं च। विश्वविद्यालयस्य सम्बद्धपरीक्षाणां समकक्षस्य अन्यविश्वविद्यालयानाम्/मण्डलानां/संस्थानां परीक्षाणां शैक्षणिकपरिषदः च परीक्षाणाम् अनुशंसनम्;

२) शैक्षणिकपरिषदं प्रति निर्दिष्टानां सर्वेषां विषयेषु विज्ञप्तिप्रदानम्;

३) अन्येभ्यः विश्वविद्यालयेभ्यः संस्थाभ्यः च प्राप्तानां परीक्षाणां मान्यतायाः अनुरोधेषु विचारं कृत्वा शैक्षणिकपरिषदः समक्षं स्वस्य अनुशंसानां प्रस्तुतिकरणम्, अथ च

4) विश्वविद्यालयेन देशस्य अन्तः बहिश्च विश्वविद्यालयानाम् अन्यसंस्थानां च तत्तत् उपाधीनाम्, डिप्लोमाप्रमाणपत्राणां, इतरप्रमाणपत्राणां च समकक्षरूपेण प्रदत्तानाम् उपाधीनाम्, डिप्लोमाप्रमाणपत्राणां, इतरप्रमाणपत्राणां च कृते मान्यतां प्राप्तुं आवेदनस्य प्रकरणस्य निर्माणम्।

3. समितेः सभायै अनिवार्योपस्थितिः - समितेः समग्रसदस्यानां सङ्ख्यायाः अर्धात् न्यूनतरा न भवेत्।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

<u>अध्यादेशक्रमाङ्कः 36</u>

<u>श्रेयसाम् अन्तरणम्</u>

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

अस्य अध्यादेशस्य उद्देश्यः अन्तर्विश्वविद्यालयस्थानान्तरणस्य कृते प्रोत्साहनं सुविधाप्रदानाय एकस्याः रूपरेखायाः प्रदानं वर्तते अथ च भारते विदेशेषु च विभिन्नविश्वविद्यालयानाम् मध्ये छात्राणां गतिशीलतायै सम्यग्गतिप्रदानम् अस्ति। पूर्णतया विकसितायां श्रेयसां(**Credits** इत्येतेषां) स्थानान्तरणयोजनायां

(क) विश्वविद्यालयस्य छात्रैः अन्यविश्वविद्यालयेषु/शैक्षणिकसंस्थासु श्रेयसां स्थानान्तरणं; अथ च-

(ख) अन्यविश्वविद्यालयानाम् छात्रैः अर्जितानां श्रेयसां स्वीकृतिः सम्मिलिते स्तः।

राष्ट्रिययोग्यतारूपरेखायाः श्रेयसां हस्तान्तरणयोजनायाः च अभावे, व्यक्तिगतविश्वविद्यालयाः, सर्वोत्तमरूपेण, श्रेयसां स्थानांतरणम् इच्छतां छात्राणां प्रतिलेखप्रसारणस्य प्रक्रियां निर्धार्य अन्यविश्वविद्यालयानाम्/शैक्षणिकसंस्थानानां कृते श्रेयसां हस्तांतरणार्थं सुविधाजनकं तन्त्रं निर्मातुं शक्नुवन्ति।

यावद्धि अन्यविश्वविद्यालयेभ्यः श्रेयसां हस्तांतरणस्य स्वीकृतेः सन्दर्भो वर्तते, व्यक्तिगतविश्वविद्यालयः राष्ट्रियनीतेः अभावे अन्यविश्वविद्यालयेभ्यः स्वछात्रैः अर्जितानां श्रेयसां हस्तान्तरणस्य स्वीकारार्थं रूपरेखां प्रक्रियां च निर्मातुम् अर्हति। श्रेयसां हस्तान्तरणेन गुणवत्तायाः अवनतिः न भवेद् इति सुनिश्चितीकरणाय समुचितसुरक्षाः करणीयाः सन्ति।

1. अस्य अध्यादेशस्य उद्देश्यः एतद् निर्धारणीकरणम् अस्ति-

क. विश्वविद्यालयस्य छात्रैः अर्जितानां श्रेयसाम् अन्येषु विश्वविद्यालयेषु/शैक्षणिकसंस्थासु स्थानान्तरणस्य प्रवर्धनस्य सुविधायाः च प्रक्रियायाः प्रवर्तनम्; अथ च

ख. अन्यविश्वविद्यालयात् / शैक्षणिकसंस्थायाः छात्रेण अर्जितानां श्रेयसां स्थानान्तरणस्य स्वीकारार्थं नीतिरूपरेखायाः, प्रक्रियायाः, समयानां च प्रवर्तनम्।

2. अन्येभ्यः विश्वविद्यालयेभ्यः/शैक्षिकसंस्थाभ्य श्रेयसां हस्तान्तरणसुविधाप्रदानम्।

1. विश्वविद्यालयाः स्वछात्रैः अर्जितानां श्रेयसां अन्यविश्वविद्यालयेषु/शैक्षिकसंस्थासु स्थानान्तरणस्य सुविधां दास्यन्ति।

2. विश्वविद्यालयस्य यः छात्रः अन्यविश्वविद्यालयेषु/शैक्षिकसंस्थासु अर्जितानां श्रेयसां स्थानान्तरणम् इच्छति, तेन परीक्षानियन्त्रकं प्रति लिखितरूपेण शैक्षणिकपरिषदा समये समये निर्धारितशुल्केन सह अनुरोधः प्रस्तोतव्यो भविष्यति।

3. अस्य अनुरोधस्य प्राप्तेः अनन्तरं परीक्षानियन्त्रकः विश्वविद्यालये छात्रेण गृहीतानाम् पाठ्यक्रमाणाम् एकां सम्पूर्णां प्रतिलिपिं प्रसार्य छात्रस्य आवेदनपत्रं सम्बद्धाय विश्वविद्यालयाय/शैक्षिकसंस्थायै प्रेषयिष्यति।

3. अन्येभ्यः विश्वविद्यालयेभ्यः स्थानान्तरण-श्रेयसां स्वीकृतेः नीतिः प्रक्रिया च-

निम्नलिखितविश्वविद्यालयेभ्यः/शैक्षिकसंस्थाभ्यः/अनुन्सधानसंस्थाभ्यः छात्रेण अर्जितानां श्रेयसां स्थानान्तरणस्य स्वीकृतये विश्वविद्यालयस्य नीतिः भविष्यति-

क. विश्वविद्यालयानुदानायोगस्य अधिनियमस्य धारा 12 (बी) अन्तर्गतं मान्यताप्राप्ताः विश्वविद्यालयाः।

ख. ये विश्वविद्यालयाः भारतीयविश्वविद्यालयसङ्घस्य सदस्याः सन्ति।

ग. एतादृशाः विदेशीयविश्वविद्यालयाः येषां पाठ्यक्रमाः/कार्यक्रमाः भारतीयविश्वविद्यालयसङ्घेन भारतीयविश्वविद्यालयानां समकक्षत्वेन मान्यताप्राप्ताः सन्ति।

घ.भारतीयप्रौद्योगिकीसंस्थानम् (**IIT**)

ई. भारतीयप्रबन्धनसंस्थानम् (**IIM**) **.**

छ. राष्ट्रीयप्रौद्योगिकीसंस्थानम् (**NIT**)

छ. भारतीयविज्ञानशिक्षानुसन्धानसंस्थानम् (**IISER**)

ज. भारतीयसूचनाप्रौद्योगिकीसंस्थानम् (**IIIT**)

झ. योजनावास्तुकलाविद्यालयः (**SPA**) **.**

ञ. अखिलभारतीयायुर्विज्ञानसंस्थानम् (**AIIMS**)

ट. एतादृशाः भारतीयाः अथवा विदेशीयाः विश्वविद्यालयाः / शैक्षणिकसंस्थानानि / अनुसन्धानसंस्थानानि यैः सह विश्वविद्यालयेन छात्राणां सङ्कायानां च आदानप्रदानार्थं एकः सन्धिः हस्ताक्षरितः अस्ति।

ठ. कोऽपि विश्वविद्यालयः/ शैक्षणिकसंस्थानम् / अनुसन्धानसंस्थानं यस्मै विश्वविद्यालयस्य विद्यापरिषद्द्वारा श्रेयसां स्थानान्तरणस्य उद्देश्येन मान्यताप्रदानम् अनुमोदनप्रदानं च कृतं स्यात्।

4. श्रेयसाम् अन्तरणस्य स्वीकृतये अनुरोधः-

क. विश्वविद्यालये प्रवेशं नियामकानां नियमविनियमानाम् अनुसारं अध्ययनकार्यक्रमे प्रवेशार्थं विधिपूर्वकं ये चयनिताः, केवलं तादृशेभ्यः अभ्यर्थिभ्यः प्राप्तावेदने एव विचारयिष्यते।

ख. विश्वविद्यालये प्रवेशदिनात् १० दिवसेषु एव सम्बद्धछात्रः आवेदनं कुर्यात्।

ग. निर्धारितप्रारूपे विश्वविद्यालयस्य च विद्यापरिषद्द्वारा समये समये निर्धारितशुल्केन सह आवेदनं प्रस्तोतव्यम्।

घ. आवेदनं विद्यापरिषद्द्वारा निर्धारितप्रपत्रैः समर्थितं भवेत्।

5. सम्बद्धपीठप्रमुखस्य श्रेयसाम् अन्तरणस्य स्वीकृतेः अनुरोधं प्राप्तुं संसाधितं च कर्तुं केन्द्रीय(नोडल)कार्यालयाः भविष्यन्ति। प्रक्रियां सुविधान्वितां सजवां च कर्तुं पीठाध्यक्षः श्रेयसाम् अनुरोधस्य प्रक्रियां संसाधितां कर्तुम् अन्तिमरूपेण निर्धारयितुं च एकम् अध्यक्षं, द्वित्रा पीठसदस्यान् च सम्मेलितुं शक्नोति।

6. स्थानान्तरणार्थं स्वीकृतानां श्रेयसाम् सङ्ख्या अधिकतमा अध्ययनस्य कार्यक्रमस्य पूर्णतायै आवश्यक्याः समग्र-श्रेयसां सङ्ख्यायाः 20%तः अधिका न भवेत् ,यस्मिन् छात्रः प्रवेशितः अस्ति। केवलं तेषु पाठ्यक्रमेषु श्रेयसाम् अन्तरणस्य प्रदानार्थं विचारः कर्तुं शक्यते येषु छात्रः न्यूनातिन्यूनं बी स्तरं(ग्रेड्) अथवा द्वितीयस्तरम् अथवा 50% अङ्कानां स्तरबिन्दुमध्यमानं (GPA) प्राप्तवान् अस्ति, यथाप्रकरणम्। यदि कश्चन छात्रः अन्येभ्यः विश्वविद्यालयेभ्यः/शैक्षिकसंस्थाभ्यः/अनुसन्धानसंस्थाभ्यः अधिकानि श्रेयांसि अर्जितवान् अस्ति तर्हि छात्रः श्रेयसाम् अन्तरणस्य कृते स्वस्य प्राथमिकतां सूचयितुं शक्नोति। तथापि अस्मिन् विषये सम्बद्धपीठप्रमुखस्य निर्णयः अन्तिमः मंस्यते।

7. श्रेयसाम् अन्तरणस्य अनुमतिं दातुं श्रेयस्समतुल्यता निम्नलिखितरूपेण निर्धारिता भविष्यति।

(i) येषु विश्वविद्यालयेषु श्रेयसां प्रणाली विद्यते तत्र विश्वविद्यालयानाम् छात्रैः अर्जितानां श्रेयसां कृते, 10 होराणां सम्पर्कहोराणाम् आवश्यकतायुतपाठ्यक्रमकार्याय विश्वविद्यालयस्य एकस्य श्रेयसः तुल्यता मंस्यते; अथ च

(ii) तादृशेभ्यः विश्वविद्यालयेभ्यः/शैक्षिकसंस्थाभ्यः/अनुसन्धानसंस्थाभ्यः सम्पन्नपाठ्यक्रमेभ्यः ये श्रेयसां व्यवस्थायाः अनुसरणं न कुर्वन्ति परन्तु यत्र

सत्रीयव्यवस्था प्रचलति, तेषां प्रतिसत्रं न्यूनातिन्यूनं 30 व्याख्यानहोराणाम् आवश्यकतायां विद्यमानः पाठ्यक्रमः विश्वविद्यालयस्य त्रयाणां श्रेयसां तुल्यः मंस्यते अथ च

(iii) विश्वविद्यालयः तेभ्यः विश्वविद्यालयेभ्यः/शैक्षिकसंस्थाभ्यः/अनुसन्धानसंस्थाभ्यः येषु न श्रेयसां व्यवस्थायाः अनुसरणं भवति न च सत्रीयव्यवस्थायाः, तेषां सम्पन्नपाठ्यक्रमेभ्यः येषु प्रतिसप्ताहं न्यूनातिन्यूनं होरात्रयस्य औपचारिक-कक्षानिर्देशस्य/प्रयोगशाला-कार्यस्य आवश्यकता भवति, तेषां कृते विश्वविद्यालयस्य त्रयाणां श्रेयसां तुल्यता मंस्यते।

8. विश्वविद्यालयः आवश्यकपाठ्यक्रमकार्यस्य पूर्णतया वा आंशिकतया वा पूर्तये अन्यविश्वविद्यालयेभ्यः/शैक्षणिकसंस्थाभ्यः/अनुसन्धानसंस्थाभ्यः केषाञ्चित् श्रेयसां सङ्ग्रहाय स्वस्य छात्रेभ्यः अपि अनुमतिं दातुमपि शक्नोति। तादृशेषु प्रकरणेषु

(i) छात्रेण पीठप्रमुखस्य पूर्वानुमोदनस्य प्रापणम् आवश्यकं भविष्यति;

(ii) पाठ्यक्रमाः केवलम् उपरि चतुर्थानुच्छेदे निर्दिष्टेषु संस्थानेषु आरब्धाः भवितुम् अर्हन्ति; अथ च

(iii) अन्यसंस्थाभ्यः छात्रेण सङ्ग्रहणीयश्रेयसाम् अधिकतमसङ्ख्या अध्ययनकार्यक्रमस्य सफलसमाप्त्यर्थं निर्धारितस्य समग्रश्रेयसां २०%तः अधिका न भवेत्।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

अध्यादेशक्रमाङ्कः 37

आगन्तुकाध्येता

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

1. विश्वविद्यालयः प्रतिष्ठितं संस्कृताध्येतारं आगन्तुकाध्येतृरूपेण नियोक्तुं शक्नोति।

७० वर्षपर्यन्तं सेवानिवृत्तानां जनानाम् अपि आगन्तुकाध्येतृरूपेण नियुक्त्यर्थं विचारः कर्तुं शक्यते । आगन्तुकाध्येतुः न्यूनतमकार्यकालः एकसप्ताहं यावद् अधिकतमं च मासत्रयं भवेत्।

2. आगन्तुकाध्येतुः मानदेयस्य निर्णयः विश्वविद्यालयेन विश्वविद्यालयानुदानायोगस्य मानदण्डानुसारं भविष्यति।

3. विश्वविद्यालयस्य नियमानुसारं यात्राव्ययस्य निर्णयः भवितुं शक्नोति।

4. मूलसंस्थानम् आगन्तुकाध्येत्रे नियुक्त्यवधिपर्यन्तं वेतनसहितं सामान्याधिदेयांशेन सह शैक्षणिकावकाशं प्रदास्यति।

5. आतिथेयविश्वविद्यालयः विश्वविद्यालयस्य अतिथिगृहे आगन्तुकाध्येत्रे निःशुल्कं निवासस्थानं प्रदास्यति, परन्तु भोजनशुल्कप्रदानम् आगन्तुकाध्येत्रा करिष्यते।

6. एक एव जनः वर्षे एकवारादधिकं एकस्मिन् विश्वविद्यालये आगन्तुकाध्येतुः रूपेण आमन्त्रयितुं न शक्यते, परन्तु विश्वविद्यालयस्य विवेकेन मासत्रयस्य अवधिः एकवर्षावधौ विभक्तुं शक्यते।

7. अस्मिन् अध्यादेशे कस्मिन्ननपि निहिते सत्यपि कुलपतिः काठिन्यानां निवारणाय अन्येषाम् असाधारणविषयाणां समाधानार्थं च आवश्यकान् उपायान् विधातुं शक्नोति।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

<u>अध्यादेशक्रमाङ्कः 38</u>

<u>आगन्तुकप्राध्यापकाः</u>

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

1. आगन्तुकः प्राध्यापकः स्वक्षेत्रे प्रख्यातः अध्येता भवेत्। सामान्यतया यः प्राध्यापकपदं धृतवान्, धारयति वा अथवा विश्वविद्यालयक्षेत्रात् बहिः विशिष्टतां प्राप्तवान् यो जनः सः आगन्तुकप्राध्यापकरूपेण नियुक्त्यर्थं विचारणीयः।

2. आगन्तुकप्राध्यापकस्य नियुक्तेः अधिकतमः अवधिः वर्षद्वयात् न्यूनः न स्यात् न्यूनतमः - मासत्रयं च।

3. विश्वविद्यालयः 70 वर्षपर्यन्तं जनम् आगन्तुकप्राध्यापकरूपेण नियोक्तुं शक्नोति।

4. यस्मिन् विश्वविद्यालये सः निवृत्तेः तत्क्षणात् पूर्वं वा पश्चात् वा पदं धारयति तस्मिन् एव विश्वविद्यालये प्राध्यापकः आगन्तुकप्राध्यापकरूपेण नियुक्तः न भवेत्।

5. यदि सेवानिवृत्तः व्यक्तिः आगन्तुकप्राध्यापकरूपेण नियुक्तः भवति तर्हि विश्वविद्यालयानुदानायोगस्य मानदण्डानुसारं मानदेयस्य निर्णयं कुलपतिः करिष्यति।

6. देशात् बहिः आगन्तुकप्राध्यापकरूपेण नियुक्तस्य जनस्य मानदेयं विश्वविद्यालयानुदानायोगस्य मानदण्डानुसारं कुलपतिना निर्णेष्यते।

7. यदि भारतीयविश्वविद्यालयस्य सेवायां कश्चन जनः आगन्तुकप्राध्यापकरूपेण नियुक्तः भवति तर्हि तस्मै मूलविश्वविद्यालयस्य स्तरेण मानदेयम् अपि च मूलभूतवेतनस्य प्रतिशतं दशमितं, महार्घताधिदेयांशः च, अन्याधिदेयांशाः च, यदि स्वीकार्याः (परिवहनाधिदेयांशं विहाय, यदि अस्ति) इत्यस्य आधारेण निर्धारितव्याः। एतादृशान् जनान् नियुक्तान् कुर्वन् विश्वविद्यालयः सामान्यनियमानुसारं सेवानिवृत्तिपश्चाद्वेतनलाभेषु अथवा सीपीएफ/जीपीएफ-इत्येतेषु अपि योगदानं करिष्यति।

8. अपेक्षितं यत् यदा कश्चन सेवारतः व्यक्तिः आगन्तुकप्राध्यापकरूपेण नियुक्तः भवति तदा मूलविश्वविद्यालयः तस्मै वेतनं विना कर्तव्यावकाशं दास्यति।

9. यदि स्थायिरूपेण विदेशे कार्यं कुर्वन् कश्चन जनः आगन्तुकप्राध्यापकरूपेण आमन्त्रितः भवति तर्हि विश्वविद्यालयः स्वस्य संसाधनेभ्यः आन्तर्राष्ट्रियविमानयात्रायाः व्ययस्य पूर्तिं

कर्तुं शक्नोति। नियुक्तस्य आगन्तुकप्राध्यापकस्य कृते विश्वविद्यालयस्य नियमानुसारं भारतस्य अन्तर्यात्राव्ययस्य प्रदानं कर्तुं शक्यते।

10. अतिथिगृहवासः आतिथ्यविश्वविद्यालयेन निःशुल्कं प्रदत्तः भविष्यति, परन्तु भोजनशुल्कं आगन्तुकप्राध्यापकः दास्यति।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

<u>अध्यादेशक्रमाङ्कः 39</u>

<u>विश्वविद्यालये प्रस्ताविताnाम् एकीकृतानां शास्त्रि/स्नातक-उपाधि-आचार्य/स्नातकोत्तर-उपाधिकार्यक्रमाणां नियामकः अध्यादेशः</u>

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

विश्वविद्यालयेन प्रस्ताविताः एकीकृताः शास्त्रि/स्नातक-उपाधि-आचार्य/स्नातकोत्तर-उपाधि-कार्यक्रमाः 2022 इत्येतेषां नियामकविनियमैः तेषु संशोधनैश्च शास्त्रि/स्नातक-उपाधि-आचार्य/स्नातकोत्तर-उपाधि-कार्यक्रमाः शासिताः भविष्यन्ति

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

अध्यादेशक्रमाङ्कः 40

दर्शनशास्त्रनिष्णात(डॉक्टर ऑफ फिलॉसफी/पीएच.डी.)/विद्यावारिधि-कार्यक्रमः

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

1. विद्यावारिधि-(पीएच.डी.)-प्रवेशकार्यक्रमः

1.1 प्रत्येकस्मिन् विभागे छात्राणां प्रवेशः आसनानाम् उपलब्धतायाः आधारेण भविष्यति। विद्यावारिधि-कार्यक्रमे प्रवेशः वर्षे एकवारं भविष्यति, अधिमानतः शैक्षणिकसत्रस्य आरम्भे दास्यते।

1.2 सर्वाणि उपलब्धानि आसनानि विश्वविद्यालयेन पूर्वमेव सूचितानि भविष्यन्ति।

1.3 आसनानाम् आरक्षणं भारतसर्वकारेण/विश्वविद्यालयानुदानायोगेन समये समये संशोधितानां नवीनतमदिङ्निर्देशानुसारं भविष्यति।

2. विद्यावारिधिकार्यक्रमे प्रवेशार्थं पात्रतामानदण्डाः-

विद्यावारिधिकार्यक्रमे प्रवेशं प्राप्तुं निम्नलिखितपात्रता भवितुमर्हति-

(क) कश्चिद् अभ्यर्थी विद्यावारिधिकार्यक्रमे प्रवेशार्थं योग्यः भविष्यति, यदि सः/सा अधोलिखितस्य अध्ययनम् अकरोत्-

2.1 चतुर्वर्षीय/8-सत्रस्नातकोपाधि-कार्यक्रमस्य अनन्तरं एकवर्षीय/2-सत्रीय-स्नातकोत्तरोपाधि-कार्यक्रमः अथवा 3-वर्षीय-स्नातकोपाधि-कार्यक्रमस्य अनन्तरं 2-वर्षीय/चतुःसत्रीय-स्नातकोत्तरोपाधि-कार्यक्रमः अथवा सम्बद्ध-वैधानिक-नियामक-संस्थायाः स्नातकोत्तरोपाधेः समकक्षघोषिता योग्यता, यत्र यत्र श्रेयसां-व्यवस्थायाः अनुसरणं भवति तत्र समुच्चये न्यूनातिन्यूनं ५५ प्रतिशतम् अङ्काः अथवा श्रेयोबिन्दु-मापने तत्समकक्ष-अङ्काः स्युः

अथवा

मूल्याङ्कन-मान्यता-संस्थायाः मान्यताप्राप्तायाः विदेशीय-शैक्षणिक-संस्थायाः समकक्ष-योग्यता, या केनचित् प्राधिकारिणा अनुमोदिता, मान्यताप्राप्ता अधिकृता वा अस्ति, स्वस्य देशे

कस्यचित् विधेः अन्तर्गतं स्थापिता निगमिता वा अस्ति, अथवा तस्मिन् देशे अन्येन केनापि वैधानिक-प्राधिकरणेन मूल्याङ्किता मान्यताप्राप्तानां शैक्षणिकसंस्थानानां गुणवत्तां मानकांश्च च सुनिश्चितां कुर्वतः संस्थानस्य समकक्षयोग्यतान्विता।

अङ्केषु ५प्रतिशतं यावत् शैथिल्यं, ५५% तः ५०% प्रतिशतं यावत्, श्रेयोमानकैः समकक्षं शैथिल्यं, विश्वविद्यालयानुदानायोगेन समये समये विहितनिर्णयानुसारं, अनुसूचितजाति/अनुसूचितजनजाति/अन्यपश्चवर्तिवर्गः (धनाढ्येतरस्तरः)/दिव्याङ्गः, आर्थिकदृष्ट्यादुर्बलवर्गः इत्यादिवर्गाणाम् अभ्यर्थिभ्यः 5% अङ्कानां शैथिल्यं दातुं शक्यते, तत्र समयः अस्ति यत् चतुर्वर्षीय/अष्टसत्रीय-स्नातक-उपाधि-कार्यक्रमे प्रवेशम् इच्छतः अभ्यर्थिनः यत्र यत्र ग्रेडिंग-व्यवस्थायाः अनुसरणं भवति तत्र तत्र समुच्चयरूपेण न्यूनातिन्यूनं 75% अङ्काः स्युः अथवा समकक्ष-श्रेयसां श्रेणी भवेत्।

(ख) एम.फिल. पाठ्यक्रमोत्तीर्णाः अभ्यर्थिनः।

यत्र यत्र श्रेयसां स्तरप्रणाली अनुसृता भवति तत्र तत्र समुच्चयरूपेण न्यूनातिन्यूनं ५५% अङ्काः अथवा तस्य समकक्षश्रेणीयुक्तकार्यक्रमे अथवा कस्यापि प्राधिकारिणा अनुमोदिते, मान्यताप्राप्ते वा अधिकृते मूल्याङ्कन-मान्यताभिकरण-द्वारा मान्यताप्राप्त-विदेशीय-शैक्षिक-संस्थाने समकक्ष-योग्यता, यत् कस्यापि विधेः अन्तर्गतं, स्थापितं निगमितं वा भवेत्। ते स्वस्य गृहदेशे अथवा तस्य देशस्य अन्येन वैधानिकप्राधिकरणेन शैक्षिकसंस्थानां गुणवत्तायाः मानकानां च अनुसारं, निगमित-पीएच.डी. कार्यक्रमे प्रवेशार्थं योग्याः भवेयुः। आयोगस्य निर्णयानुसारं समये समये अनुसूचितजातिअनुसूचितजनजाति/अन्यपश्चवर्तिवर्गः (धनाढ्येतरस्तरः)/दिव्याङ्गः, आर्थिकदृष्ट्यादुर्बलवर्गः इत्यादिवर्गाणाम् अभ्यर्थिभ्यः 5% अङ्कानां शैथिल्यं दातुं शक्यते।

3. प्रवेशस्य प्रक्रिया-

3.1 विश्वविद्यालयेन अधिसूचितमानदण्डेषु आधारिता भविष्यति, यत्र विश्वविद्यालयानुदानायोगेन अन्यैः वैधानिक/नियामकसंस्थाभिः च अस्मिन् विषये निर्गताः दिङ्निर्देशानां/मानदणडानां समये समये च केन्द्रसर्वकारस्य आरक्षणनीतेः च दृष्ट्या प्रवेशः भविष्यति।

3.2 विद्यावारिधौ/पीएच.डी.पाठ्यक्रमे प्रवेशः निम्नलिखितविधीनाम् उपयोगपूर्वकं निर्मितः भविष्यति-

i. विश्वविद्यालयानुदानायोग-नेटपरीक्षानुसारं तथा च तत्सदृशानां राष्ट्रियस्तरीयपरीक्षाणां, ये साक्षात्कारस्य आधारेण, अध्येतृवृत्ति/छात्रवृत्तिप्राप्त्यर्थं योग्यतां प्राप्नुवन्ति विश्वविद्यालयः तेभ्यः छात्रेभ्यः प्रवेशं दातुं शक्नोति।

अथ च/अथवा

II. विश्वविद्यालयः स्वस्तरमाधृत्य अथवा शिक्षामन्त्रालयेन/विश्वविद्यालयानुदानायोगेन/शिक्षकशिक्षाराष्ट्रियपरिषदा अथवा भारतसर्वकारस्य अन्येन केनापि प्रासङ्गिकवैधानिकनिकायेन निर्धारितप्रवेशपरीक्षाद्वारा छात्रेभ्यः प्रवेशं दातुं शक्नोति। प्रवेशपरीक्षापाठ्यक्रमे ५०% अनुसन्धानपद्धतिः ५०% विषयविशिष्टः च भविष्यतः।

iii. प्रवेशपरीक्षायां ५०% अङ्कान् प्राप्तवतां अभ्यर्थिनां साक्षात्काराय आह्वानयोग्यता वर्तते।

iv. अनुसूचितजाति/अनुसूचितजनजाति/अन्यपश्चवर्तिवर्गः (धनाढ्येतरस्तरः)/दिव्याङ्गः, आर्थिकदृष्ट्यादुर्बलवर्गः इत्यादिवर्गाणाम् अभ्यर्थिभ्यः 5% अङ्कानां शैथिल्यम् अभ्यर्थिनां कृते आयोगेन समये समये निर्णयानुसारं दास्यते।

v. विश्वविद्यालयः उपलब्धायाः विद्यवारिध्यासनसङ्ख्यायाः आधारेण साक्षात्काराय आह्वानयोग्यानां अभ्यर्थिनां सङ्ख्यां निर्धारयितुं शक्नोति।

vi. तत्र समयः अस्ति यत् विश्वविद्यालयेन क्रियमाणस्य प्रवेशपरीक्षायाः आधारेण अथवा शिक्षामन्त्रालयेन/विश्वविद्यालयानुदानायोगेन/शिक्षकशिक्षापरिषदा अथवा भारतसर्वकारस्य अन्येन केनापि प्रासङ्गिकवैधानिकसंस्थानेन निर्धारितानाम् अभ्यर्थिनां चयनार्थं प्रवेशपरीक्षायाः कृते ७०% साक्षात्कारे/ मौखिकपरीक्षायां च प्रदर्शनार्थं ३०% भारः प्रदास्यते।

3.3 विश्वविद्यालयस्य कार्याणि भविष्यन्ति-

i. विश्वविद्यालयस्य जालपुटे, प्रवेशार्थम् आसनानां सङ्ख्या, उपलभ्यमानानाम् आसनानां विषयानुसारि/अनुशासनानुसारि विवरणं, प्रवेशस्य मानदण्डाः, प्रवेशप्रक्रिया, अभ्यर्थिनां कृते अन्याः सर्वाः प्रासङ्गिकाः सूचनाः चेति निर्दिष्टायाः विवरणिकायाः पूर्वमेव सूचनाप्रदानम्।

II. राष्ट्रियस्तरस्य आरक्षणनीतेः पालनम्, प्रयोज्यतानुसारम्।

3.4 पर्यवेक्षकाणां नाम्नां, पदनाम्नां विभागानां च निर्देशपूर्वकं विश्वविद्यालयस्य विद्यावारिधीनाम् अध्येतॄणां विवरणेन सह (पञ्जीकृतस्य विध्यावारिधेः नाम्नः, तस्य शोधस्य विषयस्य, दिनाङ्कस्य च निर्देशपूर्वकम्) एका सूची निर्मास्यते। विश्वविद्यालयस्य जालपुटे प्रविष्टा इयं सूची प्रत्येकं शैक्षणिकवर्षे अद्यतनीक्रियते।

4. पाठ्यक्रमकार्यम् / पाठ्यचर्याकार्यम् /अभ्यासकार्यम्

4.1 विद्यावारिधिपाठ्यक्रमकार्यस्य कृते श्रेयसाम् आवश्यकता न्यूनातिन्यूनं १२ श्रेयांसि अस्ति, यस्यां २०१९ तमे वर्षे एकस्मिन् शोधविधिपाठ्यक्रमे विश्वविद्यालयानुदाायोगेन (DO No. F.1-1/2018 JOURNAL/CARE) इति क्रमाङ्कीयाधिसूचनया अधिसूचितः "अनुसन्धानं प्रकाशननीतिशास्त्रम्" इति पाठ्यक्रमः अपि सम्मिलितः अस्ति। अनुसन्धानपरामर्शदातृसमितिः विद्यावारिधि-कार्यक्रमस्य श्रेयसाम् आवश्यकतानां भागरूपेण विश्वविद्यालयानुदाायोगेन मान्यताप्राप्तानाम् ऑनलाइन-पाठ्यक्रमानाम् अपि अनुशंसां कर्तुं शक्नोति ।

4.2 न्यूनतमम् एकसत्रकालस्य अनिवार्यं पाठ्यक्रमकार्यं भविष्यति। अनन्तिमरूपेण विद्यावारिधिपञ्जीकरणस्य योग्यतां प्राप्तुम् अभ्यर्थिना प्रत्येकं पूर्व-विद्यावारिधिपाठ्यक्रमे न्यूनातिन्यूनं बी-स्तरः (ग्रेड) (५५% वा अधिकाः अङ्काः) अवश्यं प्राप्तव्यः।

4.3 यदि शोधपरामर्शसमितिः इच्छति तर्हि पाठ्यक्रमस्य सामग्रीं मूलविषयैः प्रतिस्थाप्य विभागविशेषस्य सर्वेषाम् अभ्यर्थिनां कृते सामान्यां कर्तुं शक्नोति, यदर्थं पाठ्यक्रमः सम्बद्धविभागस्य अध्ययनमण्डलेन निर्मातुं शक्यते।

4.4 अधिसूचितसमयसीमायाः अनन्तरं कस्यापि छात्रस्य कृते पाठ्यक्रमकार्यस्य पञ्जीकरणं कर्तुम् अनुमतिः नैव दास्यते।

4.5 ये आवश्यकेन सञ्चयिश्रेयोबिन्दुमध्यमानेन एम.फिलकार्यक्रमे पाठ्यक्रमं सम्पन्नवन्तः ते प्राप्ताङ्कैः येभ्यः च एकीकृतविद्यावारिधिकार्यक्रमं प्रवर्तयितुं अनुमतिः प्रदत्ता अस्ति, तेभ्यः अनुसन्धानसमितिविभागेन विद्यावारिधिपाठ्यक्रमकार्यात् मुक्तिः दातुं शक्यते। प्रत्यक्षतः विद्यावारिधिप्रकरणे यैः एम.फिल.-प्रकरणे विश्वविद्यालयानुदाायोग-विनियमानाम् (एम.फिल./पी.एच.डी.-उपाधि-प्रदानार्थं न्यूनतम-मानक-विधिः, 2009)इत्यस्य अनुसारं पाठ्यक्रमकार्येण सह एम.फिल् उपाधिः उत्तीर्णः, तेभ्यः पाठ्यक्रमकार्यस्य आवश्यकताभ्यः मुक्तिः दास्यते। विद्यावारिधिकार्यक्रमे प्रवेशप्राप्तानाम् अन्येषां सर्वेषां अभ्यर्थिनां कृते विद्यावारिधिपाठ्यक्रमकार्यस्य पूर्तिः आवश्यकी भविष्यति।

4.6 उपर्युक्तसमयानां विषये पीठप्रमुखसमितेः अनुशंसां दृष्टिपथे निधाय समतुल्यतासमितिः शिथिलतायां निर्णयं करिष्यति। अस्मिन् विषये अभ्यावेदने अनुसन्धानपर्यवेक्षकस्य, विभागस्य प्रमुखस्य, सम्बद्धपीठप्रमुखस्य च टिप्पण्यः समाविष्टाः भवेयुः।

4.7 यदि कश्चन छात्रः निर्धारितसङ्ख्यायाः अपेक्षया अधिकं पाठ्यक्रमं गृहीतवान् तथा च प्रत्येकस्मिन् पाठ्यक्रमे 'F' इत्यस्मात् अधिकं स्तरं (ग्रेड) प्राप्तवान् तर्हि विद्यावारिधिकार्यक्रमस्य पुष्ट्यर्थं तस्य प्रकरणस्य निर्णयार्थं

सञ्चयिश्रेयोबिन्दुमध्यमानगणनायाम् पाठ्यक्रमस्य आवश्यकसङ्ख्यायाः सर्वोत्तमश्रेणी विचारयिष्यते।

4.8 केनापि विषयेण सम्बद्धेभ्यः सर्वेभ्यः विद्यावारिध्यध्येतृभ्यः तेषां डॉक्टरेट्-अध्ययनकालावधौ स्वीय-पीएच्.डी. इत्यस्य चयनितविषयेण सम्बद्धे शिक्षणे/अध्ययने/शिक्षाशास्त्रे/लेखनविषये प्रशिक्षणस्य आवश्यकता भविष्यति। पीएचडी-अध्येतृभ्यः शैक्षणिकप्रयोगशालाकार्यस्य मूल्याङ्कनस्य च सञ्चालनाय प्रतिसप्ताहं ४-६ होरापर्यन्तं शिक्षण-/अनुसन्धानसाहाय्यमपि दातुं शक्यते।

5. विद्यावारिधिकार्यक्रमस्य अवधिः-

5.1 विद्यावारिधि-कृते पाठ्यक्रमकार्यं सहितं विद्यावारिधिकार्यक्रमः प्रवेशदिनात् न्यूनतमं त्रयः वर्षाणि अधिकतमं च षड् वर्षाणि यावत् भविष्यति।

5.2 पुनः पञ्जीकरणप्रक्रियायाः माध्यमेन अधिकतमं द्वयोः (२) वर्षयोः अतिरिक्तः समयः प्रदत्तो भवितुम् अर्हति, तत्र समयोऽस्ति यत्, विद्यावारिधिकार्यक्रमं पूर्णं कर्तुं समग्रकालः विद्यावारिधिकार्यक्रमे प्रवेशदिनात् अष्ट (८) वर्षेभ्योऽधिको न भवेत्।

अग्रे समयोऽस्ति यत्, महिलाविद्यावारिध्येत्रीभ्यः दिव्याङ्गेभ्यः च (४०%तः अधिकविकलाङ्गेभ्यः) वर्षद्वयस्य (२वर्षे) अतिरिक्तं शैथिल्यं दातुं शक्यते; एतादृशेषु प्रकरणेषु विद्यावारिधिकार्यक्रमं पूर्णं कर्तुं समग्रकालः विद्यावारिधिकार्यक्रमे प्रवेशदिनात् दश (१०) वर्षेभ्योऽधिको न भवेत्।

5.3 महिलाविद्यावारिध्येत्रीभ्यः विद्यावारिधिकार्यक्रमस्य सम्पूर्णावधिमध्ये मातृत्वावकाशः/बालसंरक्षणावकाशः २४० दिवसपर्यन्तं प्रदातुं शक्यते।

6. विभागीयानुसन्धानसमितिः (DRC) .

विश्वविद्यालयस्य प्रत्येकस्मिन् विभागे विद्यावारिधि-कार्यक्रम-सम्बद्धानां शैक्षणिकविषयाणां निरीक्षणं विभागीयसंशोधनसमित्या भविष्यति यस्यां निम्नलिखिताः भवन्ति-

i. विभागप्रमुखः - अध्यक्षः (पदेन)

ii. विभागस्य सर्वे प्राध्यापकाः- (पदेन)

iii. विभागे सहायकप्राध्यापकाः, वरिष्ठतायाः अनुसारं चक्रानुक्रमेण, अधिकतमौ द्वौ

iv. विभागे द्वौ सहायकप्राध्यापकौ, वरिष्ठतानुसारं चक्रानुक्रमेण अनुसन्धान- (पीएच.डी.) पर्यवेक्षकत्वमधिगन्तुं योग्यौ; अथ च समूहसञ्चालनव्यस्थया (B.O.Sद्वारा)

निर्मितस्य समूहात् विभागप्रमुखेण बाह्यविशेषज्ञः आहूतः भविष्यति।

यदा कस्मिंश्चित् विभागे शिक्षकाणां सङ्ख्या दशभ्यः न्यूना भवति तदा अनुसन्धान(पीएच.डी.)-पर्यवेक्षकाः भवितुम् पात्राणि सर्वे पीठसदस्याः विभागीयानुसन्धानसमितेः (डीआरसी)-सदस्याः भविष्यन्ति । पदेन सदस्यान् विहाय विभागीयानुसन्धानसमितेः सदस्यानां कार्यकालः वर्षद्वयं भविष्यति ।

सम्मेलनापूर्तये न्यूनातिन्यूनं ५०% सदस्याः उपस्थिताः भवेयुः, यस्मिन् अध्यक्षस्य अथवा तस्य प्रतिनिधेः उपस्थितिः अनिवार्या भविष्यति ।

यत्र विभागस्य प्रमुखत्वेन भवितुं कोऽपि शिक्षकः योग्यः नास्ति, तत्र प्रभारी शिक्षकः यदि अनुसन्धान-(पीएच.डी.)पर्यवेक्षकः भवितुम् अर्हति तर्हि सः विभागीयानुसन्धानसमितेः सभानाम् आयोजनं करिष्यति, यद्येवं नास्ति तर्हि विभागीयानुसन्धानसमितिः एतेषु सदस्येषु एकस्य सदस्यस्य चयनं कर्तुं शक्नोति।

7. अनुसन्धानपर्यवेक्षकः

अनुसन्धानपर्यवेक्षकः, सहपर्यवेक्षकश्च भवितुं पात्रतामानदण्डाः प्रतिपर्यवेक्षकं विद्यावारिध्येतॄणां अनुमतसङ्ख्या, इत्यादयः -

7.1 विद्यावारिधिना सह विश्वविद्यालये प्राध्यापक-/सहायकप्राध्यापक-रूपेण कार्यं कुर्वन्तः ये स्थायिपीठसदस्याः, सहकर्मिसमीक्षितासु अथवा सन्दर्भपत्रिकासु न्यूनातिन्यूनं पञ्चानुसन्धानप्रकाशनप्राप्तवन्तः तेभ्यः, विद्यवारिधिना सह विश्वविद्यालये सहायकप्राध्यापकरूपेण कार्यं कुर्वन्तः स्थायिपीठसदस्याः तेभ्यः, सहकर्मिसमीक्षितासु अथवा सन्दर्भपत्रिकासु न्यूनातिन्यूनं त्रीणि अनुसन्धानप्रकाशनानि यस्याभवन् तस्मै च स्नातकाय विश्वविद्यालये अनुसन्धानपर्यवेक्षकरूपेण मान्यता दातुं शक्यते।

समयोऽस्ति यत् येषु क्षेत्रेषु/विषयेषु सहकर्मि-समीक्षिताः अथवा सन्दर्भ-पत्रिकाः नैव सन्ति, अथवा केवलं सीमितसङ्ख्यायां सन्ति, विश्वविद्यालयः लिखितरूपेण अभिलेखितैः कारणैः सह,

कस्मैचित् जनाय अनुसन्धानपर्यवेक्षकत्वेन मान्यतां दातुम् उपर्युक्तसमयं शैथिल्यं दातुं शक्नोति।

एकस्यैव विभागस्य अथवा समानविश्वविद्यालयस्य अन्यसंस्थानां वा सहपर्यवेक्षकेभ्यः सक्षमप्राधिकरणस्य अनुमोदनेन कार्यं कर्तुम् अनुमतिः दातुं शक्यते।

सहायकपीठसदस्याः अनुसन्धानपर्यवेक्षकरूपेण कार्यं न करिष्यन्ति, केवलं सहपर्यवेक्षकरूपेण कार्यं कर्तुं तेभ्यः अनुमतिः दातुं शक्यते।

7.2 आवश्यके सति अन्तर्विषयकस्य/बहुविषयकस्य अनुसन्धानकार्यस्य सन्दर्भे विभागात्/विद्यालयात् बहिः सहपर्यवेक्षकस्य अनुमतिः दातुं शक्यते।

7.3 योग्यः प्राध्यापकः/सहप्राध्यापकः/सहायकप्राध्यापकः कस्मिन् अपि समये क्रमशः अष्ट (8)/ षट् (6)/ चतुर्णां (4) विद्यावारिध्येतॄणां मार्गदर्शनं कर्तुं शक्नोति।

7.4 विवाहकारणाद् अन्यथा वा महिलाविद्यावारिध्येत्र्याः कृते तस्मिन् विश्वविद्यालये अनुसन्धानसामग्रीजातस्य स्थानान्तरणस्य सौविध्यं प्रदास्यते यत्र विद्यावारिध्येत्री स्थानान्तरणं कर्तुम् इच्छति, समयोऽस्ति यद् एतेषु विनियमेषु अन्येषां सर्वेषां समयानां पालनं भवेत्, अनुसन्धानकार्यं च मूलरूपेण कस्यापि वित्तपोषणसंस्थया समर्थितं मूलसंस्थानं प्रति/पर्यवेक्षकं प्रति स्वीकृतपरियोजनया सह सम्बद्धं नैव स्यात्। सममेव उक्ताध्येत्र्या पूर्वमेव कृतस्य अनुसन्धानस्य भागस्य कृते मूलसंस्थानाय पर्यवेक्षकाय च यथायोग्यं श्रेयः दातव्यं भविष्यति।

7.5 सेवानिवृत्तिपूर्वं त्रीणि वर्षाणि यावत् येषां सेवाकालो वर्तते तेभ्यः पीठसदस्येभ्यः स्वपरिवेक्षणे नूतनान् अनुसन्धानाध्येतॄन् ग्रहीतुं सुविधा नैव दास्यते। एते पीठसदस्याः तेषां विद्यावारिध्येतॄणां पर्यवेक्षणं प्रवर्तितुं शक्नुवन्ति ये पूर्वमेव सेवानिवृत्तिं यावत् पञ्जीकृताः सन्ति सेवानिवृत्तेः अनन्तरं च सह-पर्यवेक्षकरूपेण। परन्तु 70 वर्षायुः प्राप्य एतत् प्रवर्तनं कर्तुं नैव शक्ष्यते।

8. विद्यावारिधिकार्यक्रमे आन्तर्राष्ट्रियच्छात्राणां प्रवेशः -

8.1 प्रत्येकं पर्यवेक्षकः विद्यावारिधीनाम् अनुमतसङ्ख्यायाः अधिकाधिकं अतिरिक्तरूपेण द्वयोः आन्तर्राष्ट्रियानुसन्धानाध्येतॄणां मार्गदर्शनं कर्तुं शक्नोति। अध्येता यथा उपरि खण्डे ७.३ अन्तर्गतं निर्दिष्टः।

8.2 विश्वविद्यालयः समये समये सम्बद्धवैधानिक/नियामकनिकायैः अस्मिन् विषये प्रसारितानां दिङ्निर्देशानां/मानदण्डानां ध्यानपूर्वकं विद्यावारिधिप्रवेशार्थं स्वकीयां चयनप्रक्रियां निर्णेतुं शक्नोति।

8.3 कस्यापि पीठसदस्यस्य अध्येतॄणां, पर्यवेक्षकाणां वा सहपर्यवेक्षकाणां रूपेण कदापि विद्यावारिध्यभ्यर्थिनां समग्रसङ्ख्या खण्डे ७.३ खण्डे ८.१ च निर्धारितसङ्ख्यायाः अधिका न भविष्यति।

9. विद्यावारिधिपञ्जीकरणम्-

9.1 विद्यावारिधिपञ्जीकरणार्थं आवेदनं निर्धारितप्रपत्रे सम्बद्धाविभागं प्रति सह प्रस्तावितशीर्षकेण, परिचयेन, अध्ययनस्य व्याप्तिक्षेत्रेण, साहित्यसमीक्षया, उद्देश्यैः, निदर्शनेन प्रारूपेण च सहितम् अनुसन्धानपद्धत्या, यत्र आवश्यकं तत्र, सन्दर्भैः च सह प्रस्तावितं स्यात्। विभागः अध्ययनमण्डलस्य माध्यमेन अनुसन्धानप्रस्तावं पीठमण्डलं/अनुसन्धानपरामर्शसमितिं प्रति अग्रे प्रेषयिष्यति। पीठमण्डलं/अनुसन्धानपरामर्शदातृसमितिः यस्मिन् दिने पञ्जीकरणस्य प्रस्तावम् अङ्गीकरोति, तदेव दिनम् अध्येतुः पञ्जीकरणस्य दिनाङ्को भविष्यति।

9.2 यदि कश्चन अभ्यर्थी अनुसन्धानस्य विषयं परिवर्तयितुम् इच्छति तर्हि पञ्जीकरणस्य दिनाङ्काद् एकवर्षस्य अन्तरे तस्मै एतदर्थम् अनुमतिः दातुं शक्यते। संशोधितः अनुसन्धानप्रस्तावः तत्सम्बद्धस्य अध्ययनमण्डलस्य माध्यमेन पीठमण्डलं/अनुसन्धाननपरामर्शसमितिं प्रति विचारार्थं अनुमोदनार्थं च प्रस्तुतो भविष्यति।

10. अवधिः-

10.1 विद्यावारिध्युपाधये, शोधप्रबन्धस्य पञ्जीकरणाय कस्मैचित् तावदनुमतिर्नैव दास्यते यावत् सः पञ्जीकरणदिनात् न्यूनातिन्यूनं वर्षत्रयं यावत् विश्वविद्यालये शोधं न कृतवान्।

10.2 यदि कश्चन अध्येता स्वस्य पञ्जीकरणस्य दिनाङ्काद् आरभ्य निर्दिष्टावधिमध्ये अथवा विश्वविद्यालयानुदानागेन प्रसारितदिङ्निर्देशानुसारं अनुसन्धानप्रबन्धस्य प्रस्तुतौ विफलस्तिष्ठति तर्हि तस्य नाम विश्वविद्यालयस्य अनुक्रमाङ्कसूचीतो निष्कासितम् भविष्यति।

11. पञ्जीकरणकाले आवश्यकता -

11.1 प्रत्येकं शोधार्थिना स्वस्य पञ्जीकरणस्य अवधिमध्ये निरन्तरं प्रगतिः प्रदर्शनीया भविष्यति अभ्यर्थिनः पर्यवेक्षकेण च एतस्य निरीक्षणं करिष्यते।

11.2 प्रत्येकं शोधार्थिना अर्धवार्षिकी विज्ञप्तिः दातव्या भविष्यति।

11.3 शोधार्थिनः पर्यवेक्षकेण शोधार्थिनः प्रगतिः सन्तोषप्रदा अस्ति न वा इति मूल्याङ्कनं दातव्यं भविष्यति। अग्रिमे सत्रे मूल्याङ्कनार्थं विभागीयानुसन्धाननसमित्याः समक्षं विज्ञप्तिः स्थापयिष्यते।

11.4 यदि क्रमशः सततं द्वे अर्धवार्षिकविज्ञप्ती असन्तोषजनके ज्ञायेते तर्हि विभागाध्यक्षः विभागीयानुसन्धाननसमितेः (DRC) अनुशंसासु आवश्यककार्यनिर्वहनं कर्तुम् अध्ययनमण्डलाय अनुशंसितुं शक्नोति।

11.5 विद्यावारिधिकार्यक्रमे पञ्जीकरणं कृत्वा विद्यावारिध्यनुसन्धानप्रबन्धस्य

पञ्जीकरणपर्यन्तं प्रत्येकं वर्षस्य समाप्तेः स्वशोधे एका सङ्गोष्ठी प्रस्तोतव्या भविष्यति। अस्य सङ्गोष्ठ्याः आयोजनं सम्बद्धविभागेन भविष्यति।

11.6 प्रत्येकं शोधच्छात्रेण पञ्जीकरणदिनात् न्यूनातिन्यूनं त्रीणि वर्षाणि यावत् नियमितच्छात्ररूपेण पूर्णकालिकः शोधः कर्तव्यो भविष्यति।

11.7 पूर्वमेव कार्यरताः अभ्यर्थिभिः शोधविषयस्य पञ्जीकरणानन्तरं न्यूनातिन्यूनं त्रीणि वर्षाणि यावत् नियमितच्छात्ररूपेण पूर्णकालिकः शोधः कर्तव्यो भविष्यति।

12. अतिरिक्तानि आसनानि

विश्वविद्यालयानां मध्ये परस्परसम्बन्धं वर्धयितुं केन्द्रीयसंस्थानैः/विश्वविद्यालयैः सह सन्ध्यालेखद्वारा सहयोगं वर्धयितुं च अनुसन्धानविकासयोः सहयोगस्य आवश्यकता जायते। अस्य कृते कदाचित् संस्थानैः/विश्वविद्यालयैः काम्यते यत् तेषां योग्यकर्मचारिणां कृते विद्यावारिधेः(पीएच.डी-कृते)कर्तुं सुविधा दीयेत। एतादृशेषु प्रकरणेषु प्रत्येकस्मिन् विभागे कानिचन अतिरिक्तानि आसनानि, द्वयोः अधिकानि न, प्रदातुं शक्यन्ते । यदि एतादृशाः प्रायोजिताः अभ्यर्थिनः द्वयोः अधिकाः सन्ति तर्हि प्रवेशपरीक्षायां/वा साक्षात्कारे योग्यतायाः आधारेण तेषु उत्तमद्वयस्य चयनं भविष्यति। आवासीयावधेरपि गणना तदापि करिष्यते यदा सः स्वस्य विश्वविद्यालये/संस्थायां निवसति/कार्यं करोति, यत्र एतादृशशोधस्य सुविधाः सन्ति अथ च उक्तनिवासकालः विश्वविद्यालयस्य/संस्थायाः प्रमुखेण प्रमाणितः अस्ति। उक्तसंस्थानानि/विश्वविद्यालयाः छात्रवृत्त्या सह स्वस्य अनुसन्धानाध्येतृणां प्रायोजनं कर्तुं शक्नुवन्ति ये तेषां विश्वविद्यालये/संस्थाने कार्यं कुर्वन्ति। तथापि एतादृशानां छात्राणां कृते

अन्यैः अभ्यर्थिभिः सह विश्वविद्यालयेन निर्धारितरीत्या नियमितरूपेण एकसत्रस्य पाठ्यक्रमकार्य्यें उपस्थितिः अपेक्षिता भविष्यति तथा च विश्वविद्यालयस्य विद्यावारिध्यध्येतृणां नियन्त्रणं कुर्वन्तः सर्वे नियमाः तेषु प्रवर्तिष्यन्ते ।

13. विश्वविद्यालयस्य अनुक्रमसूचीतः नाम निष्कासनम् -

13.1 यदि कश्चन छात्रः अधोलिखितं करोति तर्हि तस्य नाम विश्वविद्यालयस्य अनुक्रमसूचीतः निष्कासितं भविष्यति

i. निर्धारितावधौ कस्यापि पूर्वापेक्षितपाठ्यक्रमस्य योग्यतां न प्राप्नोति

ii. पाठ्यक्रमकार्य्यें ५.५ सञ्चयिश्रेयोबिन्दुमध्यमानस्तरं प्राप्तुं असफलः भवति

iii. सततं द्वे सन्तोषजनके अर्धवार्षिकविज्ञप्ती दातुं असफलः भवति

iv. निर्धारितसमये पञ्जीकरण-/वार्षिक-/निरन्तरता-शुल्कं दातुम् असफलः भवति

v. विद्यावारिधिकार्यक्रमे प्रवेशदिनाङ्कात् षड्वर्षाणां अन्तरे स्वस्य शोधप्रबन्धस्य प्रस्तुतौ असफलो भवति, किन्तु तत्र समयः यत् कुलपतिः विश्वविद्यालयस्य अनुशंसया शोधप्रबन्धस्य प्रस्तुत्यर्थं तस्मै अधिकतमं एकवर्षस्य अवधिं यावत् विस्तारं दातुं शक्नोति।

13.2 तथापि यस्य अभ्यर्थिनः नाम विश्वविद्यालयस्य अनुक्रमसूचीतः निष्कासितम् अस्ति, अध्ययनमण्डलं/पीठमण्डलं विभागीयसंशोधनसमित्याः अनुशंसया तस्य अभ्यर्थिनः पुनः प्रवेशं प्राप्तुम् अनुरोधं स्वीकर्तुं शक्नोति येन सः स्वस्य आवेदनपत्रं दातुं पात्रं भवेत्। तत्र समयः अस्ति यत् सः पुनः प्रवेशदिनात् एकवर्षस्य अन्तरे अथवा प्रवेशदिनात् अधिकतमं सप्तवर्षेभ्यः अन्तरे, यत् पूर्वं भवेत्, तदवधौ प्रबन्धं पञ्जीकरोतु।

14. अनुसन्धानपरामर्शदातृसमितिः-

प्रत्येकं विद्यावारिध्यध्येत्रे समानोद्देश्यार्थम् एका अनुसन्धानपरामर्शदातृसमितिः एकः समकक्षनिकायो वा स्यात्। अध्येतुः अनुसन्धानपर्यवेक्षकः अस्याः समित्याः संयोजकः भविष्यति। अस्याः समित्याः निम्नलिखित-दायित्वानि भविष्यन्ति-

I. शोधप्रस्तावस्य समीक्षाकरणं शोधविषयाय च अन्तिमरूपप्रदानम्;

II. अनुसन्धानाध्येतुः अध्ययनस्य परिकल्पनायाः पद्धतेः च विकासाय पाठ्यक्रमस्य च चयने कर्तुं मार्गदर्शनम्।

III. समये समये शोधकर्तुः शोधकार्यस्य समीक्षां कृत्वा तस्य प्रगतये साहाय्यप्रदानम्।

IV. शोधार्थी षण्मासेषु एकवारं स्वस्य कार्यस्य प्रगतेः प्रस्तुतये अनुसन्धानपरामर्शसमित्याः समक्षम् उपस्थितः भवितुमर्हति। अनुसन्धानपरामर्शसमित्या विश्वविद्यालयं प्रति षाण्मासिकप्रगतेः विज्ञप्तिः प्रस्तोष्यते, तस्यैका प्रतिलिपिः अनुसन्धानाध्येत्रे प्रदास्यते।

V. यदि अनुसन्धानाध्येतुः प्रगतिः असन्तोषकारिणी भवेत् तर्हि अनुसन्धानपरामर्शसमितिः तत्कारणानि अभिलेखिष्यति, परिष्कारात्मकान् उपायान् च बोधयिष्यति। यदि अनुसन्धानाध्येता एतान् परिष्कारात्मकान् उपायान् कार्यान्वितान् विधातुम् असफलः भवति तदा अनुसन्धानपरामर्शसमितिः विशिष्टकारणैः सह अनुसन्धानाध्येतुः पञ्जीकरणं निरस्तीकर्तुं अनुशंसां कर्तुं शक्नोति।

नियामकविषयप्रमाणीकरण(RAC)-सङ्घे निम्नलिखितसदस्याः भविष्यन्ति ।

i. अनुसन्धानपर्यवेक्षकः- संयोजकः

II. एकः सदस्यः प्रमुखेण/प्रभारिशिक्षकेण (TICद्वारा) नामाङ्कितः भवेत् (संयोजकेन प्रस्तावितानां त्रयाणां नाम्नां समूहात्)

iii. सम्बद्धपीठप्रमुखेण/निदेशकानुसन्धानद्वारा नामाङ्कितः एकः सदस्यः (संयोजकेन प्रस्तावितानां त्रयाणां नाम्नां समूहात्)

[विभागीयानुसन्धानपरिषदः (डीआरसी-सङ्घस्य) कार्याणि भविष्यन्ति-

(i) अनुसन्धानाध्येतुः प्रगतेः निरीक्षणं (ii) वार्षिकगोष्ठीनाम् आयोजनम् (iii) आवश्यकतानुसारं शीर्षकपरिवर्तनस्य अनुशंसा/प्रस्तुतीकरणपूर्वगोष्ठ्याः आयोजनम् (iv) तेभ्यः प्रस्तुतीकरणपूर्वगोष्ठ्यायोजनाय अनुमतिप्रदानाय पत्रप्रसारणम् (v) शोधप्रबन्धपञ्जीकरणाय अध्येतुः तत्परतायाः आकलनम् (vi) परीक्षकाणां समूहस्य अनुशंसाकरणम्]।

15. शीर्षकस्य संशोधनम्

यदि शोधकार्यस्य शीर्षके संशोधनस्य आवश्यकता अस्ति तर्हि अध्येत्रा स्वस्य पर्यवेक्षकस्य माध्यमेन विभागीयानुसन्धानपरिषदं(DRC इत्येनम्) प्रति एतादृशम् आवेदनपत्रं दातव्यं भविष्यति। पीठमण्डलं/अनुसन्धानपरामर्शसमितिः अनुशंसायाः विषये समुचितं निर्णयं करिष्यति।

16. प्रस्तुतिपूर्वं संगोष्ठी

16.1 यदा विभागीयानुसन्धानपरिषदः मतं भवेत् यत् शोधप्रबन्धः समाप्तेः अन्तिमचरणे अस्ति तदा अध्येत्रा प्रस्तुतीकरणात् न्यूनातिन्यूनं मासद्वयपूर्वं स्वस्य शोधनिष्कर्षाणां विषये प्रस्तुतीकरणपूर्वं प्रस्तुतीकरणं प्रदातव्यं भविष्यति। इयं प्रस्तुतिः विभागीयानुसन्धानपरिषदा पीठप्रमुखेण च नामाङ्कितस्य एकस्य पीठसदस्यस्य (मान्यताप्राप्तस्य पर्यवेक्षकस्य) उपस्थितौ भविष्यति।

16.2 विभागीयानुसन्धानपरिषद् परस्परसहमत्या अध्यक्षप्रमुखस्य नामाङ्कितस्य सूचनायाः अनन्तरं, प्रस्तुतीकरणपूर्वगोष्ठ्याः दिनाङ्कं समयं च निर्धारयिष्यति। पर्यवेक्षकः संगोष्ठ्याः सूचनां प्रसारयिष्यति।

16.3 प्रस्तुतीकरणपूर्वगोष्ठी सार्वजनिका भविष्यति सम्बद्धपीठस्य विभागानां सर्वेषां पीठसदस्यानां छात्राणां च कृते उद्घाटिता भविष्यति। तथापि समितिसदस्यान् विहाय अन्यः कोऽपि जनः समितिसदस्यानां भागग्रहणस्य अनन्तरमेव चर्चायां भागग्रहणं विधास्यति।

16.4 सर्वसम्मत्या अनुशंसा मानकस्वरूपेण स्पष्टतया विशिष्टतया च तिसृषु प्रतिलिपिषु अभिलेखिता भविष्यति तथा च ये संगोष्ठ्याम् उपस्थिताः सन्ति तेषु विभागीयानुसन्धानपरिषदः सर्वैः सदस्यैः पीठप्रमुखेण नामाङ्कितसदस्येन च विधिपूर्वकं हस्ताक्षरिता भविष्यति तथा च । तथापि एषा समितिः शोधप्रबन्धस्य पञ्जीकृतशीर्षके किमपि संशोधनं न अनुशंसिष्यति। अभ्यर्थिना समितेः अनुशंसानां स्वस्य शोधप्रबन्धे उपयुक्ततया समावेशनं कर्त्तव्यं भविष्यति।

16.5 विज्ञप्तेः द्वे प्रतिलिपी विभागप्रमुखस्य माध्यमेन पीठप्रमुखाय प्रेषिते भविष्यतः, सममेव विज्ञप्तेः एका प्रतिलिपिः विभागे एव स्थापिता भविष्यति। पीठप्रमुखः विज्ञप्तेः एकां प्रतिलिपिं विश्वविद्यालयस्य शैक्षणिकप्रभागाय प्रेषयिष्यति अथ च मण्डलस्य अभिलेखार्थम् एका प्रतिलिपिः सन्धारयिष्यते।

17. शोधप्रबन्धपञ्जीकरणम्

17.1 मूल्याङ्कनार्थम् आकलनार्थं च स्वस्य शोधप्रबन्धस्य पञ्जीकरणात् पूर्वं विद्यावारिध्यभ्यर्थिना सन्दर्भित-/विश्वविद्यालयानुदानायोगस्य निभालनसूचीपत्रिकासु स्वस्य शोधविषयेण सम्बद्धं न्यूनातिन्यूनम् एकं शोधपत्रं प्रकाशनीयं भविष्यति पुनर्मुद्रणस्य च शोधपत्रस्य वा एकस्य स्वीकृतिपत्रस्य रूपेण अस्य आशयस्य प्रमाणं प्रस्तुतीकरणीयं भविष्यति।

17.2 केनचिद् अध्येत्रा स्वस्य शोधप्रबन्धस्य चतस्रः पृष्ठस्य उभयतः टङ्किताः मृदुबद्धप्रतिलिपयः, , इलेक्ट्रॉनिकरूपेण चापि एका प्रतिलिपिः पञ्जीकरणीयाः भविष्यन्ति।

शोधप्रबन्धः विश्वविद्यालयस्य जालपुटे उपलभ्यमानानां निदर्शनानामनुसारं सज्जीकरणीयः कर्तव्यो भविष्यति।

17.3 एकस्मिन् विद्यावारिधिशोधप्रबन्धे छात्रस्य मूलयोगदानम् अवश्यं सम्मिलितं भवेत्; अस्मिन् विषये अभ्यर्थिनः प्रकाशितस्य कस्यापि कार्यस्य पाठः अपि अन्तर्भवितुं शक्नोति। कस्यापि छात्रस्य शोधप्रबन्धे ईदृशस्य कस्यापि कार्यस्य प्रस्तुतये अनुमतिर्नैव दास्यते यस्य कृते अस्मात् वा अन्यस्माद् वा विश्वविद्यालयात् पूर्वमेव उपाधेः/डिप्लोमाप्रमाणपत्रस्य प्रदानम् अभूत्।

17.4 पर्यवेक्षकेण शोधप्रबन्धं प्रस्तुतेः पूर्वं स्वस्यैव सन्तुष्टिः कर्तव्या यद् एतत् शोधकार्यं नूतनतथ्यानाम् अन्वेषणं अथवा तथ्यानां सिद्धान्तानां वा नूतनव्याख्या अस्ति। कस्मिन्नपि प्रकरणे तेन अभ्यर्थिनः समीक्षात्मकपरीक्षायाः, मौलिकचिन्तनस्य, निर्णयग्रहणस्य च प्रमाणं दातव्यम्। भाषायाः स्पष्टतायाः शुद्धतायाः च दृष्ट्या अपि शोधप्रबन्धः सन्तोषजनकः भवेत् ।

17.5 पर्यवेक्षकः समुचितकोमलोपागमस्य(सॉफ्टवेयर-इत्यस्य) उपयोगेन सत्यापनानन्तरं शोधप्रबन्धस्य सामग्री साहित्यचौर्यात्-प्रतिलिप्यधिकारविनियमात् मुक्ता इति अपि प्रमाणयिष्यति। विद्यावारिधिच्छात्राणां साहित्यचौर्यपरीक्षायै विश्वविद्यालयस्य शैक्षणिकशाखायां शोधप्रबन्धस्य प्रतिलिपिः सीडी/पेनड्राइव/आधिकारिक-ई-मेल इतिसाधनैः प्रस्तोतव्या भविष्यति साहित्यचौर्यपरीक्षायाः सन्तोषजनकविज्ञप्तेः प्रस्तुतेः परं हि शोधप्रबन्धस्य पञ्जीकरणाय पात्रता भविष्यति।

17.6 शोधप्रबन्धे पर्यवेक्षकस्य एतत् प्रमाणपत्रं समावेशितं स्यात् यत् अन्येषामतिरिक्तं मूल्याङ्कनसमित्या कृताः अनुशंसाः उपयुक्तरूपेण समाविष्टाः सन्ति, इति च घोषणापि स्याद् यत् शोधप्रबन्धे छात्रस्य प्रामाणिकं शोधं सम्मिलितमस्ति, अस्य च निष्कर्षाः अस्मिन् वा अन्यस्मिन् वा विश्वविद्यालये शैक्षणिकसंस्थायां वा उपाध्यर्थं/डिप्लोमाप्रमाणपत्रार्थं नैव प्रस्तुताः।

17.7 शोधप्रबन्धस्य पञ्जीकरणस्य आवेदनं सम्बद्धविभागप्रमुखेण प्रतिहस्ताक्षरितं भविष्यति। तदनन्तरं विभागाध्यक्षः शोधप्रबन्धं शैक्षणिकविभागाय आवश्यककार्याणां कृते अग्रे प्रेषयिष्यति।

17.8 शोधप्रबन्धप्रस्तुतिपूर्वनिवेदनगोष्ठ्याः सफलप्रस्तुतौ छात्रेण पञ्जीकरणपूर्वगोष्ठीदिनाङ्कात् मासत्रयस्य अन्तरे शोधप्रबन्धस्य पञ्जीकरणम् आवश्यकं भविष्यति, तस्मिन् असफलतया तेन पञ्जीकरणपूर्वगोष्ठी पुनरायोजनीया भविष्यति।

17.9 पूर्णकालिकरूपेण शोधं न कुर्वतः अभ्यर्थिनः सन्दर्भे शोधप्रबन्धस्य पञ्जीकरणस्य अनुमतिः केवलं तदानीमेव दास्यते-

(i) अभ्यर्थिना विभागेन निर्णयानुसारं समग्रावश्यककालपर्यन्तं उक्तशैक्षणिककार्यक्रमेषु भागग्रहणं कृतम् अथ च

(ii) यदि नाम विभागीयानुसन्धानपरिषदा (डीआरसी-सङ्घेन) अभ्यर्थिने अस्मिन् अध्यादेशे अन्यत्र उक्तानां सर्वासाम् आवश्यकतानां संतोषजनकरूपेण पूर्त्या शोधप्रबन्धं प्रस्तोतुं अनुमतिर्दत्ता।

18. मूल्याङ्कनार्थं परीक्षकाणां सङ्घटितसमूहः

18.1 शोधस्य सम्बद्धक्षेत्रात् परीक्षकाणां पञ्चनाम्नाम् एकः समूहः, तेषां विशेषज्ञतया सह (तथा यत्र सम्भवं प्रकाशनानां सूच्या सह), निर्धारितप्रपत्रे तेषां नामभिः सहितं, विभागध्यक्षस्य माध्यमेन, परीक्षानियन्त्रकं प्रति पीठमण्डलं प्रति च एकः पर्यवेक्षकः अनुमोदनं प्रस्तुतं करिष्यति। राज्याद् बहिः न्यूनातिन्यूनं त्रीणि नामानि अस्मिन् समूहे भविष्यन्ति। कुलपतिः परीक्षकद्वयं नियुक्तं कुर्वन् न्यूनातिन्यूनं एकः परीक्षकः राज्यात् बहिः अस्ति इति सुनिश्चितं कर्तुं शक्नोति । तृतीयः परीक्षकः उभयप्रकरणे सम्बद्धपर्यवेक्षकः भविष्यति। एवं प्रबन्धस्य मूल्याङ्कनं बाह्यपरीक्षकद्वयेन भविष्यति।

18.2 अन्यसमयानतिरिच्य मूल्याङ्कनविज्ञप्तौ दत्तानाम् आलोचनानाम् आधारिता मौखिकपरीक्षा अन्यैः सह शोधपर्यवेक्षकेण अथ च द्वयोः बाह्यपरीक्षकयोः न्यूनातिन्यूनम् एकेन आयोजयिष्यते। अथ च अनुसन्धानपरामर्शदातृसमितेः सदस्यानां, विभागस्य सर्वेषां पीठसदस्यानां, अन्येषां अनुसन्धानाध्येतॄणां, अन्येषां च इच्छुकविशेषज्ञानाम्/शोधकानां/छात्राणां सहभागितायाः कृते च परीक्षा उदघाटिता स्थास्यति।

19. परीक्षकाणां विज्ञप्तिः

19.1 प्रत्येकं परीक्षकः शोधप्रबन्धस्य सावधानतापूर्वकं परीक्षणानन्तरं विश्वविद्यालयाय निर्धारितप्रारूपे प्रतिवेदनं प्रस्तोष्यति यत्र स्पष्टतया अनुशंसितं भविष्यति यत् तस्य मतेन शोधप्रबन्धः (i) विद्यावारिध्युपाधिप्रदानार्थं अनुशंसितः अस्ति (ii) संशोधितं/संशोधनीयम्; अथवा (iii) अस्वीकरणीयं भवितुम् अर्हति।

19.2 अभ्यर्थिना सन्तोषजनकं मूल्याङ्कनविज्ञप्तौ प्राप्तायां मौखिकपरीक्षा दातव्या स्यात्, तस्याः च मुक्ततया रक्षणमपि भविष्यति। मौखिकपरीक्षायाः कृते कुलपतिना पर्यवेक्षकमण्डलस्य एकस्य बाह्यपरीक्षकस्य चैकं मण्डलं सङ्घटितं भविष्यति। विश्वविद्यालयः सुनिश्चितं करिष्यति यद् यथासम्भवं यावद् व्यावहारिकं च स्यात्, परीक्षकाणां विज्ञप्तिप्राप्तेः

दिनाङ्कात् षण्मासानाम् अवधिमध्ये मौखिकपरीक्षा आयोजयिष्यते। संयोजकः मौखिकपरीक्षायाः प्रतिवेदनं परीक्षानियन्त्रकं प्रति समर्पयिष्यति।

19.3 यदि कश्चन परीक्षकः शोधप्रबन्धे कतिपयविशिष्टपङ्क्तिषु किञ्चित् संशोधनं/परिष्कारं सम्मर्शयति अथवा शोधप्रबन्धे काश्चन अभावान् सूचयति तर्हि विश्वविद्यालयेन संशोधनस्य आवश्यकतायाः सूचनायाः दिनाङ्कात् एकवर्षस्य अन्तरे अभ्यर्थी शोधप्रबन्धस्य उत्तरं दातुं सम्मर्शानुसारं संशोधनानि कर्तुं वा कथयिष्यते। तदा संशोधनानि कृत्वा पुनः सम्बद्धपरीक्षकं प्रति अग्रे प्रेषयितुम् असौ वक्ष्यते। यदि अभ्यर्थी सम्मर्शितसंशोधनं नैव स्वीकर्तुं, प्रश्नानाम् उत्तरं न दातुं वा निर्णयं करोति, अथवा परीक्षकेण उत्थापितानां बिन्दूनां/टिप्पणीनां यानि उत्तराणि ददाति परन्तु परीक्षकेण तानि उत्तराणि नैव स्वीक्रियन्ते तर्हि प्रकरणं कुलपतिना नियुक्तां विशेषज्ञसमितिं प्रति अग्रे प्रेषयिष्यते।

19.4 परीक्षकाणां सर्वसम्मत्या अनुशंसया डॉक्टर ऑफ फिलोसफी इति

विद्यावारिध्युपाधिप्रदानार्थं शोधप्रबन्धः स्वीकरिष्यते।

यदि द्वावेव बाह्यपरीक्षकौ अपि शोधप्रबन्धं अस्वीकुरुतः तर्हि उपाधिः नैव प्रदास्यते। यदि बाह्यपरीक्षकाणां मध्ये कोऽपि मतभेदः भवति तर्हि शैक्षणिकपरिषदः कार्यकारिपरिषदः च पूर्वमेव अनुमोदितस्य समूहात् कुलपतिना नामाङ्कितस्य तृतीयं बाह्यपरीक्षकं प्रति शोधप्रबन्धो निर्दिष्टो भविष्यति। चतुर्थपरीक्षकस्य मतम् अन्तिमं भविष्यति।

20. शोधप्रबन्धानां पुनः प्रस्तुतिः

20.1 यस्य अभ्यर्थिनः शोधप्रबन्धः पुनरीक्षणार्थं पुनः प्रेषितः अस्ति, तेन विश्वविद्यालयस्य निर्णयस्य सूचनायाः एकवर्षस्य अन्तः विद्यावारिधिउपाधिः पुनः पञ्जीकरणीयो भविष्यति।

20.2 पुनः प्रस्तुतः शोधप्रबन्धः तेनैव बाह्यपरीक्षकेण परीक्षितं भविष्यति। यदि कोऽपि परीक्षकः एवं कर्तुं न इच्छति तर्हि अनुमोदितसमूहाद् अन्यं कमपि परीक्षकं कुलपतिः नियोक्तुं शक्नोति ।

21. परिणामस्य घोषणा उपाधिप्रदानं च

21.1 परीक्षकाणां विज्ञप्तेः आधारेण मौखिकपरीक्षायाः च आधारेण अनुसन्धानोपाधिसमितेः (RDC) समक्षं शोधप्रबन्धाः स्थापिताः भविष्यन्ति। अनुसन्धानोपाधिसमित्याः अनुशंसया परीक्षा-विभागेन अधिसूचना प्रसारिता भविष्यति तथा च परीक्षानियन्त्रकेण अनन्तिमप्रमाणपत्रं प्रसारितं भविष्यति। तथैव अनुसन्धानपरिषदः कार्यवहनस्य विज्ञप्तिं परिणामानां प्रतिवेदनार्थं

उपाधिप्रदानार्थं वा अन्यथा वा शैक्षणिकपरिषदः माध्यमेन कार्यकारिपरिषदः समक्षं शोधप्रबन्धाः स्थापिताः भविष्यन्ति। कुलपतिना अन्तरिमपरिणामरूपेण परिणामस्य घोषणायै उपाधिप्रदानाय च अनुमतिः दातुं शक्यते।

21.2 उपाधिप्रदानेन सह विश्वविद्यालयः प्रमाणपत्रमपि प्रसारयिष्यति यद् उपाधिः तस्मिन् समये प्रचलितानां विश्वविद्यालयानुदानायोगस्य (न्यूनतममानकैः पीएच.डी.प्रदानार्थं प्रक्रियायाः) विनियमानाम् प्रावधानानाम् अनुसारं प्रदत्तः अस्ति।

21.3 विश्वविद्यालयस्य विद्यावारिध्युपाधिप्रदानघोषणायाः अनन्तरं त्रिंशद्दिनानाम् अवधिमध्ये, सर्वेषां विश्वविद्यालयानां/संस्थानां कृते INFLIBNET, Shodhganga इत्यत्र शोधप्रबन्धं अपलोड् कृत्वा विश्वविद्यालयानुदानायोगः (UGC) विद्यावारिधिशोधप्रबन्धस्य इलेक्ट्रॉनिकप्रतिं प्रस्तोष्यति।

21.4 मौखिकपरीक्षायाः विज्ञप्तेः प्राप्तिदिनाङ्कः उपाधिप्रदानस्य दिनाङ्कः मंस्यते ।

22. प्रतिलिप्यधिकारः(COPYRIGHT)

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियकेन्द्रीविश्वविद्यालयः सर्वेषां तेषां शोधप्रबन्धानां सम्बन्धे सर्वाधिकारान् सुरक्षितान् सन्धारयति येभ्यः शोधप्रबन्धेभ्यः विश्वविद्यालयेन विद्यावारिध्युपाधिः प्रदत्तः।

23. काठिन्यानां दूरीकरणम्

अस्मिन् अध्यादेशे कस्मिन्नपि निहिते सत्यपि कुलपतिः संशयानां/काठिन्यानां निवारणाय अन्येषाम् असाधारणानां विषयाणां समाधानार्थं च आवश्यकान् उपायान् कर्तुं शक्नोति।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

अध्यादेशक्रमाङ्कः 41

क्रयसमितिः

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (१) (ण) अन्तर्गतम्]

1. विश्वविद्यालयस्य एका क्रयसमितिः भविष्यति यत्र निम्नलिखितसदस्याः सन्ति, यथा-

i. कुलपतिः (अध्यक्षः) नामाङ्कितानां सङ्कायाध्यक्षेषु एकः

II. कुलसचिवः अथवा तेन नामाङ्कितः

iii. वित्तपदाधिकारी अथवा तेन नामाङ्कितः

iv. सम्बद्धविभागस्य/संस्थायाः प्रमुख;

v. क्रयस्य तथा अधिप्राप्तिप्रभारी अधिकारी-(संयोजकः)।

2. उपर्युक्तसमितिः अत्र परिभाषितवस्तूनाम् क्रयणस्य उत्तरदायिनी भविष्यति-

"वस्तु" इति पदेन सर्वाणि वस्तूनि, सामग्री, पशुधनं, काष्ठलौहासनकापाटिकादीनि साधनानि, विद्युदाद्युपकरणानां स्थापनानि, अपरिष्कृता सामग्री, उपकरणेभ्यः अतिरिक्तोपाङ्गवस्तूनि, उपयन्त्राणि, यन्त्राणि, उपकरणानि इत्यादीनि समाविष्टानि सन्ति । विश्वविद्यालयस्य उपयोगाय क्रीतानि अर्जितानि वा वस्तूनि, तथापि पुस्तकालयस्य कृते पुस्तकानि, प्रकाशनानि, पत्रिकाः इत्यादीनि नैव समाविष्टानि।

3. विश्वविद्यालयस्य पीठानां/विभागानाम्/केन्द्राणां/विभागानाम्/अनुभागानाम् आवश्यकताः ध्यात्वा क्रयणे अनुसृता प्रक्रिया समये समये प्रसारीकृतानां निम्नलिखितमानदण्डानां दिङ्निर्देशानां च अनुरूपा भवेत्-

I. क्रयणपीठस्य/विभागस्य/केन्द्रस्य/विभागस्य/खण्डस्य विशिष्टाः आवश्यकताः दृष्ट्वा क्रयणीयवस्तूनाम् गुणवत्तायाः, प्रकारस्य इत्यादीनां परिमाणस्य च दृष्ट्या विनिर्देशाः स्पष्टतया प्रवर्तनीयाः।

II. एवं निर्मितदिङ्निर्देशाः अनावश्यकाः आवश्यकेतराः च सुविधाः सम्मिलिताः कृत्वा विभागस्य/केन्द्रस्य/प्रभागानां/अनुभागानां मूलभूतावश्यकतानां पूर्तिः करणीया, अन्यथा अनुचितव्ययः भवितुम् अर्हति।

III. सूचीवाहनव्ययस्य परिहाराय आवश्यकतायाः अधिकमात्रायां क्रयणं न करणीयम् इति अपि सावधानता परिपालनीया;

क. निष्पक्षां, पारदर्शिकां, यथायोग्यां च प्रक्रियाम् अनुसृत्य प्रस्तावाः आमन्त्रिताः करणीया;

ख. क्रयप्राधिकरणं सन्तुष्टं भवितुमर्हति यत् चयनितः प्रस्तावः सर्वेषु विषयेषु आवश्यकतां पर्याप्तरूपेण पूरयति;

ग. क्रयप्राधिकारी सन्तुष्टो भवेद् यत् चयनितप्रस्तावस्य मूल्यम् उचितगुणवत्तायाः अनुरूपं च अस्ति।

घ. क्रयणस्य प्रत्येकस्मिन् चरणे सम्बद्धेन क्रयप्राधिकारिणा क्रयनिर्णयं कुर्वता ते विचाराः सटीकरूपेण अभिलेखनीयाः भविष्यन्ति।

ङ. पीठस्य/विभागस्य/केन्द्रस्य/विभागस्य/अनुभागस्य सक्षमप्राधिकारिणः अनुमोदनेन आपूर्तिनिस्तारणमहानिदेशकः(DGS&Dइति) मूल्यसीमासु अन्तर्गतं समवायेभ्यः आवश्यकवस्तूनि क्रेतुं शक्नोति।

च. विश्वविद्यालयः सीमितनिविदान्वीक्षणद्वारा वस्तूनाम् क्रयणार्थं अनुमोदितपञ्जीकृतापूर्तिकर्तृणाम् उपयोगं कर्तुं शक्नोति। विभागाध्यक्षः विभागाय कार्यालयाय वा विशेषतया आवश्यकानां वस्तूनाम् आपूर्तिकर्तृणाम् पञ्जीकरणं अपि कर्तुं शक्नोति।

4. वस्तूनां क्रयणम्

भारतसर्वकारेण सामान्यप्रयोगस्य वस्तूनाम् सेवानां च कृते सामान्यवित्तीयनिमाः(GFR-)2017 इत्यस्य नियमः 149इत्यन्तर्गतं सर्वकारीयम् ई-विपणिस्थानं (GeM) स्थापितम् अस्ति । ई-विपणिस्थानं विशेषप्रयोजनवाहनम्(SPV) इत्यस्य प्रयोगेण सम्भाव्येभ्यः आपूर्तिकर्तृभ्यः आवधिकविज्ञापनसहितं क्रयणीयानां वस्तूनां पर्याप्तप्रचारं सुनिश्चितं करोति। विश्वविद्यालयेन वस्तूनाम् सेवानां च क्रयणं सर्वकारीय-विपणिस्थाने उपलब्धानां वस्तूनाम् अथवा सेवानां कृते अनिवार्यं भविष्यति। सर्वकारीय-ई-विपणिस्थाने आपूर्तिकर्तृणाम् प्रमाणपत्रं ई-विपणिस्थानविशेषप्रयोजनवाहनद्वारा प्रमाणितं भविष्यति। क्रयप्राधिकारी मूल्यस्तराणाम्

औचित्यं प्रमाणीकरिष्यति । विश्वविद्यालयस्य क्रेतृभिः प्रत्यक्ष-ऑनलाईन-क्रयणार्थं सर्वकारीयम् ई-विपणिस्थानं (GeM)-पोर्टलस्य उपयोगः निम्नलिखितरूपेण भविष्यति ।

(i) सर्वकारीयम् ई-विपणिस्थानं (GeM) इत्यत्र उपलब्धेषु कस्यापि आपूर्तिकर्तृषु कस्यापि आपूर्तिकर्तुः माध्यमेन 25,000 रूप्यकाणि यावत्, गुणवत्ताविशिष्टतावितरणावधिः पूर्यते।

(ii) 25,000 रूप्यकाणां उपरि 5,00,000 रूप्यकाणां यावत् सर्वकारीय ई-विपणिस्थाने त्रयाणां भिन्नानां निर्मातृणाम् उपलब्धविक्रेतृभ्यः गुणवत्ताविशिष्टतावितरणानुसारं निम्नतममूल्यानुसारं क्रयणं करिष्यते (वाहनानि आटोमोबाइल इति विहाय यत्र वर्तमानसीमा 30 लक्षरूप्यकाणां पूर्ववत् प्रचलिष्यति) । सर्वकारीय-ई-विपणिस्थाने इत्यत्र उपलभ्यमानानां ऑनलाइन-निविदानां ऑनलाइन-विपरीत-मूल्याह्वान-उपकरणानाम् उपयोगः क्रेत्रा ५,००,००० रूप्यकेभ्यः न्यूनातराणां क्रयणानां कृते अपि कर्तुं शक्यते ।

(iii) ई-विपणिस्थाने इत्यत्र उपलभ्यमानानाम् ऑनलाइन-निविदानां ऑनलाइन-विपरीत-मूल्याह्वान-उपकरणानाम् उपयोगं कृत्वा (वाहनानि आटोमोबाइल इति विहाय यत्र वर्तमानसीमा 30 लक्षरूप्यकाणां पूर्ववत् प्रचलिष्यति) अपेक्षितगुणवत्ताविनिर्देशवितरणावधेः प्रयोगः करिष्यते।

(iv) ऑनलाइन ई-निविदानाम्/विपरीतमूल्याह्वानस्य आमन्त्रणं पोर्टले पञ्जीकृतानां सर्वेषां विद्यमानविक्रेर्तृणाम् अन्यविक्रेतृणां वा कृते उपलब्धं वर्तिष्यते यैः सर्वकारीयम् ई-विपणिस्थानं (GeM) इत्यस्य नियमानाम् अनुसारं विशेषोत्पादानां/सेवावर्गस्य अन्तर्गतं स्वस्य उत्पादनानि/सेवाः प्रस्ताविताः सन्ति .

(v) उपर्युक्ता मौद्रिकसीमा केवलं सर्वकारीयम् ई-विपणिस्थानं (GeM) मार्गेण कृतानां क्रयणानां कृते एव प्रवर्तते। सर्वकारीयम् ई-विपणिस्थानं (GeM)इत्यस्मात् बहिः क्रयणानां कृते प्रासङ्गिकाः सामान्यवित्तीयनियमाः(GFR नियमाः)प्रयोज्याः भविष्यन्ति, यदि केचन सन्ति।

(vi) विश्वविद्यालयः आयव्ययपत्रकीयानुमानस्य (BE) निर्माणसमये स्वस्य आवश्यकतानुसारम्/उपयोग्यतानुसारं "परिचालनव्ययः (OpEx) पूंजीव्ययः (CAPEX)" इति निदर्शनयोः वस्तु-सेवानां क्रयणावश्यकतासु कार्यं करिष्यति आयव्ययपत्रकानुमोदनस्य च 30 दिवसेषु वस्तु-सेवानां वार्षिकक्रयणयोजना सर्वकारीयम् ई-विपणिस्थान पोर्टल् इत्यत्र प्रस्तोष्यते।

(vii) विश्वविद्यालयस्य क्रेतारः सर्वकारीयम् ई-विपणिस्थानं इत्यत्र उपलब्धस्य व्यापारविश्लेषकः(BA) उपकरणस्य उपयोगेन आदेशं दातुं पूर्वं मूल्यानाम् तर्कसङ्गततां ज्ञातुं शक्नुवन्ति, यत्र सर्वकारीयम् ई-विपणिस्थाने अन्तिमक्रयमूल्यं, विभागस्य स्वस्य अन्तिमक्रयमूल्यं इत्यादीनि समाहितानि सन्ति।

(viii) सर्वकारीयम् ई-विपणिस्थानं इत्यत्र L-1 क्रयः/मूल्याह्वानं/विपरीतमूल्याह्वानं

इति माध्यमैः क्रयणं परिहर्तुं अथवा समग्रापेक्षायाः अनुमानितमूल्यस्य सन्दर्भे उच्चतर-प्राधिकारिणाम् अनुमोदनं प्राप्तुं आवश्यकतां परिहर्तुं खण्डेषु क्रयणं कर्तुं वस्तूनां अपेक्षाः लघुमात्रायां नैव विभक्ताः करिष्यन्ते।

5. उद्धरणं विना वस्तूनां क्रयणम्

प्रत्येकम् अवसरे 25,000/- रूप्यकपर्यन्तं (पञ्चविंशतिसहस्ररूप्यकाणि एव) यावद् वस्तुनः क्रयणं 'नियमः 154' -अनुसारं उद्धरणैः विना वस्तुनः क्रयणं निम्नलिखितरूपेण सक्षमप्राधिकारिणा अभिलेखितस्य प्रमाणपत्रस्य आधारेण उद्धरणस्य वा निविदानाम् आमन्त्रणं विना कर्तुं शक्यते। प्रमाणपत्रस्य प्रारूपम्-

"अहं व्यक्तिगतरूपेण सन्तुष्टः अस्मि यत् क्रीतानि वस्तूनि अपेक्षितगुणवत्तायाः विशिष्टतायाः च सन्ति, विश्वसनीयमूल्येन च विश्वसनीयाद् आपूर्तिकर्तुः च क्रीतानि सन्ति।"

6. क्रयसमित्या वस्तूनां क्रयणम्

क्रयसमित्या सामान्यवित्तीयनियमाः(GFRइति)-2017 इत्यस्य नियमः 155 इत्यस्य अन्तर्गतं वस्तूनां क्रयणम्। [यदि सर्वकारीयम् ई-विपणिस्थान पोर्टल् इत्यत्र किञ्चित् वस्तु उपलब्धं नास्ति,] तर्हि [25,000पञ्चविंशतिसहस्ररूप्यकाणाम् उपरि25,0000 पञ्चविंशतिसहस्रोत्तरद्विलक्षरूप्यकाणां यावत्) मूल्यात्मकवस्तूनां क्रयणं प्रत्येकम् अवसरे विभागाध्यक्षेण सङ्घटितायाः सदस्यत्रयात्मिकायाः स्थानीयक्रयसमितेः अनुशंसानाम् आधारेण कर्तुं शक्ष्यते। समितिः मूल्यस्य, गुणवत्तायाः, विशिष्टतानां च औचित्यं ज्ञातुं उपयुक्तम् आपूर्तिकर्तारं च ज्ञातुं विपणेः सर्वेक्षणं करिष्यति। क्रयादेशं दातुम् अनुशंसापूर्वं समितेः सदस्याः संयुक्तरूपेण निम्नलिखितम् प्रमाणपत्रं प्रदास्यन्ति-

“प्रमाणितं यद् वयं क्रयसमितेः सदस्याः संयुक्तरूपेण व्यक्तिगतरूपेण च सन्तुष्टाः स्मः यत् क्रयणार्थं अनुशंसितानि वस्तूनि अपेक्षितविशिष्टतायाः गुणवत्तायाः च सन्ति, मूल्यं प्रचलितविपणिस्तरीयमस्ति अनुशंसितः आपूर्तिकर्ता वस्तुनः आपूर्तिं कर्तुं विश्वसनीयः सक्षमः च अस्ति, विश्वविद्यालयेन च नैव निषिद्धः अस्ति।

सामान्यवित्तीयनियमाः(GFRइति)-2017 इत्यस्य नियमः 157- समग्रापेक्षायाः अनुमानितमूल्यसन्दर्भे उच्चतरप्राधिकरणस्य आवश्यकम् अनुमोदनं प्राप्तुम् आवश्यकतां परिहर्तुं अपेक्षाणां लघुभागेषु क्रयणं नैव विभक्तव्यम्।

सामान्यवित्तीयनियमाः(GFRइति)-2017 इत्यस्य नियमः 158 - निविदां प्राप्य वस्तूनां क्रयणम्। नियम 154, 155 इत्यस्य अन्तर्गतम् आच्छादितप्रकरणानाम् अतिरिक्तं

विश्वविद्यालयः नियम147 मध्ये निर्दिष्टशक्तीनाम् अन्तर्गतं निविदां प्राप्तुं मानकपद्धतिं अनुसृत्य वस्तुक्रयणं करिष्यति-

(i) विज्ञापितनिविदान्वीक्षणम्

(ii) सीमितनिविदान्वीक्षणम्

(iii) द्विचरणीयं निविदाकरणम्

(iv) एकलनिविदान्वीक्षणम्

(v) वैद्युत(इलैक्ट्रॉनिक)-विपरीतमूल्याह्वानम्

सामान्यवित्तीयनियमाः(GFRइति)-2017 इत्यस्य नियमः 161: विज्ञापितनिविदान्वीक्षणम्-

(i) नियम 154, 155, 162 तथा 166 के अन्तर्गतं सम्मिलितापवादानामधीनं, 25लक्ष(पञ्चविंशतिलक्ष)-रूप्यकाणां ततश्चाधिकनुमानित-मूल्यात्मक-वस्तूनां क्रयणार्थं निविदानाम् आमन्त्रणं विज्ञापनद्वारा करणीयः। एतादृशेषु प्रकरणेषु विज्ञापनं केन्द्रीयसार्वजनिकक्रयणपोर्टल् (CPPP) www.eprocure.gov.in तथा सर्वकारीयम् ई-विपणिस्थानम् इत्यत्र दातव्यम्। येषां संस्थानानां स्वकीयजालपुटम् अस्ति तैः सर्वाणि विज्ञापितनिविदान्वीक्षणानि अपि जालपुटे प्रकाशयितव्यानि।

(ii) सङ्घटनेन सम्पूर्णं निविदाप्रपत्रजातं स्वस्य वेबसाइट् मध्ये अपि च सीपीपीपी इत्यत्र अपि प्रकाशनीयम् येन सम्भावितनिविदाकर्तारः जालस्थलात् प्रपत्राणि डाउनलोड् कृत्वा उपयोगे सक्षमाः स्युः।

(iii) यतः निविदाप्रपत्राणि डाउनलोड् कर्तुं शक्यन्ते निविदानिमन्त्रणविज्ञापनेषु जालपुटस्य पूर्णः सङ्केतो दातव्यः।

(iv) वैश्विकनिविदान्वीक्षणानि (वैश्विकनिविदान्वीक्षणम्-GTE)

(क) यत्र विश्वविद्यालयेन मन्यते यद् आवश्यकगुणवत्ताविशिष्टतादिकं वस्तुजातं देशे उपलब्धं न भवितुमर्हति तथा च विदेशतः उपयुक्त-प्रतिस्पर्धात्मक-प्रस्तावानाम् अन्वेषणम् अपि आवश्यकं वर्तते, तत्र विश्वविद्यालयेन भारते विदेशीयदूतावासान् प्रति निविदासूचनायाः प्रतिलिपयः अपि च विदेशेषु भारतीयदूतावासान् प्रति प्रेषयितुं शक्यन्ते। दूतावासानाम् चयनं तादृशेषु देशेषु आवश्यकवस्तूनाम् उपलब्धतायाः सम्भावनायाः उपरि निर्भरं भविष्यति । एतादृशेषु सन्दर्भेषु नियमः 160अनुसारम् ई-क्रयणस्य आग्रहः कर्तुं न शक्यते।

(ख) तथापि, व्ययविभागेन याः निविदाः समये समये निर्धारयितुं शक्यन्ते तत्र 200 कोटिरूप्यकपर्यन्तं काऽपि वैश्विकनिविदान्वीक्षणम् (जीटीई) आमन्त्रितं नैव करिष्यते। तथापि एतादृशी सीमातः अधः निविदानां कृते, अपवादात्मकेषु प्रकरणेषु, यत्र मन्त्रालयेन विभागेन वा वैश्विकनिविदान्वीक्षणस्य(जीटीई) कृते विशेषकारणानि सन्ति इति मन्यते, तत्र सः स्वस्य विस्तृतम् औचित्यम् अभिलेखयितुम् अर्हति अथ च क्रयविभागेण निर्दिष्टस्य सक्षमप्राधिकारिणः उपर्युक्तनियमे शैथिल्याय पूर्वानुमोदनग्रहणम् अनुरोधं कर्तुं शक्नोति।

(v) व्यापकसहभागितायाः निविदासु सुगमतायाः च प्रवर्धनार्थं निविदाकारैः डाउनलोड् कृतानां निविदादस्तावेजानां उल्लेखः शिक्षाविभागस्य ज्ञापनपत्र सङ्ख्या F.12/17/2019-PPD dated 15.05.2020इत्यस्य अनुसारं संशोधितनिविदाप्रपत्रस्य कृते कोऽपि व्ययः न गृहीतः भविष्यति।

.

(vi) सामान्यतया निविदाप्रस्तुतये न्यूनतमः समयः निविदासूचनायाः प्रकाशनस्य अथवा विक्रयणार्थं निविदाप्रपत्रस्य उपलब्धतायाः दिनाङ्काद् आरभ्य सप्ताहत्रयं भवितुमर्हति, एतयोः यत् पश्चात् भवेत्। यत्र विश्वविद्यालयः विदेशतः निविदां अपि विचारयति तत्र स्वदेशीयविदेशीयनिविदाकर्तृभ्यो न्यूनतमकालः चतुःसप्ताहः एव स्थापनीयः।

सामान्यवित्तीयनियमाः(GFR2017) इत्यस्य नियमः 162: सीमितनिविदान्वीक्षणम्-

(i) यदा क्रेतव्यस्य वस्तुनः अनुमानितमूल्यं पञ्चविंशतिलक्षरूप्यकाणि यावत् भवेत् तदा एषा पद्धतिः स्वीकर्तुं शक्यते। निविदाप्रपत्रस्य प्रतिलिपयः प्रत्यक्षतया स्पीडपोस्ट्माध्यमेन/पञ्जीकृतडाक/कोरियरमाध्यमेन/ई-मेलद्वारा तान् समवायान् प्रेषयितव्याः ये नियमाः 150 इत्यस्य अन्तर्गतम् उल्लिखितस्य वस्तुनः पञ्जीकृतापूर्तिकर्तृणां सूच्यां समाविष्टाः सन्ति। सीमितनिविदान्वीक्षणे आपूर्तिकर्तृणां संस्थानानां सङ्ख्या त्रयाणाम् अधिका भवितुमर्हति। प्रतिस्पर्धात्मकरूपेण अधिकाः प्रतिक्रियाशीलनिविदाः प्राप्तुम् अधिकसङ्ख्यायां अनुमोदितानां आपूर्तिकर्तृणां अभिज्ञानस्य प्रयासाः करणीयाः। तदतिरिक्तं केनापि सङ्घटनेन नियम 159 इत्यस्य अनुसारं केन्द्रीय-सार्वजनिक-क्रयणपोर्टल(CPPP)सङ्केते स्वस्य सीमितनिविदान्वीक्षणपत्रं प्रकाशनीयम्। सीपीपीपी इत्यस्य अतिरिक्तं सङ्घटनैः विश्वविद्यालयस्य जालपुटे निविदान्वीक्षणानि प्रकाशनीयानि।

(ii) अयाचितनिविदा नैव स्वीकरणीया। परन्तु विश्वविद्यालयेन एतादृशी व्यवस्था विकासितव्या यया इच्छुकसमवायाः अग्रिमे निविदासत्रे पञ्जीकरणं कृत्वा मूल्यह्वानं दातुं शक्नुयुः।

(iii) सीमितनिविदान्वीक्षणद्वारा क्रयणं निम्नलिखितपरिस्थितौ अपि स्वीकर्तुं शक्यते, यत्र क्रयणस्य अनुमानितमूल्यं पञ्चविंशतिलक्षरूप्यकेभ्यः अधिकं भवति।

(क) विश्वविद्यालयस्य सक्षमप्राधिकारी प्रमाणीकरोति यद् अपेक्षा अत्यावश्यकी वर्तते तथा च विज्ञापितनिविदान्वीक्षणस्य माध्यमेन क्रयणं न कृत्वा यः कोऽपि अतिरिक्तव्ययः कृतः सः अत्यावश्यकतां दृष्ट्वा उचितः अस्ति। विश्वविद्यालयेन तात्कालिकतायाः स्वरूपं, येषां च कारणानाम् आधारे क्रयणस्य अपेक्षा नैव कृता इत्यपि अभिलेखे स्थापयितव्यम्।

(ख) पर्याप्तकारणानि सन्ति, यत् सक्षमप्राधिकारिणा लिखितरूपेण अभिलेखितानि, यत् विज्ञापितनिविदान्वीक्षणेन वस्तुनः क्रयणं सार्वजनिकहिताय न भविष्यति।

(ग) आपूर्तिस्रोतांसि निश्चितरूपेण ज्ञातानि सन्ति तथा च प्रयुक्तानां अतिरिक्तानां नूतनानां स्रोतसाम् सम्भावना अत्यल्पा एवास्ति।

(iv) सीमित-निविदान्वीक्षण-प्रसङ्गेषु निविदाप्रस्तुतये पर्याप्तसमयः दातव्यः।

सामान्यवित्तीयनियमाः(GFR2017) इत्यस्य नियमः 163 - द्विनिविदा प्रणाली (पृथक् प्राविधिकनिविदायाः वित्तीयनिविदायाः च युगपत् प्राप्तिः) जटिलप्रकृतीनां प्राविधिकप्रकृतीनाम् च उच्चमूल्यसंयन्त्रादीनां क्रयणार्थं निविदा द्वयोः भागयोः प्राप्तुं शक्यते-

(i) व्यावसायिकनियमसमयैः सह सर्वाणि प्राविधिकविवरणानि यस्यां समाविष्टानि प्राविधिकनिविदा; तथा

(ii) प्राविधिकनिविदायाम् उल्लिखितानां वस्तूनाम् प्रतिवस्तु मूल्यानि सूचयन्ती वित्तीयनिविदा। प्राविधिकनिविदा वित्तीयनिविदा च निविदाकर्त्रा पृथक्-पृथक् पत्रकोषयोः मुद्रापिनद्धे कर्तव्ये तयोः च विधिवत् लिखितं स्यात्। एते मुद्रापिनद्धे पत्रकोषे एकस्मिन् बृहत्पत्रकोषे स्थापनीये तच्चापि मुद्रापिनद्धं कर्तव्यम् तस्मिंश्चापि विधिवत् लिखितं स्यात्। प्राविधिकनिविदाः सर्वप्रथमं क्रयसमित्या उद्घाटनीयाः एकया सक्षमसमित्या वा प्राधिकारिणा वा तासां मूल्याङ्कनं करणीयम्। द्वितीयचरणे केवलम् एतेषां प्राविधिकरूपेण स्वीकार्यप्रस्तावानां मूल्याङ्कनस्य पश्चादेव वित्तीयनिविदानाम् उद्घाटनस्य दिनाङ्कं समयं च सूचयित्वा निविदाः उद्घाटयितव्याः।

सामान्यवित्तीयनियमाः(GFR2017)164इत्यन्तर्गतं द्विचरणीय निविदानियमः164
(प्राविधिकनिविदायाः मूल्याङ्कनानन्तरं वित्तीयनिविदायाः प्राप्त्या सहितं चरणद्वये निविदा प्रापणीया)

(i) विश्वविद्यालयः द्विचरणीयनिविदापद्धत्या क्रयणीयवस्तूनि क्रेतुं शक्नोति, यदि

(क) निविदाकर्तृभ्यः तत्प्राविधिकपक्षेषु तेषां मन्तव्यज्ञानं विना क्रयणविषये विस्तृतविनिर्देशानां निर्माणं विशिष्टविशेषतानां वा अभिज्ञानम् अशक्यमस्ति; अथवा

(ख) क्रयणस्य विषयः द्रुतगत्या प्रौद्योगिकीप्रगतेः अथवा विपणौ- अवरोहस्य अवरोहणस्य वा उभयोः वा अधीनः भवति; अथवा

(ग) विश्वविद्यालयः अनुसन्धानस्य, प्रयोगस्य, अध्ययनस्य विकासस्य वा प्रयोजनार्थम् एकस्मिन् अनुबन्धे प्रवेष्टुम् इच्छति, एतदतिरिच्य यत् यत्र अनुबन्धे तस्य वाणिज्यिकीं व्यवहार्यतां स्थापितां कर्तुम् अनुसन्धानविकासयोः व्ययस्य अधिगमनार्थं वा पर्याप्तवस्तूनाम् उत्पादनं सम्मिलितम् अस्ति; अथवा

(घ) निविदाकर्तुः एकस्य विस्तृतस्य सर्वेक्षणस्य अथवा अन्वेषणस्य विशेषक्रयणेन सह सम्बद्धानां सङ्कटानां, व्ययस्य, दायित्वानां च व्यापकमूल्याङ्कनकरणस्य अपेक्षा क्रियते।

(ii) द्विचरणीयनिविदाप्रक्रियायां निम्नलिखिताः सम्मिलिताः भविष्यन्ति-

(क) निविदाप्रक्रियायाः प्रथमचरणस्य विश्वविद्यालयः विज्ञापितनिविदामाध्यमेन निविदामूल्येन विना प्रस्तावितक्रयणस्य प्राविधिकपक्षान् आनुबन्धिकनियमांश्च आच्छाद्य निविदाः आमन्त्रयिष्यति;

(ख) प्रथमचरणस्य सर्वेषां निविदानां मूल्याङ्कनं विश्वविद्यालयेन सङ्घटितायाः समुचितसमित्याः माध्यमेन करिष्यते, ये अन्यथा पात्राणि सन्ति;

(ग) समितिः निविदाकर्तृभिः सह चर्चां कर्तुं शक्नोति यदि च एतादृशी चर्चा भवति तर्हि सर्वेभ्यः निविदाकर्तृभ्यः चर्चायां भागं ग्रहीतुं समानः अवसरः दास्यते;

(घ) क्रयणस्य प्रासङ्गिकनियमानां समयानाञ्च संशोधने क्रयणसंस्था स्वयं क्रयणैकांशः मूलभूतप्रकृतौ परिवर्तने संशोधनं न करिष्यति, परन्तु क्रयणस्य विषयस्य वा मूल्याङ्कनस्य मानदण्डस्य वा कमपि विनिर्देशं योजयितुं, संशोधयितुं विलोपयितुं वा शक्नोति;

(ङ) निविदाप्रक्रियायाः द्वितीयचरणे क्रयणैकांशः तेभ्यः सर्वेभ्यः निविदाकारेभ्यः निविदाः आमन्त्रयिष्यति, येषां निविदाः प्रथमचरणे नैव अस्वीकृताः, यैः च क्रयणसमयानां निबन्धनानां संशोधितसमूहस्य प्रतिक्रियारूपेण निविदामूल्यैः सह अन्तिमनिविदायाः प्रस्तुतिः सम्भवा भवेत्;

(च) कोऽपि निविदाकर्ता, यः निविदायै आमन्त्रितः अस्ति परन्तु विनिर्देशानां वा समयानाम् अथवा निबन्धनानां संशोधनस्य कारणेन क्रयणीयवस्तुनः आपूर्तिं कर्तुं स्थितौ नैवास्ति, सः किमपि निविदाप्रतिभूतेः अधिग्रहणं विना निविदाप्रक्रियायाः निर्गन्तुं शक्नोति, तेन च पर्याप्तौचित्येन क्रयणकार्यात् निवृत्तेः अभिप्रायं घोषणीयं भविष्यति।

सामान्यवित्तीयनियमाः(GFR2017) इत्यस्य नियमः 166: एकलनिविदान्वीक्षणम्।

निम्नलिखितपरिस्थितिषु एकस्मात् स्रोतसः क्रयणस्य आश्रयणं कर्तुं शक्यते ।

(i) उपयोक्तृविभागस्य ज्ञाने केवलं कश्चन विशेषः समवायः एव आवश्यकवस्तूनाम् निर्माता अस्ति।

(ii) आपत्काले आवश्यकवस्तूनाम् एकस्मात् स्रोतोविशेषात् क्रयणं करणीयम् अस्ति तथा च एतादृशनिर्णयस्य कारणानि अभिलेखितव्यानि सन्ति तथा च सक्षमप्राधिकारिणः अनुमोदनं प्राप्तव्यम्।

(iii) उपकरणानां विद्यमानसमूहानाम् अनुकूलतया यन्त्राणाम् अथवा उपाङ्गयन्त्रांशानां मानकीकरणाय (सक्षमस्य प्राविधिकविशेषज्ञस्य परामर्शेन सक्षमप्राधिकारिणा अनुमोदनेन च) आवश्यकं वस्तु केवलं चयनितसमवायतः एव क्रेतव्यम्।

टिप्पणी- प्रायोजितः उपनियमः 166 (i) तथा 166 (iii) इत्येतयोः प्रावधानानाम् अन्तर्गतं विश्वविद्यालयेन एकस्मात् स्रोतसः सामग्रीक्रयणात् पूर्वं निम्नलिखितरूपेण स्वामित्वसामग्रीप्रमाणपत्रं प्रदातव्यम्-

(i) आदिष्टवस्तुविवरणपत्रस्य(indentइत्यस्य) कृते लेखः मेसर्स .... द्वारा निर्मितो भवति।

(ii) अन्या कापि निर्मितिः अथवा निदर्शनं निम्नलिखितकारणेभ्यः स्वीकार्या स्वीकार्यं वा नास्ति-

....

(iii) .... - माध्यमेन प्रस्तावे वित्तस्कन्धस्य सहमतिः

(iv) सक्षमप्राधिकारिणः स्वीकृति : (आदेशपत्राधिकारिणः दिनाङ्केन पदनाम्ना सहितानि हस्ताक्षराणि)

सामान्यवित्तीयनियमाः(GFR2017) नियम 167: इलैक्ट्रॉनिकविलोममूल्याह्वानम्-

(i) इलेक्ट्रॉनिकविलोममूल्याह्वानस्य अर्थः अस्ति सफलनिविदाचयनार्थं क्रयणसंस्थाद्वारा प्रयुक्ता ऑनलाइन-वास्तविक-समयक्रयणप्रविधिः, यस्मिन् निविदाकारैः निर्धारितसमयावधिमध्ये क्रमशः सर्वाधिकम् अनुकूलनिविदानां प्रस्तुतीकरणं तथा च निविदायाः स्वचालितमूल्याङ्कनं सम्मिलिते स्तः;

(ii) एकेन क्रयणैकांशेन इलैक्ट्रॉनिकविलोममूल्याह्वानपद्धत्या क्रयणविषयं क्रयणाय चयनं कर्तुं शक्नोति, यदि-

(क) क्रयणैकांशस्य कृते क्रयणस्य विषयस्य विस्तृतं वर्णनं कर्तुं शक्यते;

(ख) इलैक्ट्रॉनिकविलोममूल्याह्वाने भागं ग्रहीतुं एका प्रतिस्पर्धात्मिका विपणिः अस्ति, येन प्रभाविप्रतिस्पर्धा सुनिश्चिता भवेत्;

(ग) सफलनिविदानिर्धारणे क्रयणैकांशद्वारा प्रयुक्ताः मानदण्डाः परिमाणात्मकाः सन्ति, मौद्रिकरूपेण च व्यक्तीकर्तुं शक्यन्ते;

(iii) इलैक्ट्रॉनिकविलोममूल्याह्वानप्रक्रियायां निम्नलिखिताः सम्मिलिताः भविष्यन्ति यथा-

(क) क्रयणैकांशः ई-क्रयणसदृशप्रावधानानाम् अनुसारं प्रकाशयितुं सञ्चारयितुं वा इलैक्ट्रॉनिकविलोममूल्याह्वानद्वारा निविदाः आह्वयिष्यति अथ च

(ख) आमन्त्रणपत्रे ई-क्रयणे निर्दिष्टसूचनायाः अतिरिक्तं मूल्याह्वानं प्रति अभिगमनस्य पञ्जीकरणस्य च, मूल्याह्वानस्य आरम्भस्य समाप्तेः सञ्चालनस्य च मानदण्डाः सम्मिलिताः भविष्यन्ति।

सामान्यवित्तीयनियमाः(GFR2017) इत्यस्य नियमः 170: निविदाप्रतिभूतिः

(i) विज्ञापितनिविदायाः अथवा सीमितनिविदापरीक्षायाः सन्दर्भे निविदाकारस्य निविदा वैधतायाः अवधिमध्ये निविदानिवृत्तेः परिवर्तनात् वा रक्षणार्थं निविदाप्रतिभूतिः (अर्नेस्टमनी इति) सूक्ष्मलघूद्यमान् (एमएसई) विहाय निविदाकारेभ्यः प्राप्तव्या वर्तते, ये सूक्ष्म-लघु-मध्यमोद्यम-विभागेन (एमएसएमई)प्रसारितायां एमएसई-क्रयनीत्यां परिभाषितमस्ति अथवा केन्द्रीय-क्रय-सङ्घटनेन अथवा सम्बद्ध-मन्त्रालयेन वा विभागेन वा [अथवा उद्योगान्तरिक-प्रवर्धन-विभागेन(DPIIT)मान्यताप्राप्तैः मान्यताप्राप्तनवीनोपक्रमैः(recognized startups) सह पञ्जीकृताः सन्ति। निविदादातृभ्यः स्वनिविदासहितं निविदाप्रतिभूतिपत्रं दातुं कथनीयम्। निविदाप्रतिभूतेः राशिः सामान्यतया क्रयणीयवस्तूनाम् अनुमानितमूल्येन द्विप्रतिशतात् पञ्चप्रतिशतपर्यन्तं भवितुमर्हति । निविदाप्रतिभूतेः राशिः तदनुसारं मन्त्रालयेन विभागेन वा निर्णेष्यते, निविदाप्रपत्रेषु च सूचितो भवेत्। निविदागोपनस्य[बीमा]अन्तर्गतं निविदाप्रतिभूतिः लेखायां प्रदेय-डिमांडड्राफ़्टपत्रकेण स्थिरनिक्षेपप्राप्तिपत्ररूपेण, बैंकेन प्रसारितचेकपत्रकेण ,बैंकप्रतिभूतिरूपेण कस्यापि वाणिज्यिकबैङ्कात् अथवा स्वीकार्यरूपेण ऑनलाइनमूल्यप्रदानरूपेण वा स्वीकर्तुं शक्यते, येन समानरूपेण सर्वेषां क्रेतॄणां

हितानां सुरक्षा सम्भवेत्। निविदाप्रतिभूतिः सामान्यतया अन्तिम-निविदा-वैधताकालात् परं पञ्चचत्वारिंशत् दिवसपर्यन्तं वैधतां सन्धारयिष्यति ।

(ii) असफलनिविदाकर्तृणाम् निविदाप्रतिभूतिः अन्तिमनिविदायाः वैधतायाः समाप्तेः तत्क्षणमेव अनुबन्धप्रदानस्य ३० तमे दिने ततः पूर्वं वा तेभ्यः प्रत्यादातव्या। परन्तु द्वयोः पुटकयोः अथवा द्वयोः चरणयोः निविदयोः सन्दर्भे प्रथमचरणस्य अर्थात् प्राविधिकमूल्याङ्कनादीनाम् अन्तर्गतम् असफलनिविदाकाराणाम् निविदाप्रतिभूतिः प्रथमचरणस्य अर्थात् प्राविधिकमूल्याङ्कनादीनां परिणामघोषणायाः ३० दिवसेषु प्रत्यादातव्या।

(iii) निविदाप्रतिभूतेः स्थाने आवश्यकतायां सत्यां विश्वविद्यालयः निविदाकारेभ्यः निविदास्वीकारघोषणायां हस्ताक्षरं कर्तुम् आग्रहं कर्तुं शक्नोति, यदि ते वैधताकालावधौ स्वनिविदां निवृत्तां कुर्वन्ति, तस्यां परिवर्तनं कुर्वन्ति, अथवा यदि ते प्रदत्तानुबन्धे हस्ताक्षरकार्ये विफलाः भवन्ति, अथवा निविदा-अनुरोध-प्रपत्रे परिभाषित-समय-सीमायाः पूर्वं कार्य-निष्पादन-प्रतिभूति-प्रस्तुतौ विफलाः भवन्ति, तर्हि ते निविदा-आमन्त्रणैकांशेन सह अनुबन्ध-निविदा-प्रदानस्य पात्रतायाः अभावे निविदाप्रपत्रानुरोधे निर्दिष्टावधिपर्यन्तं निलम्बिताः करिष्यन्ते ।

सामान्यवित्तीयनियमाः(GFR2017) इत्यस्य नियमः 171- निष्पादनप्रतिभूतिः-

(i) अनुबन्धस्य समुचितनिष्पादनं सुनिश्चेतुं जनपदीयशिक्षाधिकारीज्ञापनसङ्ख्यानुसारं(DEO MEMORANDUM NO. F.20/2/2014-PPD (Pt.) 25.07.2017 दिनाङ्कानुसारं) निष्पादनप्रतिभूतिः सम्मिलिता कृताऽस्ति।DOE OM No. F.1/1/2022-PPD इत्यस्य स्थाने 02.02.2022 दिनाङ्के एतदुक्तम्। DOE ज्ञापन सङ्ख्या F.1/2/2022-PPD 21 01.04.2022 दिनाङ्कमाध्यमेन संशोधितम्। अनुबन्धप्राप्तात् निष्पादनप्रतिभूतिः सफलनिविदाकारात् प्राप्तव्या। कार्य-संयन्त्र-अनुबन्धानां विपरीतम्, वस्तु-अनुबन्धानां सन्दर्भे, कार्य-प्रदर्शन-सुरक्षायाः आवश्यकता वस्तु-विशेष-प्रकारस्य विपणि-स्थितिषु, वाणिज्यिक-अभ्यासे निर्भरा वर्तते। निष्पादनप्रतिभूतिः निविदाप्रपत्रेषु निर्दिष्टस्य अनुबन्धस्य मूल्यस्य पञ्चतः दशप्रतिशतपर्यन्तं राशये भवितुमर्हति। क्रेतुः हितानां रक्षणार्थं सर्वेषु प्रकरणेषु स्वीकार्यरूपेण कार्यप्रदर्शनागोपने (बीमासुरक्षान्तर्गतम्), लेखायां प्रदेय-डिमांडड्राफ़्टपत्रकं स्थिरनिक्षेपप्राप्तिपत्ररूपेण, बैंकेन प्रसारितं चेकपत्रकं वा बैंकप्रतिभूतिरूपेण कस्यापि वाणिज्यिकबैङ्कात् अथवा स्वीकार्यरूपेण ऑनलाइनमूल्यप्रदानरूपेण स्वीकार्यरूपेण निष्पादनप्रतिभूतिः प्रस्तोतुं शक्यते।

(ii) निष्पादनप्रतिभूतिः समग्रप्रतिभूतिदायित्वसहितम् आपूर्तिकर्तुः सर्वेषाम् अनुबन्धदायित्वस्य समाप्तेः तिथ्याः परं षष्टिदिनानाम् अवधिपर्यन्तं वैधा तिष्ठेत्।

(iii) निष्पादनप्रतिभूतिप्राप्तौ निविदाप्रतिभूतिः सफलनिविदाकाराय प्रत्यादातव्या।

सामान्यवित्तीयनियमाः(GFR2017) इत्यस्य नियमः 172(1) आपूर्तिकर्तारं प्रति अग्रिममूल्यप्रदानम्-

सामान्यतया प्रदत्तानां सेवानां कृते आपूर्तये वा मूल्यं सेवानपूर्तिप्रदानानन्तरमेव दातव्यम् । तथापि निम्नलिखित-प्रकरणेषु अग्रिम-देयता आवश्यकी भवितुं शक्नोति-

(i) वातानुकूलक-सङ्गणकादीनां इतरमहार्घोपकरणादीनां सेवायै अनुरक्षणानुबन्धं धारयन्तः समवायाः अग्रिम-मूल्यप्रदानमपेक्षन्ते।

(ii) निर्माण-अनुबन्धानां, टर्न-की-इत्यनुबन्धादीनां कृते समवायैः अग्रिमापेक्षितमूल्यप्रदानम्।

एतादृशी अग्रिमदेयता निम्नलिखितसीमाभ्यः अधिका न भवेत् ।

(क) नैजसंस्थानां कृते अनुबन्धमूल्यानां प्रतिशतं त्रिंशत् ;

(ख) कस्यापि राज्यस्य अथवा केन्द्रसर्वकारस्य अभिकरणस्य अथवा सार्वजनिकक्षेत्रस्य उपक्रमस्य कृते अनुबन्धमूल्यस्य प्रतिशतं चत्वारिंशत् ; अथवा

(ग) अनुरक्षण-अनुबन्धस्य सन्दर्भे अनुबन्धस्य अन्तर्गतं षण्मासेभ्यः देयराशेः अधिका न भवेत्।

विश्वविद्यालयः स्वस्ववित्तीयपरामर्शदातृभिः सह परामर्शं कृत्वा उपर्युक्तसीमायां (नैजसंस्थानां कृते अग्रिमराशिप्रदानार्थं निर्धारितप्रतिशतं सहितं) शिथिलतां कर्तुं शक्नोति। उपर्युक्तानुसारं कस्मिन्नपि अग्रिम-प्रदानसमये समवायाद् बैंक-प्रतिभूति-रूपेण पर्याप्तसुरक्षां प्राप्तेरुपायाः कर्तव्याः ।

सामान्यवित्तीयनियमाः(GFR2017) इत्यस्य नियमः 172(2) -

आपूर्तिकर्तृभ्यः देयराशेः आंशिकदेयता-

अनुबन्धे समाविष्टानां वितरणसमयानाम् आधारेण अनुबन्धस्य समयानाम् अनुसारं तस्य परिसरात् वस्तूनां प्रेषणानन्तरं आपूर्तिकर्त्रे आंशिकदेयराशिः दातुं शक्यते।

सामान्यवित्तीयनियमाः(GFR2017) इत्यस्य नियमः 173 -

क्रयणप्रक्रियायां पारदर्शिता, प्रतिस्पर्धा, निष्पक्षता, स्वेच्छाचाराणां चोन्मूलनम् ।
विश्वविद्यालयस्य सर्वाणि क्रयणानि पारदर्शिन्या, प्रतिस्पर्धात्मिकया, निष्पक्षया च रीत्या करणीयानि येन धनस्य उत्तमोपयोगः सुनिश्चितो भवेत्। एतेन भाविमूल्याह्वानदातृभ्यः प्रतिस्पर्धात्मकनिविदानां प्रारूपणार्थं प्रेषणार्थं च साहाय्यं लप्स्यते। उपर्युक्तं सुनिश्चेतुं केचन उपायाः इत्थं वर्तन्ते--

(i) निविदाप्रपत्रस्य पाठः विना कयापि अस्पष्टतया स्वनिहितः व्यापकः च भवेत्। निविदाकारस्य प्रतिक्रियाशीलनिविदां प्रेषयितुं आवश्यकाः सर्वाः सूचनाः निविदाप्रपत्रे सरलभाषायां स्पष्टतया उक्ताः भवेयुः। गुणवत्तायाः तथा प्राविधिकविशिष्टानां पूरणार्थं निविदाप्रपत्रे उपयुक्तप्रावधानान्तर्गतं नूतनोपक्रमेभ्यः कृते पूर्वार्जनेषु पूर्वानुभवस्य च समयेषु शैथिल्यं दातुं शक्यते (यथा उद्योगस्य आन्तरिकव्यापारस्य च संवर्धनविभागेन परिभाषितम् अस्ति) निविदाप्रपत्रे अन्येषां मध्ये निम्नलिखितम् अन्तर्भवितव्यम्-

(क) वस्तुनः विवरणे विशिष्टतासु वस्तुनः प्रकृतिः, परिमाणं, समयः, वितरणस्थानं सम्मिलितं स्यात्।

(ख) निविदाकारैः पूरणीयायाः पात्रतायाः योग्यतायाः च मानदण्डाः यथा न्यूनतमानुभवस्तरः, पूर्वप्रदर्शनं, प्राविधिकक्षमता, सुविधानां निर्माणं तथा वित्तीयस्थितिः इत्यादयः अथवा निविदाकाराणाम् सहभागितायाः सीमा, यदि काचिदस्ति।

(ग) वस्तुनः पात्रतामानदण्डस्य, वस्तुनः उत्पत्तिः इत्यादीनां विषये किमपि वैधिकप्रतिबन्धस्य समयानां सूचना, या सफलनिविदाकारस्य कृते पूर्तये अपेक्षिता भवितुमर्हति।

(घ) निविदाप्रेषणस्य प्रक्रिया, दिनाङ्कः, समयः, स्थानं च।

(ङ) निविदायाः उद्घाटनस्य दिनाङ्कः, समयः, स्थानं च।

(च) निविदानां मूल्याङ्कनस्य मानदण्डाः।

(छ) निष्पादनं प्रभावितं कुर्वन्ति विशेषपदानि, यदि कानिचित् सन्ति।

(ज) क्रयानुबन्धस्य आवश्यकाः समयाः।

(i) निविदाप्रपत्रेषु एतादृशः खण्डः भवेत् यत् "यदि कोऽपि समवायः शून्यशुल्कं/प्रतिफलम् उद्धृतं करोति तर्हि निविदा अनुत्तरदायिनी मंस्यते, सा च नैव विचारयिष्यते।"

(ii) अन्याः काऽपि सूचना या क्रयणसंस्थया निविदादातृभ्यः निविदाप्रदानार्थं आवश्यकी मन्यते।

(iii) निविदाप्रपत्रस्य संशोधनम् -

(क) यदि निविदाप्रपत्रे किमपि संशोधनं क्रियते अथवा किमपि स्पष्टीकरणं प्रसारितं भवति यत् निविदाप्रपत्रे निहितसमयेषु भौतिकरूपेण प्रभविष्णु भवति, तर्हि क्रयणसंस्था तत्संशोधनं वा स्पष्टीकरणं वा प्रारम्भिकनिविदाप्रपत्रे समानरूपेण प्रकाशयिष्यति संप्रेषयिष्यति च।

(ख) यदि निविदाप्रपत्रे किमपि संशोधनं क्रियते अथवा किमपि स्पष्टीकरणं प्रसारितं भवति तर्हि क्रयणसंस्था निविदाप्रस्तुतेः अन्तिमदिनाङ्कतः पूर्वं तादृशीं समयसीमां वर्धयिष्यति, यदि तस्याः मतेन, यथाप्रकरणं निविदाकारेभ्यः स्पष्टीकरणस्य वा संशोधनस्य विचारार्थम्, अधिकसमयस्य आवश्यकता वर्तते।

(ग) यः कोऽपि निविदाकारः मूलनिमन्त्रणस्य प्रतिक्रियारूपेण स्वस्य निविदां प्रस्तौति, यथाप्रकरणं तेन संशोधनस्य पुनः प्रस्तुतीकरणस्य वा अवसरः प्राप्स्यते , अथवा यदि निविदाप्रपत्रस्य पुनरीक्षणेन क्रयणस्य आवश्यकसमयाः प्रभाविताः भवन्ति तर्हि एतादृशी निविदा निवृत्ता स्यात्। क्रयणैकांशेन निविदाप्रपत्रे संशोधनानन्तरं संशोधितनिविदायां मूल्याङ्कनाय विचारः करिष्यते इति समयेन , विस्तारितावधौ निविदापञ्जीकरणाय समयः प्रदास्यते।

(iv) निविदाप्रपत्रे उपयुक्तं प्रावधानं करणीयं यत् निविदाकारः मूल्याह्वानस्य समयान्, निविदाप्रक्रियां तथा/वा स्वस्य निविदायाः अस्वीकृतिं प्रति प्रश्नं कर्तुं समर्थः भवेत्। यत्र निविदाकारेण पृच्छा क्रियते तत्र निविदाम् अस्वीकरणस्य अथवा सम्भाव्यनिविदाकाराय निविदाप्रपत्राणां नैव प्रसारस्य कारणानि अवश्यमेव प्रकटीकरणीयानि।

(v) परिणाम्यनुबन्धात् उत्पद्यमानानां विवादानाम्, यदि केचन सन्ति, निराकरणार्थं निविदाप्रपत्रे उपयुक्तं प्रावधानं करणीयम्।

(vi) निविदाप्रपत्रे स्पष्टतया सूचितं भवेत् यत् परिणाम्यनुबन्धस्य व्याख्या भारतीयविधीनाम् अन्तर्गतं भविष्यति।

(vii) निविदाकारेभ्यः निविदां सज्जीकर्तुं प्रेषयितुं च उचितसमयः दातव्यः।

(viii) निविदा सार्वजनिकरूपेण उद्घाटिता भवेत् तथा च निविदाकाराणाम् अधिकृतप्रतिनिधिभ्यः निविदा उद्घाटने उपस्थिताः भवितुम् अनुमतिः प्रदातव्या।

(ix) आवश्यकवस्तूनां विशिष्टताः स्पष्टतया उक्ताः भवेयुः येन सम्भाव्यनिविदाकाराः सार्थकनिविदां प्रेषयितुं समर्थाः भवेयुः। पर्याप्तसङ्ख्यायां निविदाकाराणाम् आकर्षणार्थं विनिर्देशाः यथासम्भवं व्यापकाः भवेयुः ।

(x) निविदापूर्वसम्मेलनं- परिष्कृतमहत्त्वपूर्णोपकरणानां क्रयणार्थं विशेषप्रकृतेः टर्न-की-अनुबन्धस्य अथवा विशेषप्रकृतेः अनुबन्धस्य सन्दर्भे अथवा यत्र यत्र आवश्यकम् अनुभूयेत तत्र तत्र संयन्त्र-उपकरण-यन्त्र-आदीनां विषयान् स्पष्टीकर्तुं विनिर्देशानाम् अन्यसम्बद्धप्राविधिकविवरणानां विषये यदि कोऽपि संशयः यदि स्यात्, तद्दूरीकर्तुं एकस्मै वा अधिकचक्रेभ्यः निविदापूर्वसम्मेलनस्य निविदाप्रपत्रेषु उपयुक्तं प्रावधानं करणीयम्। निविदापूर्वसम्मेलनस्य दिनाङ्कः, समयः, स्थानं च निविदाप्रपत्रे सूचिताः भवेयुः। एषः दिनाङ्कः निविदोद्घाटनस्य दिनाङ्कात् पर्याप्तरूपेण पूर्वं स्यात्। एतादृशसम्मेलनस्य अभिलेखाः सर्वेभ्यः निविदाकारेभ्यः सूचिताः भविष्यन्ति तथा च यत्र निविदा प्रकाशिता कृता आसीत् तेषु जालपुटेषु अपि प्रदर्शिताः करिष्यन्ते।

(xi) निविदानां मूल्याङ्कनाय प्रतिक्रियाशीलतानिर्धारणस्य मानदण्डेषु ध्यानं दातव्यं, यथा-

(क) वितरणसमयः

(ख) निष्पादनम्/दक्षता/पर्यावरणीयविशेषताः

(ग) क्रयणस्य विषयस्य विषये मूल्यप्रदानसमयाः गारंटी-इति सुरक्षाश्वासनं च।

(घ) मूल्यम्

(ङ) सञ्चालनम्, अनुरक्षणे परिष्कारादिषु च व्ययः।

(xii) प्राप्तनिविदानां मूल्याङ्कनं निविदाप्रपत्रेषु पूर्वमेव समाविष्टानां समयानाम् अनुसारं करणीयम्; निविदानां मूल्याङ्कनार्थं ते नूतनाः समयाः न प्रवर्तनीयाः ये पूर्वं निविदाप्रपत्रेषु नैवासन्। निविदाप्रतिक्रियायाः निर्धारणं बाह्यसाक्ष्यस्य आश्रयं विना निविदासामग्रीणाम् आधारेण कर्त्तव्यम्।

(xiii) निविदाकारिभ्यः निविदाप्राप्तेः समयसीमायाः समाप्तेः अनन्तरं स्वनिविदासु परिवर्तनं संशोधनं वा कर्तुम् अनुमतिः नैव दातव्या।

(xiv) निविदानाम् उद्घाटनानन्तरं निविदाकारैः सह संवादः दृढतया निरुत्साहितः कर्त्तव्यः। अपवादात्मकपरिस्थितिषु यत्र तदर्थक्रयणं प्रति मूल्यमालक्ष्य संवादः

आवश्यकः भवेत्, संवादः कर्तुं शक्यते। तत्र च केवलं न्यूनतममूल्याङ्कनाय उत्तरदायिनिविदाकारेण सह एतादृशसंवादस्य आश्रयः स्वीकर्तुं शक्यते

(xv) डीओई ज्ञापनसङ्ख्या F.1/26/2018-PPD दिनाङ्कः 2.04.2019इत्यनुसारं दूरीकृता।

(xvi) सामान्यतया अनुबन्धः तस्मै एव न्यूनतममूल्यप्रस्तावकाय निविदाकाराय दातव्यो भवेत्, यस्य निविदा उत्तरदायिनी ज्ञाता यः च प्रासङ्गिकनिविदाप्रपत्रे निहितनियमानुसारम् अनुबन्धं सन्तोषजनकरूपेण निष्पादितं कर्तुं पात्रं योग्यश्चास्ति। यत्र न्यूनतमः स्वीकार्यः निविदाकारः तदर्थ-आवश्यकतायाः विरुद्धं आवश्यकं सम्पूर्णं परिमाणस्य आपूर्तिं कर्तुं स्थितिं न प्राप्नोति, तत्र शेषं परिमाणं यथासम्भवम् अग्रिम-उच्चतर-उत्तरदायि-निविदाकारात् न्यूनतम-प्रतिक्रियाशील-निविदाकारेण प्रदत्त-मूल्यस्तरमाश्रित्य आदिष्टं भवेत्

(xvii) ऊर्जा-दक्ष-विद्युद्-उपकरणानाम् क्रयणम्- व्ययविभागेन अधिसूचितानां विद्युद्-उपकरणानाम् क्रयणकाले मन्त्रालयैः/विभागैः सुनिश्चितं करणीयं यत् तानि ऊर्जा-दक्षता-ब्यूरो (BEE)इत्यनेन अधिसूचितसीमाम् उच्चतरताराङ्कितश्रेणीं धारयन्ति।

(xviii) अनुबन्धेन सम्मानितस्य सफलस्य निविदाकारस्य नाम सीपीपीपी, विश्वविद्यालयस्यजालपुटे अथ च सूचनाफलके अथवा प्रसारणानां मध्ये उल्लेखनीयम्।

(xix) तदा सर्वासां निविदानां निराकरणम् उचितं यदि-

(क) प्रभाविस्पर्धायाः अभावः अस्ति।

(ख) सर्वाः निविदाः प्रस्तावाश्च च क्रयप्रपत्राणाम् आवश्यकतानां प्रति पर्याप्तरूपेण उत्तरदायिनः नैव सन्ति।

(ग) निविदानां/प्रस्तावानां मूल्यानि नवीनतम-व्ययानुमानात् अथवा उपलब्धायव्यय-पत्रकीय-प्रावधानेभ्यः पर्याप्ततया अधिकानि सन्ति; अथवा

(घ) कश्चन अपि प्रस्तावः न्यूनतमं प्राविधिकयोग्यताङ्कं नैव पूरयति।

(xx) 173(xix)इति नियमान्तर्गतं प्रतिस्पर्धायाः अभावः केवलं निविदाकाराणां सङ्ख्यायाः आधारेण निर्धारितः नैव भविष्यति। यदा केवलम् एकैव निविदा प्रस्तूयते तदा अपि प्रक्रिया वैधा स्वीकर्तुं शक्यते, यदि निम्नलिखितसमयाः पूर्यन्ते-

(क) क्रयणस्य सन्तोषजनकविज्ञापनं कृतम्, निविदायाः प्रस्तुतये पर्याप्तः समयः च दत्तः।

(ख) पात्रतामानदण्डाः अनुचितरूपेण प्रतिबन्धकाः नैव आसन्; अथ च

(ग) विपणिमूल्यानां तुलनायां मूल्यानि उचितानि सन्ति

(xxi) यदा कस्याश्चित् सीमितायाः अथवा मुक्तनिविदायाः परिणामस्वरूपं केवलमेकः एव प्रभावी प्रस्तावः प्राप्यते तदा एषः एकलनिविदानुबन्धरूपेण मंस्यते।

(xxii) यदि क्रयसमितिः क्रयणं कर्तुं वा क्रयणस्य अनुशंसां कर्तुं वा सङ्घटिता क्रियते तर्हि क्रयणस्य अनुमानितमूल्ये 25 लक्षरूप्यकेभ्यः अधिके सति क्रयसमितेः केनापि सदस्येन प्रत्यक्षतया तादृशसमित्याः अन्यस्मै सदस्याय प्रत्यक्षं विज्ञप्तिः नैव दातव्या।

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः, नवा दिल्ली इत्यस्य विशेषज्ञसमितिद्वारा अनुशंसितानां विद्यापरिषदद्वारा च अनुमोदितविषयाणाम् अध्यादेशानां विनियमानां सूची

अध्यादेशसङ्ख्या	अध्यादेशशीर्षकः	पृष्ठसङ्ख्या
13	पीठमण्डलम्	**71-74**
14	अध्ययनमण्डलस्य सङ्घटनम्	**75-76**
15	विश्वविद्यालयानुसन्धानमण्डलम्	**77-78**
17	**कुलानुशासकः**	1-2
18	सहायकप्राध्यापकानां, सहप्राध्यापकानां प्राध्यापकानां पदेषु नियुक्तेः प्रक्रियाः/मानदण्डाश्च	**3-5**
19	वृत्त्युन्नयनद्वारा सहायकप्राध्यापकानां, सहप्राध्यापकानां प्राध्यापकानां च पदोन्नतये मानदण्डाः/अध्यादेशाः	**6**
20	नियुक्तिभ्यः लिखितानुबन्धाः	**7-9**
21	**विश्वविद्यालयस्य शिक्षकाणां सेवायाः समयाः**	**10-13**
22	विश्वविद्यालये तस्य अधिकारक्षेत्रे च उच्चशिक्षासंस्थासु नवागन्तुकच्छात्राणां तोदनस्य निवारणम्	14
23	कर्मचारिणां छात्राणां च उपालम्भनिवारणसमितयः	**15-17**
24	**विभागाध्यक्षाः**	18
25	**पीठे विभागानां कार्यणि कर्तव्यानि च**	**19**
26	**परीक्षकाणां नियुक्तिः**	**20**
27	निवासे सहायकपीठसदस्यानां विदुषां आवासीयाध्येतॄणां नियुक्तिः	**21-22**
28	सङ्कायाध्यक्षः, छात्रकल्याणशक्तयः	**23-24**

	कार्याणि च	
29	**सङ्कायाध्यक्षस्य समितिः**	**25**
30	यौनोत्पीडनं प्रति संवेदनशीलता, संरोधो निवारणं च	26
31	**विश्वविद्यालयस्य छात्रावासस्य नियमाः**	**27-32**
32	अध्ययनस्य पाठ्यक्रमाः	**33**
33	अध्ययनपीठानां प्रमुखाः	**34-35**
34	छात्राणां प्रवेशः, नामाङ्कनं, प्रवासः स्थानान्तरणं च	**36**
35	परीक्षाणां समतुल्यताम् आलक्ष्य समितिः	**37**
36	श्रेयसाम् अन्तरणम्	**38-41**
37	आगन्तुकाध्येता	**42**
38	**आगन्तुकप्राध्यापकाः**	**43-44**
39	विश्वविद्यालये प्रस्तावितानाम् एकीकृतानां शास्त्री/स्नातक-उपाधि-आचार्य/स्नातकोत्तर-उपाधिकार्यक्रमाणां नियामकः अध्यादेशः	**45**
40.	दर्शनशास्त्रनिष्णात(डॉक्टर ऑफ फिलॉसफी/पीएच.डी.)/विद्यावारिधि-कार्यक्रमः	**46-61**
41.	क्रयसमितिः	**62-78**
42.	महाविद्यालयानां, संस्थानां गुरुकुलादीनां सम्बद्धताहेतोः प्रस्तावेषु विचारप्रक्रिया	**82-85**
विनियमन सङ्ख्या	**विनियमानां शीर्षकम्**	
03.	अभ्यासरतस्य प्राध्यापकस्य नियुक्तेः नियमेषु विनियमनम्	**1-3**
04.	विश्वविद्यालयद्वारा प्रस्तावितानाम् एकीकृतानां	**4-19**

	शास्त्री/स्नातक-उपाधि-आचार्य/स्नातकोत्तरोपाधि-कार्यक्रमाणां नियन्त्रकनियमाः।	
05	स्नातकस्तरस्य तथा स्नातकोत्तरस्तरस्य पाठ्यक्रमेषु शैक्षणिकश्रयोबैङ्कस्य (एबीसी) स्थापनायाः सञ्चालनस्य च नियमाः।	**20-27**

श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः

अध्यादेशक्रमाङ्कः 42

महाविद्यालयानां, संस्थानानां गुरुकुलादीनां सम्बद्धताप्रस्तावेषु विचारस्य प्रक्रियायाम्

अध्यादेशः-42

[केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयविधिः-२०२० धारा २९ (1) (ण) अन्तर्गतम्]

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयाधिनियमः-2022, (2020वर्षस्य सङ्ख्या(5)इत्यस्य प्रावधानानाम् अनुसरणं कृत्वा श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः उक्तविश्वविद्यालयमहाविद्यालयानाम्, संस्थानानां गुरुकुलादीनां सम्बद्धताप्रस्तावेषु विचारप्रक्रियया सम्बद्धान् निम्नलिखितान् अध्यादेशान् रचयति-

1.0 सङ्क्षिप्तशीर्षकं प्रारम्भः च

1.1 एते अध्यादेशाः श्रीलालबहादुरशास्त्रिराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य अध्यादेशः, 2022 इति कथयितुं शक्यन्ते

1.2 ते कार्यपरिषदः अनुमोदनदिनाङ्काद् आरभ्य प्रवर्तिष्यन्ते

2.0 परिभाषाः

2.1 एतेषु अध्यादेशेषु यावत् सन्दर्भाद् अन्यथा न अपेक्षितं न भवेत्-

(क) "अधिनियमः" इत्यनेन केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयाधिनियमः - 2020 (2020 तमस्य वर्षस्य क्रमाङ्कः (5) इति अभिप्रेतम्।

(ख) “खण्डः” इत्यस्य अर्थः अध्यादेशानाम् एकः खण्डः यस्मिन् काचिद् विशिष्टा अभिव्यक्तिः भवति ।

2.2 एतेषु अध्यादेशेषु प्रयुक्तानां शब्दानां व्यञ्जनानां च ते एव अर्थाः एव भविष्यन्ति ये अधिनियमे विधिषु च प्रदत्ताः ।

3.0 सम्बद्धतायाः प्रक्रिया

3.1 विश्वविद्यालयेन सम्बद्धतायै आवेदनं कुर्वता/कुर्वन्त्या/कुर्वद्भिः महाविद्यालयेन, संस्थया गुरुकुलादिभिः विश्वविद्यालयेन निर्धारितसीमायाः अन्तर्गतं निर्धारितरूपेण सम्बद्धतायाः प्रभारिणं कुलसचिवं(रजिस्ट्रार) प्रति आवेदनं करणीयं भविष्यति, विश्वविद्यालयस्य च संतुष्टिः स्याद् यत्तेन(आवेदनकर्त्रा) अधिनियमैः, विधिभिः, अध्यादेशैः, विनियमैः ,विश्वविद्यालयेन च समये-समये प्रसारितदिङ्निर्देशानुसारं सम्बद्धतायै सर्वे समयाः पूर्यन्ते।

3.2 कुलसचिवः उक्तम् आवेदनं प्राप्य आवेदनस्य परीक्षणं कृत्वा कुलपतिं प्रति विज्ञप्तिं प्रस्तोष्यति।

3.3 सम्बद्धतायाः समयानाम् एतादृशानां प्रकरणानां पूर्तये कुलपतेः पक्षतः अधिकृतेन केनापि सक्षमेण जनेन जनैर्वा तादृशमन्वीक्षणं निरीक्षणं च करिष्यते यथा कुलपतिना आवश्यकं प्रासङ्गिकं च मन्यते।

3.4 सम्बद्धतामण्डलं उपखण्डम् (3) मध्ये निर्दिष्टान्वीक्षणनिरीक्षणयोः च विज्ञप्तौ विचारं कृत्वा सम्बद्धतामण्डलं सम्बद्धतायाः आवेदने अन्तिमनिर्णयं करिष्यति तथा च कुलसचिवद्वारा गृहीतः निर्णयः आवेदकं प्रति सूचयिष्यते।

3.5 उपखण्डम् (3.1) इत्यस्य अन्तर्गतं कृतं सम्बद्धतायाः आवेदनम् उपखण्डम् (3.4) इत्यस्य अन्तर्गतं कस्यापि सञ्चारस्य पूर्वं कदापि निवृत्तं कर्तुं शक्यते।

3.6 आवेदनं कर्तुं स्वीकृता प्रक्रिया सम्बद्धतायाः निरन्तरतायै नूतनपाठ्यक्रमाणाम्, विषयाणां, कार्यक्रमाणां च प्रारम्भारार्थं समये समये यथावत् प्रयोज्या भविष्यति।

3.7 यत्र कस्यापि महाविद्यालयस्य, संस्थानस्य, गुरुकुलस्य च सम्बद्धतायाः आवेदनम् अस्वीकृतं भवति, तत्र यथाप्रकरणं समूहः न्यासः वा, यथावत्, एतादृशेन अस्वीकारेण पीडितः सन्, एतादृशस्य अस्वीकारस्य सूचनायाः दिनाङ्काद् आरभ्य त्रिंशत् दिवसेषु अनुरोधं कर्तुं शक्नोति यत् कुलसचिवः विश्वविद्यालयः निर्दिष्टशुल्केन सह निर्णये पुनर्विचारं कुर्यात् ,अनुरोधस्य च विषये सम्बद्धतामण्डलस्य निर्णयः अन्तिमः भविष्यति।

तत्र समयः अस्ति यत् एतादृशस्य अनुरोधस्य पूर्वमेव अस्वीकाराद् अनन्तरं कस्मिन्नपि पुनर्विचारो नैव करिष्यते।

3.8 यदा कश्चन महाविद्यालयः, संस्थानम्, गुरुकुलादयः भौतिकतथ्यानां विवरणानां गूहनेन वञ्चनाद्वारा च, सम्बद्धतां प्राप्नुवन्ति तदा कार्यकारिपरिषदः उक्तमहाविद्यालयस्य, संस्थानस्य, गुरुकुलस्य च इत्यादीनां शासकीयसंस्थायाः कृते कारणं दर्शयितुं उचितम् अवसरं दत्वा, यथा प्रकरणं भवति, प्रस्तावितकार्यवहनं विरुद्ध्य अन्यस्य कस्यापि विधेः अन्तर्गतं अन्यस्य कस्यापि कार्यस्य अतिरिक्तं, महाविद्यालयाय, संस्थानाय, गुरुकुलाय इत्यादिभ्यः प्रदत्ता सम्बद्धता निर्वर्तयिष्यते, यथाप्रकरणम्।

4.0 अनन्तिमा स्थायिनी च सम्बद्धता

4.1 प्रारम्भे कस्मैचित् महाविद्यालयाय, संस्थायै, गुरुकुलादिभ्यः च प्रदत्ता सम्बद्धता प्रकृत्याम् अनन्तिमा भविष्यति, तस्याः नवीकरणं वर्षे वर्षे आवश्यकं भविष्यति।

4.2 स्थायिसम्बद्धतायै अनुरोधः तदा एव विचारयितुं शक्यते यदा केनचित् महाविद्यालयेन, संस्थानेन, गुरुकुलेन च इत्यादिभिः न्यूनातिन्यूनं द्वयोः समूहयोः यथाप्रकरणं स्वस्य उपाधिपाठ्यक्रमः सफलतया सम्पन्नः कृतः, सम्बद्धतायाः सर्वे समयाः पूरिताः, विश्वविद्यालयेन निर्धारिताः शैक्षणिकमानकाः च प्राप्ताः।

5.0 विनियमाः

5.1 अधिनियमस्य (30)धारायाः अन्तर्गतं निर्मितविनियमेषु अन्या कापि सा आवश्यकता निर्धारयितुं शक्यते, यामाधृत्य विश्वविद्यालयेन कस्यापि महाविद्यालयस्य, संस्थायाः, गुरुकुलस्य च सम्बद्धतायै विचारः कर्तुं शक्यते।

<u>संवीक्षासमितेः संरचना</u>

1.	पीठप्रमुखः (सङ्कायाध्यक्षः), शैक्षणिकः	अध्यक्षः
2.	सर्वे अध्ययनपीठप्रमुखाः	सदस्याः
3.	पाठ्यक्रमाणां विषयविशेषज्ञाः कुलपतिद्वारा नामाङ्किताः करिष्यन्ते	सदस्याः
4.	सहायककुलसचिवः (शैक्षणिकः)/एआर (सम्बद्धताप्रकोष्ठः)	सदस्यसचिवः

<u>संवीक्षासमितेः संरचना</u>

1.	नामितः कुलपतिः	अध्यक्षः

2.	कुलपतिद्वारा न्यूनतमौ द्वौ विषयविशेषज्ञौ नामाङ्कितौ करिष्येते	सदस्यौ
3.	प्रशासनेन कुलपतिद्वारा एकः अधिकारी नामाङ्कितः करिष्यते	सदस्यः
4.	कुलपतिद्वारा वित्तधिकारी तस्य प्रतिनिधिः नामाङ्कितः करिष्यते	सदस्यः
5.	कुलपतिद्वारा सदस्यसचिवः को नामाङ्कितः करिष्यते	सदस्यसचिवः/ संयोजकः

<u>सम्बद्धतामण्डलस्य संरचना</u>

1.	सङ्कायाध्यक्षः, शैक्षणिकः	अध्यक्षः
2.	सर्वे अध्ययनपीठप्रमुखाः	सदस्याः
3.	पाठ्यक्रमाणां सम्बद्धविषयविशेषज्ञाः कुलपतिद्वारा नामाङ्किताः करिष्यन्ते	सदस्याः
4.	निदेशकः, आन्तरिकगुणवत्तायाः विशवसनीयताविभागः(IQAC)	सदस्यः
5.	सहायककुलसचिवः (शैक्षणिकः)/ सहायककुलसचिवः (संबद्धताप्रकोष्ठः)	सदस्यसचिवः/ संयोजकः

<u>स्थायिनी आवेदनसमितेः संरचना</u>

1.	कुलपतिः तेन नामाङ्कितो वा जनः	अध्यक्षः
2.	कुलसचिवः	सदस्यः
3.	कुलपतिद्वारा सर्वकारीयसंस्थानेभ्य कोऽपि शिक्षाविद् नामाङ्कितः करिष्यते	सदस्यः
4.	कुलपतिद्वारा सहायककुलसचिवो नामाङ्कितः करिष्यते	सदस्यसचिवः/ संयोजकः